

Iseljavanje visokoobrazovanih Međimuraca u Republiku Austriju nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju

Krušelj, Leona

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:746467>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu — Filozofski fakultet
Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju
Odsjek za sociologiju

**ISELJAVANJE VISOKOOBRAZOVANIH MEĐIMURACA U REPUBLIKU
AUSTRIJU NAKON ULASKA REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKU UNIJU**

Diplomski rad

Studentica: Leona Krušelj

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marijeta Rajković Iveta

Komentorica: izv. prof. dr. sc. Tijana Trako Poljak

Zagreb, rujan 2022. godine

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad „Iseljavanje visokoobrazovanih Međimuraca u Republiku Austriju nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju“ izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentorice izv. prof. dr. sc. Marijete Rajković Iveta i komentorice izv. prof. dr. sc. Tijane Trako Poljak. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Tipologije migracija	2
3. Teorijski okvir	4
3.1. Teorija migracijskih sustava	4
3.2. Teorija migrantskih mreža	5
3.3. Teorija potisno-privlačnih faktora.....	6
3.4. Teorije integracije	7
3.5. Transnacionalna teorija	9
4. Iseljavanje iz Republike Hrvatske	10
4.1. Povijest migracija s područja Hrvatske.....	10
4.2. Istraživanja suvremenih migracija iz Republike Hrvatske.....	11
4.3. Statistički podaci o iseljavanju iz Republike Hrvatske	13
4.4. Suvremene migracije iz Republike Hrvatske u Republiku Austriju	16
4.5. Migracije iz Međimurske županije u Republiku Austriju.....	19
4.6. Istraživanja migracija visokoobrazovanih migranata.....	21
5. Metodologija	24
5.1. Uzorak.....	25
6. Rezultati istraživanja	27
6.1. Život u Hrvatskoj	27
6.2. Potisni faktori iseljenja.....	29
6.3. Privlačni faktori iseljenja	32
6.4. Administrativna procedura prilikom dolaska u Republiku Austriju.....	35
6.5. Društveno-ekonomska integracija.....	40
6.5.1. Pronalazak smještaja	40
6.5.2. Pronalazak posla.....	44
6.5.3. Usporedba poslova u Republici Hrvatskoj i Republici Austriji.....	50
6.5.4. Jezik	53
6.6. Društveno-kulturna integracija.....	55
6.6.1. Religijska integracija.....	59
6.7. Transnacionalne prakse	60
6.7.1. Kontakt s obitelji	61

6.7.2. Praćenje vijesti	62
6.7.3. Hrana	63
6.8. Razmišljanja o povratku u Republiku Hrvatsku	64
7. Zaključak	67
8. Popis priloga.....	70
9. Popis literature.....	70
10. Internetski izvori	75
11. Sažetak	78

1. UVOD

Hrvatsku povijest obilježilo je višestoljetno iseljavanje potaknuto najčešće ekonomskim i političkim razlozima, a ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju brojnim hrvatskim državljanima olakšana je mobilnost u druge zemlje članice Europske unije. Dana 1. srpnja 2013. godine Republika Hrvatska nakon desetak godina pripremanja i ispunjavanja uvjeta postaje 28. punopravna članica Europske unije što je hrvatskim građanima otvorilo vrata velikom tržištu rada čija mreža uključuje gotovo 450 milijuna stanovnika. Ovaj događaj pokrenuo je posljednji veći val iseljavanja hrvatskog stanovništva iz gotovo svih njezinih jedinica područne samouprave¹ zbog otvorenog tržišta Europske unije koje pogoduje ne samo jednostavnijem kretanju robe i kapitala, već i usluga i ljudi (usp. Jerić 2019:22). Takvo veliko liberalno tržište rada olakšava iseljavanje svekolikog stanovništva pa tako i onih visokoobrazovanih jer su sve države članice Europske unije obvezne svojim građanima omogućiti ravnopravan pristup zaposlenju bez posebnih radnih dozvola, bilo da se pokušavaju zaposliti u zemlji u kojoj imaju stalno prebivalište ili se nalaze u drugoj državi članici Europske unije (usp. Tišma, Samardžija i Jurlin 2012:34).

Uz iseljavanja iz Republike Hrvatske problem na makrorazini predstavlja i stopa totalnog fertiliteta koja po ženi iznosi 1,47 što je nedovoljno za dugoročnu reprodukciju stanovništva. Sve zemlje u kojima je vrijednost stope totalnog fertiliteta manja od 1,5 suočavaju se s depopulacijom stanovništva što je konačna posljedica „negativnog prirodnog kretanja, ali i negativnog salda migracije, kao što je u RH, vezano uz migraciju mladog stanovništva u gospodarski razvijenije države“ (Rodin, Cerovečki i Jezdić 2021:8). Za obnavljanje stanovništva ona bi morala iznositi barem 2,1 (usp. Akrap 2015:867) što znači da bi u prosjeku toliko živorođene djeca žena u fertilnoj dobi života (15 – 49 godina) trebala roditi pod pretpostavkom da će ta ista žena doživjeti i kraj svojeg reproduktivnog razdoblja.

Negativna demografska slika Republike Hrvatske rezultat je brojnih gospodarskih, političkih i društvenih zbivanja kroz 20. stoljeće, kao i migracija koje utječu na veličinu ukupnog stanovništva, njegov prostorni razmještaj te na demografski, kulturni i društveno-politički sastav stanovništva (usp. Nejašmić 2014:406). Hrvatska stoga bori bitku za preživljavanje kako zbog smanjenog fertiliteta tako i zbog starenja stanovništva, negativnog prirodnog prirasta, ukupne depopulacije i emigracijske depopulacije (ibid., 405). Kao primarno

¹ Usp. Državni zavod za statistiku: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/07-01-02_01_2021.htm (pristup 18. 8. 2022.).

emigracijska zemlja gubitak domicilnog stanovništva je, uz nepovoljne demografske promjene, veliki problem koji je često prisutan i u javnom diskursu kao tema o kojoj svaki građanin ima pokoji komentar. Negativan migracijski saldo, negativna stopa prirodnog prirasta kako na razini države, tako i u Međimurskoj županiji² koja je u fokusu ovoga rada, zahtijevaju ozbiljne pronatalitetne populacijske mjere kao i konkretne ekonomske, gospodarske, socijalne, zdravstvene, mirovinske, obrazovne i obiteljske politike. Usprkos nužnosti, izostaje njihovo oblikovanje koje bi za cilj imalo zadržati barem dio stanovništva koji razmišlja o odlasku na rad u inozemstvo ili potaknuti iseljenike na povratak u domovinu.

Cilj je ovog interdisciplinarnog diplomskog rada iz društveno-humanističke perspektive istražiti i analizirati uzroke i motive suvremenog iseljavanja te integraciju u austrijsko društvo fokusirajući se na visokoobrazovane Međimurce koji su iselili u Republiku Austriju nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. Prvi, teorijski dio rada prikazuje relevantne migracijske teorije i koncepte. Nakon toga dan je pregled suvremenih migracija s područja Republike Hrvatske s naglaskom na Međimursku županiju, prikaz dosadašnjih istraživanja iseljavanja iz Hrvatske kao i iz Međimurske županije te statističkih podataka o iseljavanju iz Hrvatske s posebnim osvrtom na iseljavanje u Austriju. Drugi dio rada sadrži metodologiju i rezultate empirijskog istraživanja provedenog kvalitativnim pristupom s visokoobrazovanim Međimurcima koji su iselili u Republiku Austriju. U ovom radu također će se ispitati kakvi su planovi za budućnost migranta u Austriji i razmišljaju li o povratku u Hrvatsku.

2. TIPOLOGIJE MIGRACIJA

Migracije se, kao fenomen multidisciplinarnog predmeta proučavanja, u općem smislu definiraju kao kretanje ljudi u fizičkom prostoru tijekom kojeg se prijeđe značajna razdaljina s ciljem relativne trajnosti novog prebivališta (usp. Mesić 2002:246). Sa sociološkog pristupa migracijama naglašava se, uz relativnu trajnost i prostornu mobilnost, njihov društveno-kulturalni karakter, odnosno prelazak iz jednog društva u drugu sociokulturnu sredinu što migracije čini procesom, a ne tek pukim činom (ibid., 247-248). Takva promjena mjesta življenja rezultat je brojnih ekonomskih, političkih i socijalnih razloga koji potiču pojedince i kolektive na mobilnost (usp. Grbić-Jakopović 2014:19). Za državu podrijetla iseljavanje predstavlja ekonomski, socijalni i demografski gubitak budući da odlazi radno sposobno

² Usp. Državni zavod za statistiku: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/07-01-02_01_2021.htm (pristup 18. 8. 2022.).

stanovništvo (ibid., 22), stoga migracijski tokovi utječu i na oblikovanje demografskih, ekonomskih, kulturnih i socijalnih struktura u društvima slanja i u društvima prijema (ibid., 23). Tako u društvu slanja dolazi do demografske depopulacije, a društvo prijema mora razviti kvalitetne adaptacijske i integracijske procese koji bi imigrantima olakšali prilagodbu na život u novoj sredini (ibid.).

Postoje brojne tipologizacije migracija ovisno o njihovoj dobrovoljnosti, prostornoj varijabli, trajnosti, motivima, organiziranosti. Neke od najjednostavnijih, dihotomnih univerzalnih klasifikacija migracija su one koje ih dijele na dobrovoljne i nedobrovoljne (usp. Wrong 1956 prema Mesić 2002:250) što je zapravo diskutabilna podjela s obzirom da neke migracije mogu izgledati kao dobrovoljne, no zapravo su potaknute društveno-ekonomskim i političkim razlozima koji na neki način „prisiljavaju“ pojedinca na iseljavanje (usp. King 2002 prema Antonijević 2013:19). Migracije također mogu biti vanjske i unutarnje koje karakterizira prelazak, odnosno ostanak unutar državnih granica (usp. Mesić 2002:251), one koje počivaju na kriteriju prijedene udaljenosti pa se dijele na migracije tijekom kojih se prijeđe kratka razdaljina i duga razdaljina (usp. Zachariah 1961 prema Mesić 2002:251), dok se s obzirom na trajanje razlikuju dugoročne i sezonske migracije (usp. Sinha i Atallah 1987 prema Mesić 2002:251). U modernoj epohi migracije se dijele na ekonomske i ne-ekonomske iako ekonomski motivi vrlo često dolaze u kombinaciji s još nekim vjerskim, političkim ili drugim razlozima migriranja (usp. Mesić 2002:251).

Migracije koje se istražuju u ovom diplomskom radu su vanjske, dobrovoljne, legalne, dugoročne, no iznad svega i lančane, odnosno motivirane željom za pridruživanjem članu obitelji ili zajednici koja je u nekoj drugoj državi pri čemu budući migranti kroz kontakte s prijašnjim migrantima dobivaju informacije o mogućnostima zaposlenja i prijevozu (usp. MacDonald i MacDonald 1964 prema Mesić 2002:248-249). Osim samog iseljavanja, zanimalo me imaju li migracije mojih kazivača i tendenciju povratka u državu porijekla. Takve povratničke migracije odnose se na, pojednostavljeno rečeno, „trajni povratak ili preseljenje vanjskih migranata, bez obzira i na dužinu boravka, iz zemlje primitka u zemlju podrijetla“ (Peračković 2006:478), što se odnosi na sve tipove migracije bile one privremene ili trajne, dobrovoljne ili prisilne (ibid.). Povratničke migracije se sastoje od nekoliko sociokulturnih procesa, počevši od migrantskog iskustva koje se sastoji od donošenja odluke o migraciji, zatim samog čina migracije i konačno procesa integracije u zemlju primitka (ibid., 490). Donošenjem odluke o povratku započinje povratničko iskustvo te ponovna remigracija i reintegracija u društvo zemlje podrijetla (ibid.). U ovom radu bavit ću se i migrantskim iskustvom koje se

definira kao „sveukupnost migrantovih doživljaja stečenih kroz migraciju i proces integracije u novu sredinu“ (Peračković 1999 prema Peračković 2006:490).

3. TEORIJSKI OKVIR

Glavno polazište ovog diplomskog rada je pitanje koji su uzroci i motivi migracija visokoobrazovanih Međimuraca što sam istraživala kroz teoriju migracijskih sustava. S obzirom na brojnost Međimuraca u Austriji i tradiciju iseljavanja u tu zemlju posebnu pažnju sam obratila na ulogu migrantskih mreža, a zanimalo me i zašto kazivači odabiru baš Austriju kao zemlju odredišta što sam promatrala kroz teoriju potisno-privlačnih faktora. Istraživala sam i na koje izazove su kazivači nailazili u novoj životnoj sredini, koje administrativne obaveze su morali ispuniti, ali i kako su se ekonomski, društveno, kulturno i religijski uklopili u austrijsko društvo za što sam kao teorijsku okosnicu koristila teorije integracije. Nadalje, htjela sam saznati održavaju li kazivači i na koji način kontakt i redovite veze s obiteljima i Hrvatskom za što mi je poslužila transnacionalna teorija. Spomenute teorije ukratko su prezentirane u nastavku rada.

3.1. Teorija migracijskih sustava

Teorija migracijskih sustava kroz interdisciplinarni pristup nastoji objasniti migracijske procese. Sustav se zapravo sastoji od dviju ili više država, države slanja i države odredišta, koje povezuju migracijski tokovi s naglaskom da države iz tog sustava mogu istupiti zbog raznih ekonomskih, političkih ili društvenih promjena (usp. Grbić-Jakopović 2014:27). Migracije su, prema ovoj teoriji, rezultat međudjelovanja makrostruktura, odnosno institucija, dinamike tržišta rada, međudržavnih odnosa kao i napora države podrijetla i primitka da kontroliraju migraciju, i mikrostruktura koje čine mreže, stavovi, uvjerenja, obiteljske veze i prakse migranata između kojih djeluje i mezostruktura sastavljena od raznih posrednika, agenata, agencija, imigrantskih zajednica (usp. Castles, de Hass i Miller 2014:43). U novije vrijeme važnost se pripisuje i distribuciji informacija i znanja koje čini kulturni kapital migranta, a sama je olakšana i ubrzana zbog komunikacijskih kanala nastalih posredstvom suvremene komunikacijske tehnologije (usp. Grbić-Jakopović 2014:27). Uz društveni kapital, proučava se i uloga migrantskih mreža koja migrantu olakšava nedoumice i probleme ekonomske i društvene prirode (ibid.).

Iako je ova teorija više generalizacija proizašla iz nekoliko teorija, Massey. et. al. (usp. 1993:454) ipak navode neke propozicije koje je izrodila ova perspektiva. Najprije, zemlje u sistemu ne moraju nužno biti prostorno blizu jer su tokovi migracija ponajprije odraz političkog i ekonomskog odnosa između država (ibid.). Također, kako se politički i ekonomski uvjeti mijenjaju, tako sistem evoluirá i mijenja svoju strukturu (ibid.) što je vidljivo i na primjeru pridruživanja Hrvatske europskom tržištu rada kojemu pripada i Austrija, a kasnije i ukidanjem restrikcija Austrije za hrvatske migrante što je dodatno olakšalo postupak i donošenje odluke o iseljavanju.

U kontekstu ovoga rada makrostrukturu čini ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju koja je kroz godine mijenjala granice i broj svojih članica. One su pak povezane slobodnim, velikim tržištem rada koje nadilazi državne granice. Iako prostorna blizina između država nije nužna, ipak uvelike olakšava stvaranje migracijskih tokova što je slučaj kod udaljenosti Austrije i Hrvatske. Njihova relativna blizina i ravnopravan pristup mogućnostima zapošljavanja zbog pripadanja istoj nadnacionalnoj zajednici olakšava Hrvatima, odnosno Međimurcima migracije u druge zemlje, u ovom slučaju u Austriju. Mezokontekst se fokusira na proučavanje agencija i raznih posrednika koji su olakšali migraciju Međimuraca u Austriju, dok mikrokontekst u analizu uključuje osobne odluke, stavove i preferencije migranata koje su, između ostalog, i pod utjecajem drugih migranata što ga onda čini povezanim s teorijom migrantskih mreža koja je također poslužila kao polazište u ovom istraživanju.

3.2. Teorija migrantskih mreža

Migrantske mreže su svojevrsni

„setovi interpersonalnih veza koje povezuju migrante, prijašnje migrante i nemigrante u područjima porijekla i odredišta, kroz odnose srodstva, prijateljstva i zajedničkog lokalnog porijekla. One povećavaju vjerojatnost međunarodnih migracija snižavanjem troškova i rizika seljenja i povećanjem očekivanih neto dobitaka“ (Massey et. al. 1993 prema Mesić 2002:350).

Teorija migrantskih mreža porijeklo vuče iz sociologije i antropologije (usp. Castles i Miller 2009 prema Kurekova 2011:10), a nastoji objasniti kako migranti uspostavljaju i održavaju društvene veze s ostalim migrantima, kao i s obitelji i prijateljima u državi porijekla (usp. de Haas, Castles i Miller 2020:65). Društvene mreže koje se stvaraju kroz taj proces čine, na

mezorazini, društvene strukture koje onda olakšavaju daljnje migracije (ibid.), a s vremenom postaju nezavisne od inicijalnih potisnih faktora i zahvaćaju sve šira područja društva slanja sve dok mreža ne uključi sve potencijalne migrante (usp. Mesić 2002:350). U tom kontekstu, migracije se proučavaju kao proces odluke koju donosi pojedinac ili obitelj, no istovremeno se analizira i dinamički te promjenjivi kontekst unutar kojeg se donose odluke o migraciji budući da se vjerojatnost migriranja povećava sa smanjivanjem rizika migracije i širenjem migrantske mreže (usp. Massey et. al. 1993:449).

Postojanje migrantske mreže, odnosno skupine ljudi istoga porijekla doprinosi pri izboru destinacije potencijalnih migranata zbog olakšanog procesa iseljavanja i osjećaja sigurnosti prilikom snalaženja ili mogućeg traženja pomoći kod dobivanja potrebnih informacija vezanih za destinaciju primitka. Stoga sam se u ovom diplomskom radu fokusirala i na ulogu migrantskih mreža kao oblika društvenog kapitala na kojeg se potencijalni migranti mogu osloniti i preko kojeg dolaze do potrebnih resursa (usp. de Haas, Castles i Miller 2020:65), odnosno prijateljske i rodbinske odnose koje su kazivači uspostavili s ostalim migrantima koji su im pomogli prilikom procesa preseljenja u vidu pružanja pomoći kroz davanje potrebnih informacija o načinima pronalaska smještaja, poslova, stilu života u Austriji, dakle svim onim podacima koji doprinose uspješnoj društveno-ekonomskoj integraciji.

3.3. Teorija potisno-privlačnih faktora

Teorija potisno-privlačnih faktora jedna je od temeljnih teorijskih okosnica ovoga rada. Razvila se iz neoklasičnih ekonomskih pristupa koji polaze od pojedinčeve težnje ka akumulaciji kapitala što onda potiče na odlazak u sredinu u kojoj će to biti ostvarivo više nego u državi podrijetla (usp. Massey et. al. 1993:458). Ipak, takav pristup migracijama je simplificirani i nedostatan za objašnjavanje migracijskih tokova, a „novija povijesna, antropološka, sociološka i njima srodna istraživanja pokazala su da je ponašanje migranta pod velikim utjecajem obiteljskoga iskustva, kao i kolektivnoga iskustva vlastite zajednice“ (Grbić-Jakopović 2014:26).

Mesić (usp. 2002:295) na temelju teorija Leeja i Lewisa navodi nekoliko potisnih ili *push* faktora emigracije kao što su promjene u prirodnom okruženju, ekonomski faktori poput niskih plaća, mogućnosti zapošljavanja i životnog standarda, politički faktori, primjerice nezadovoljstvo političkim upravljanjem državom, društveni faktori koji se mogu ogledati u osjećaju depriviranosti ili diskriminacije u zajednici. Također, potisni čimbenik može biti i

obiteljski, prijateljski ili ljubavni odnos koji je u tolikoj mjeri motivirajući za pojedinca da zbog njega odluči promijeniti životnu sredinu. S druge strane, privlačni, odnosno *pull* faktori imigracije su oni ekonomske prirode kao što su viši životni standard, viša plaća ili bolje radno mjesto, zatim obrazovne mogućnosti u vidu stjecanja specijalizacije ili kvalitetnijeg obrazovanja, bolji životni uvjeti, primjerice pogodnija klima i čisti okoliš te naposljetku odlazak za osobom ili zajednicom koja je dovoljno značajna da motivira na preseljenje pri čemu se stvaraju emigracijski valovi i migrantske mreže (usp. Lee 1966 i Lewis 1982 prema Mesić 2002:295).

U ovom radu istražiti ću što kazivači navode kao potisne, odnosno privlačne faktore zbog kojih su odlučili napustiti Hrvatsku i preseliti se u drugu zemlju, i to baš u Austriju. Budući da je odlazak iz Međimurja na rad u Austriju svakodnevna pojava, obratila sam pažnju i na takozvanu kulturu migracija koja se često proučava u antropološkim istraživanjima, a bavi se vrijednosnim simbolima i kulturnim uvjerenjima povezanim s migracijom. Kada migracije postanu sve češće, povećavaju vjerojatnost budućih migracija neke zajednice te počinju mijenjati njezine kulturne vrijednosti na način da postaju „normalnije“, privlačnije te ugrađeniije u ponašanje i vrijednosti te zajednice (usp. Massey et. al. 1993:453). Migracije postaju kao rituali prijelaza, a oni koji ne migriraju smatraju se, u određenom smislu, lijenima i neambicioznima (ibid.), stoga taj simbolički aspekt migracija također treba uzeti u obzir kod njihovog proučavanja jer se iseljenički vjetar u leđa sastoji i od mnogih drugih društveno-kulturnih utjecaja, a ne samo ekonomskih razloga.

3.4. Teorije integracije

Pojam integracije odnosi se na proces naseljenja, društvene promjene do kojih je došlo zbog imigracije te interakciju s društvom primitka (usp. Garcés-Mascareñas i Penninx 2016:11). Preseljenje migrantima nije lak prijelaz i promjena u životu budući da moraju pronaći novo mjesto za stanovanje, posao, osigurati si adekvatnu zdravstvenu skrb, ali i prilagoditi se u kulturnoj i društvenoj dimenziji integracije, uspostaviti kontakte, prilagoditi se društvu prijema s ciljem prihvaćanja njihove kulturne specifičnosti te upoznati funkcioniranje institucija (ibid.). Integracija je dvosmjernan proces jer s jedne strane zahtjeva angažman i prilagodbu migranata, a s druge se društvu primitka mijenja veličina i sastava te se iziskuje i postavljanje institucionalnog okvira kako bi se zadovoljile političke, društvene i kulturne potrebe migranata (ibid.).

Kako bi se integracija shvatila što cjelovitije, poželjno je analizirati je kroz tri različita, ali međusobno povezana pristupa, odnosno dimenzije: pravno-političku, društveno-ekonomsku i kulturno-religijsku (usp. Garcés-Mascareñas i Penninx 2016:14) koje se podudaraju s tri imigracijska i integracijska procesa: državom, tržištem i lokalnim stanovništvom (usp. Entzinger 2000 prema Garcés-Mascareñas i Penninx 2016:14). Takav pristup omogućava analizirati što imigranti rade, kako se identificiraju i komuniciraju sa svojom okolinom te kako su prihvaćeni i pozicionirani u ovim dimenzijama (usp. Garcés-Mascareñas i Penninx 2016:14).

Pravno-politička dimenzija odnosi se na pravnu pomoć, pravo boravka, politička i statusna prava, pravo glasanja, stupanj pravno-političke formalne i neformalne participacije, stjecanje državljanstva (usp. Giljević et. al. 2020:2), a polazi od pitanja u kojoj mjeri su imigranti prihvaćeni kao punopravni članovi političke zajednice društva primitka (usp. Garcés-Mascareñas i Penninx 2016:14). U tom kontekstu, imigrant može ne pripadati društvu prijema u legalno-političkom smislu iako paralelno može biti integriran u druge dvije dimenzije, dok je sasvim druga krajnost od ove dobivanje državljanstva (ibid.). Primjerice, imigrant može pronaći posao, stan i zdravstvenu zaštitu te se uključiti i aktivno sudjelovati u kulturnim i vjerskim aktivnostima društva, no istovremeno imati vremenski ograničeno boravište u toj zemlji ili ne imati pravo glasa na izborima. Društveno-ekonomska dimenzija naglasak stavlja na društveni i ekonomski položaj stanovnika bez obzira na njihovo državljanstvo (ibid.). Takav pristup proučava imigrantsku svakodnevicu kroz njihovu uključenost u sve segmente društva, primjerice kroz jednaku mogućnost pronalaska posla i smještaja, pristup obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, a veći nesrazmjer između imigranata i domicilnog stanovništva i identificiranje točaka razilaženja usmjerava donošenje i unaprjeđenje imigracijskih politika (ibid., 15). Kulturno-religijska dimenzija pak proučava sudjelovanje i kulturne prakse imigranata te odgovor društva prijema na njih koje može, ali i ne mora prihvatiti kulturne i vjerske različitosti (ibid.). S jedne strane, imigranti se mogu potpuno asimilirati u društvo prijema i napustiti svoja izvorna kulturno-religijska obilježja, dok s druge njihove kulturne i vjerske vrijednosti mogu postati ravnopravne s onima društva prijema (ibid.).

Kao teorijsku podlogu za proučavanje iskustva i integracije imigranata koji su sudjelovali u ovom istraživanju iz cjelokupnog promatranja pravno-političke dimenzije integracije zbog ograničenosti rada fokusirala sam se samo na njezin mali dio, a to su administrativne procedure koje su kazivači morali proći i zadovoljiti prilikom dolaska u Austriju. Najviše sam popratila društveno-ekonomsku dimenziju s obzirom da je istraživanje utemeljeno na migracijama u

razdoblju kada se Hrvatskoj otvorilo europsko tržište rada te je migrantima bilo među najbitnijim stavkama, a mnogima i primarno, pronaći posao i bolje uvjete rada. Nadalje, kulturno-religijsku dimenziju integracije razdvojila sam na dva dijela: na društveno-kulturnu integraciju koju sam proučavala istražujući kako kazivači sudjeluju u svakodnevnom životu austrijskog društva te osjećaju li se prihvaćeno, dok sam religijsku dimenziju integracije, kao integrirani dio kulturne integracije, ukratko prikazala zasebno.

3.5. Transnacionalna teorija

Jedna od posljedica iseljavanja je i pojava perspektive transnacionalizma, pojma kojeg su u znanstvenom smislu 1992. godine upotrijebile i „skovale“ socijalne antropologinje Glick Schiller, Basch i Szanton Blanc (usp. Kuti i Božić 2016:38). Transnacionalizam je proces kojim ljudi i institucije održavaju relativno jake i konstantne veze te interakcije preko granica nacija-država, odnosno veze kojima se objedinjuju dva ili više lokaliteta – ono društva podrijetla i društva naseljavanja te kroz koje ljudi istovremeno sudjeluju u životu i stvaranju u obje zajednice oblikujući na taj način svoj identitet (usp. Vertovec 2001 prema Čapo Žmegač 2003:118). Uočljiv je i u slučajevima u kojima su iseljenici zadovoljni svojim životom u novom društvu, a karakterizira ga intenzitet i simultanost, odnosno redoviti i relativno stalni odnosi i poslovi koji prelaze nacionalne granice (usp. Portez, Guarnizo i Landolt 1999 prema Čapo Žmegač 2003:119).

Prije pojave transnacionalne perspektive u istraživanjima se koristila paradigma metodološkog nacionalizma pa su se tako proučavale integracija, odnosno asimilacija migranata u državi primitka pri čemu su nacionalne granice predstavljale okvir unutar kojeg se odvijaju i istražuju svi procesi i jedinice analize. Takvo teritorijalno i političko ograničavanje istraživanja zanemarivalo je transnacionalne socijalne procese, odnosno one koji su izlazili van okvira nacionalnih država (usp. Wimmer i Glick Schiller 2003 prema Čapo 2019:92). Transnacionalizam se, za razliku od metodološkog nacionalizma, izdigao iznad državnih granica i usmjerio istraživanja prema čvrstim i redovitim vezama te društvenim mrežama koje migranti održavaju s državama podrijetla.

Obilježja transnacionalizma, kako ih je navela Čapo (usp. Čapo 2019:94) prema podjeli Vertovca su: socijalna morfologija koja se odnosi na socijalne mreže, dijaspore i slično; tip svijesti koji označava višestruki identitet i njegovu transformaciju; područje kapitala odnosno protok kapitala koji nadilazi državne granice, transnacionalne transakcije; kulturna

reprodukcija koja obuhvaća hibridnost, sinkretizam, kreolizaciju; politički angažman koji se odnosi na rad međunarodnih nevladinih organizacija i socijalne pokrete te (re)konstrukcija mjesta, odnosno transnacionalne prakse koje stvaraju translokalna socijalna polja koja nadilaze fizičke prostore u dvije države.

Međunarodne migracije jesu transnacionalne u toj mjeri što prelaze granice država, no istodobno ostaju i intranacionalne jer se odvijaju unutar jedne etnonacionalne skupine koja je geografski razdvojena, odnosno čiji članovi žive u dvije države i koja održava svoju stabilnost i postojanje kroz interakciju i održavanje kontakta (usp. Povrzanović 2001 prema Čapo Žmegač 2003:119). Akcije migranata i transnacionalne aktivnosti tvore društveni proces koji i na zajednice i na čitave nacije ima ekonomski i društveni učinak (usp. Portes 2003 prema Kuti i Božić 2016:51). Potrebno je imati na umu i da nisu svi migranti transmigranti, već samo oni migranti koji imaju redovite i trajne transnacionalne aktivnosti (Portes 2001;2003 prema Kuti i Božić 2016:51). Također, migranti koji nisu diskriminirani u zemlji primitka te nisu prostorno grupirani unutar imigrantske zajednice rjeđe su transnacionalno aktivni (Portes 2003 prema Kuti i Božić 2016:53).

U kontekstu ovoga rada istražiti ću transnacionalni socijalni prostor kojeg čini mreža interakcija, sadržaja, pozicija, financijskih doznaka i informacija između migranata u Austriji i stanovništva koji živi u Međimurju. Zanimalo me kako migranti održavaju veze sa svojim obiteljima, sudjeluju li u političkom životu Hrvatske, prate li hrvatske vijesti te kako oblikuju svoj identitet koji objedinjuje dva ili više društva na dva lokaliteta koji premošćuju nacionalne granice. Također, zanimalo me i utjecaj blizine Međimurja i Austrije te doprinosi li ona u tom procesu objedinjavanja, odnosno života na dvije lokacije.

4. ISELJAVANJE IZ REPUBLIKE HRVATSKE

4.1. Povijest migracija s područja Hrvatske

Iseljavanje s hrvatskog i etničkog povijesnog prostora prema drugim državama višestoljetna je pojava zbog različitih, najčešće ekonomskih i političkih uzroka. Tijekom hrvatske povijesti Jerić (usp. 2019:22) razlikuje osam valova iseljavanja stanovništva uzrokovanih ekonomskim i političkim razlozima pri čemu prvi započinje još u 15. stoljeću prodorom Osmanlija. Idućih pet valova obilježili su drugu polovicu 19. stoljeća i 20. stoljeće, a bili su uzrokovani ratnim zbivanjima te ekonomskim i političkim razlozima. Sedmi val povećanog iseljavanja posljedica

je globalne ekonomske krize 2008. godine, a upravo je posljednji val migracije bio pokrenut ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju. Pokos (usp. 2017:16) ističe zabrinutost kako je ovo možda i najnepoželjniji val zbog aktualne demografske situacije koju obilježava ubrzano starenje stanovništva, prirodni pad i smanjena rodnost.

S većom pokretljivošću stanovništva preko granica vlastite države uvelike je povezan proces globalizacije koji olakšava protok ljudi, ideja, kulture, financija i trgovine, a sve zbog pojave suvremenih komunikacijskih tehnologija, unaprjeđenja prijevoznih sredstava, bolje povezanosti te širenja neoliberalnog kapitalizma (usp. Lewellen 2002:7). Jedna od posljedica migracija koje su olakšane zbog globalizacije su promjene u strukturi društva koja postaju heterogenija i kulturološki bogatija (usp. Mesić 2002:17) te se javlja više tipova, motiva i mreža migracija (usp. Lewellen 2002:125). Prema procjeni utemeljenoj na egzaktnim podacima, statističkim izračunima i procjenama raznih diplomatskih ureda, katoličkih misija te hrvatskih zajednica, u svijetu izvan Hrvatske živi oko 3,5 milijuna iseljenih Hrvata i/ili njihovih potomaka (usp. Grbić-Jakopović 2014:68), stoga se često kaže da postoji – još jedna Hrvatska izvan Hrvatske.

4.2. Istraživanja suvremenih migracija iz Republike Hrvatske

Hrvatska je tradicionalno iseljenička zemlja, a zbog sve nepovoljnijih demografskih uvjeta posljedice migracije postaju glavna pokretačka sila ukupnog kretanja stanovništva³. Uz to, hrvatsko gospodarstvo je u velikoj mjeri isključujuće prema mladom, radno sposobnom stanovništvu, koje bi svojim znanjima, sposobnošću, kreativnošću i idejama trebalo biti glavni pokretač društva, što ga onda potiče na iseljavanje (usp. Župarić-Iljić 2016:3).

O suvremenom iseljavanjem iz Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju 2013. godine ne postoji puno istraživanja, no ipak je napisano nekoliko vrijednih radova. Župarić-Iljić u studiji „Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju“ (2016) iznosi kontekst migracija stanovništva Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, profil migranata prema dobno-polnoj i obrazovnoj strukturi te posljedice na gospodarstvo, obrazovni sustav i ostale segmente društva kao što su poremećaji na tržištu rada, smanjenje broja djece u školama, protok novca i novčane doznake koje Hrvatskoj šalju migranti. Sjeverozapadne kontinentalne županije, kojima

³ O hrvatskom iseljeništvu vidi npr.: Grbić-Jakopović, Jadranka. 2014. *Multipliciranje zavičaja i domovina. Hrvatska dijaspora: kronologija, destinacije i identitet*. Zagreb: FF Press.; Holjevac, Većeslav. 1967. *Hrvati izvan domovine*. Zagreb: Matica hrvatska.

pripada i Međimurska županija, karakterizira najmanji broj iseljenika u odnosu na ostale županije, no ipak su i one zahvaćene trendom iseljavanja (usp. Župarić-Iljić 2016:6). Što se tiče dobro-spolne strukture, malo više migriraju muškarci (53,7%) pri čemu je najviše onih koji su u reproduktivnoj i radnoj dobi (ibid.). I mene je prilikom izrade nacrtu ovog istraživanja zanimalo tko su migranti, što ih je potaknulo na iseljavanje, jesu li i dalje povezani s Hrvatskom ili im se život u potpunosti premjestio u Austriju. Nadalje, Jurić u knjizi „Iseljavanje Hrvata u Njemačku – Gubimo li Hrvatsku?“ (2018) istražuje motive i karakteristike novijih iseljavanja Hrvata u Njemačku pri čemu dolazi do zaključka da glavni motiv iseljavanja nije ekonomski, nego je to predodžba da je hrvatsko društvo doživjelo moralni, ekonomski i socijalni slom zbog labavih vrijednosti radne etike i poštenja, a postojanje migrantskih mreža u Njemačkoj dodatno olakšava procese migracije. Istraživanje je ukazalo na to kako je Hrvatima bitnije blagostanje života u obliku poštivanja moralnih vrijednosti i kvalitetnog funkcioniranja institucija od blagostanja u novčanom kontekstu, kontekstu bogaćenja, što su zanimljivi rezultati koje sam odlučila ispitati u ovom diplomskom radu. Rajković Iveta i Horvatin u znanstvenom radu „Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Irsku s posebnim osvrtom na mlade iz Slavonije“ (2017) prikazuju iskustva mladih, uglavnom visokoobrazovanih Slavonaca koji su emigrirali u Irsku nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju te, za razliku od Jurića (2018), dolaze do zaključka kako je glavni motiv iseljavanja ekonomski, a pri samom procesu preseljenja značajnom se pokazala već postojeća migrantska mreža. Kanižaj, Rajković Iveta i Bagić u radu „Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Švedsku: uloga migrantskih mreža“ (2022) također istražuju suvremene migracije Hrvata u Švedsku. U radu zaključuju kako najviše migrira mlado stanovništvo, a na uzorku u provedenom istraživanju mlade, uglavnom visokoobrazovane kazivače na odluku o migraciji također su potaknuli primarno ekonomski i društveni razlozi te se izrazito bitnom pokazala uloga migrantskih mreža. Na temu iseljavanja iz Hrvatske nakon 2013. godine u druge države Europske unije napisan je i diplomski rad Lučan „Migracija kao odabir, izazov ili potreba – iskustva visokoobrazovanih žena iz Republike Hrvatske u europskim državama“ (2021) u kojem autorica istražuje migracije visokoobrazovanih hrvatskih građanki nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju. U radu se zaključuje kako su motivi migracija raznovrsni i višestruki poput ljubavnih motiva, nezadovoljstva s političkim stanjem, obrazovanjem, napredovanjem na poslu, no od svih motiva najviše su zastupljeni oni ekonomske prirode te migrantice uglavnom nemaju tendenciju povratka u Hrvatsku. I mene je, kao i spomenute autore, zanimalo kakvu ulogu je imala migrantska mreža kod donošenja odluke o preseljenju i kod samog procesa preseljenja kazivača u ovom istraživanju te koji su im bili glavni motivi za odlazak iz Hrvatske. Balija u znanstvenom radu „Razmjeri recentnog egzodusa

iz Hrvatske – analiza podataka službenih statistika RH i zemalja useljavanja hrvatskog stanovništva“ (2020) komparativnom analizom uspoređuje podatke *Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske* i statistike drugih europskih zemalja s naglaskom na povećani obujam migracija nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Autorica je analizirala podatke i za iseljavanje u Austriju i pretpostavila kako bi u Austriju, tradicionalno useljeničku zemlju za Hrvate, migrirao i veći dio stanovništva da Austrija nije uvela restrikcije za protok hrvatskih radnika koje su prestale vrijediti 2020. godine. Upravo stoga, moj rad donosi odgovore na pitanje jesu li kazivači koji su iselili prije 2020. godine imali više dodatnih procedura prilikom preseljenja od onih koji su emigrirali nakon te godine i jesu li ih restrikcije potaknule na razmišljanje o odustajanju od preseljenja. Troškot, Prskalo i Šimić Banović pak u radu „Ključne odrednice iseljavanja visokokvalificiranog stanovništva: Slučaj Hrvatske s komparativnim osvrtom na nove članice EU-a“ (2019) također analiziraju posljednji emigracijski val koji je započeo ulaskom Hrvatske u Europsku uniju. Autorice su se fokusirale na visokokvalificirano stanovništvo koje privlače zemlje Zapadne Europe te analizirale potisne i privlačne faktore migracija od kojih su samo neki bolji životni standard i mogućnosti obrazovanja te veća politička stabilnost, a naglašavaju i kako nezaposlenost više nije primarni razlog za emigraciju. Potaknuta ovim istraživanjem, u radu sam ispitala jesu li kazivači prije emigriranja bili nezaposleni i što ih je privuklo u Austriji.

4.3. Statistički podaci o iseljavanju iz Republike Hrvatske

Razmjeri suvremenog iseljavanja iz Hrvatske su sveprožimajući i dalekosežni u svojim posljedicama, pa je tako Republika Hrvatska „od pristupanja EU-u do danas izgubila oko 5% stanovništva, a procjenjuje se da je recentni emigrantski val izazvao gubitak od 13% potencijalnog BDP-a“ (Troškot, Prskalo i Šimić Banović 2019:898).

Tablica 1. Vanjska migracija stanovništva Republike Hrvatske od 2013. do 2021.

Godina	Doseljeni iz inozemstva u Hrvatsku	Odseljeni iz Hrvatske u inozemstvo	Migracijski saldo
2013.	10 378	15 262	-4 884
2014.	10 638	20 858	-10 220
2015.	11 706	29 651	-17 945
2016.	13 985	36 436	-22 451
2017.	15 553	47 352	-31 799
2018.	26 029	39 515	-13 486
2019.	37 726	40 148	-2 422
2020.	33 414	34 046	-632
2021.	35 912	40 424	-4 512

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2022.⁴

Kao što je vidljivo iz priložene tablice, broj iseljenih u inozemstvo se nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju, kada su se hrvatskom stanovništvu otvorila vrata prema širem europskom tržištu rada i olakšala mogućnost zapošljavanja izvan Hrvatske, povećava. Negativan migracijski saldo vidljiv je u svim godinama, a ulaskom Hrvatske u Europsku uniju s zaključno 2021. godinom iz Hrvatske se prema podacima *Državnog zavoda za statistiku* iselilo nešto više od 300 000 ljudi, a uselilo gotovo 200 000. Simboličkim rječnikom i preslikavajući geografske podatke na kretanje stanovništva, može se reći da je Hrvatska unazad deset godina izgubila Međimursku županiju⁵. Najrecentniji podaci *Državnog zavoda za statistiku* za 2021. godinu potvrđuju trend iseljavanja najviše u Njemačku kamo je odselilo gotovo 50% iseljenika, zatim slijedi Austrija s 13% udjela iseljenika, Bosna i Hercegovina, Srbija i Švicarska⁶.

⁴ Usp. Državni zavod za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> (pristup 18. 8. 2022.).

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

Međutim, potrebno je s dozom opreza interpretirati podatke *Državnog zavoda za statistiku* koji koristi podatke *Ministarstva unutarnjih poslova* jer neki iseljenici ne prijave svoj privremeni odlazak, odnosno ne odjavljuju prebivalište iako su to dužni učiniti prema Zakonu o prebivalištu iz 2012. godine pa tako oni i dalje koriste sva prava kao da žive u Hrvatskoj, iako se nalaze u drugoj državi (usp. Pokos 2017:17). Također, mnogi zbog dobivanja prava prijavljuju prebivalište u Hrvatskoj koje onda *Državni zavod za statistiku* označava kao doseljeno, odnosno iseljeno stanovništvo što nije stvarni prikaz kretanja stanovništva (ibid.). Uz sve navedeno, statistički podaci vrlo često nisu usklađeni sa statističkim podacima zemlje emigracije. Takva nepodudarnost statističkih podataka potvrđuje se u istraživanju migracija u Švedsku (usp. Kanižaj, Rajković Iveta i Bagić 2022:179-180) u kojem su se komparirali podaci *Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske* prema kojem je u Švedsku u razdoblju od 2001. do 2020. iz Hrvatske odselilo 4 409 hrvatskih građana, dok je prema podacima švedskog *Zavoda za statistiku* u toj zemlji evidentirano 11 806 hrvatskih doseljenika. Unatoč velikoj nepodudarnosti, ipak je prema podacima oba *Zavoda* primjetan porast broja hrvatskih migranata u Švedskoj. Kao dodatak nepreciznosti vođenja statistike u Hrvatskoj spomenut ću i istraživanje iseljavanja Hrvata u Irsku, odnosno činjenicu kako se Irska u podacima o vanjskim migracijama stanovništva Hrvatske prvi put spominje tek 2016. godine kada je zabilježeno 1 915 odseljenih hrvatskih državljana, dok statistički podaci u Irskoj, koja podatke evidentira od 2000. godine, za 2016. godinu navode 5 312 hrvatskih građana koji su emigrirali u Irsku (usp. Rajković Iveta i Horvatin 2017:254).

Sa statističkim podacima potrebno je biti na oprezu i kad se gleda obrazovna struktura iseljenika. Naime, podaci o stručnoj spremi i zanimanju koji se unose u zbirku podataka *Ministarstva unutarnjih poslova* o prebivalištu ili boravištu unose se prema iskazu građana bez ikakve potvrde ili službenog dokumenta o njihovoj istinitosti te nema sankcija ukoliko se taj podatak izostavi (usp. Župarić-Iljić 2016:6). No, iako podacima treba pristupiti s zadržkom, oni i dalje ukazuju na trend iseljavanja pojedinih obrazovnih skupina (ibid.), stoga Balića (usp. 2020:11) na temelju postojećih podataka *Ministarstva unutarnjih poslova* iznosi pretpostavku kako najviše odlaze radnici koji obavljaju pomoćne poslove te visokoobrazovani kao što su IT stručnjaci, liječnici ili inženjeri što predstavlja veliki gubitak kako financijski jer je država ulagala u njihovo obrazovanje tako i zbog praznine koja ostaje zbog nepopunjavanja njihovog radnog mjesta u zemlji imigracije.

4.4. Suvremene migracije iz Republike Hrvatske u Republiku Austriju

Austrija je, uz Njemačku, Švicarsku i Italiju, bila jedno od glavnih odredišta gostujućih radnika tijekom masovnih ekonomskih migracija (usp. Župarić-Iljić 2016:4) koje započinju sredinom 1960-ih godina prošloga stoljeća što je pokrenulo prvi veliki val iseljavanja hrvatskog stanovništva u Austriju tijekom 20. stoljeća (usp. Grbić-Jakopović 2014:112). Drugi veći val migracije slijedi 1970-ih i 1980-ih godina zbog istih, većinom ekonomskih razloga, a treći veliki val uzrokovan ratnim zbivanjima u Hrvatskoj započinje 1990-ih (ibid.). Austrija i danas predstavlja jedno od glavnih odredišta hrvatskih migranata u aktualnom iseljeničkom valu iseljavanja pokrenutom pristupanjem Hrvatske Europskoj uniji (usp. Župarić-Iljić 2016:4). Na temelju teorije socijalnih migrantskih mreža taj podatak je i razumljiv s obzirom da u tim zemljama postoje brojne obiteljske, prijateljske i druge društvene veze koje olakšavaju integriranje novih migranata u društvene i ekonomske tokove (ibid.). Ukoliko netko od migranata želi steći austrijsko državljanstvo, *Vlada Republike Austrije* je 2005. godine postrojila postupak pa je tako potrebno uz polaganje pismenog i usmenog ispita iz njemačkog jezika predati i potvrdu o nekažnjavanju i osiguranim sredstvima za život kroz protekle tri godine boravka u Republici Austriji⁷.

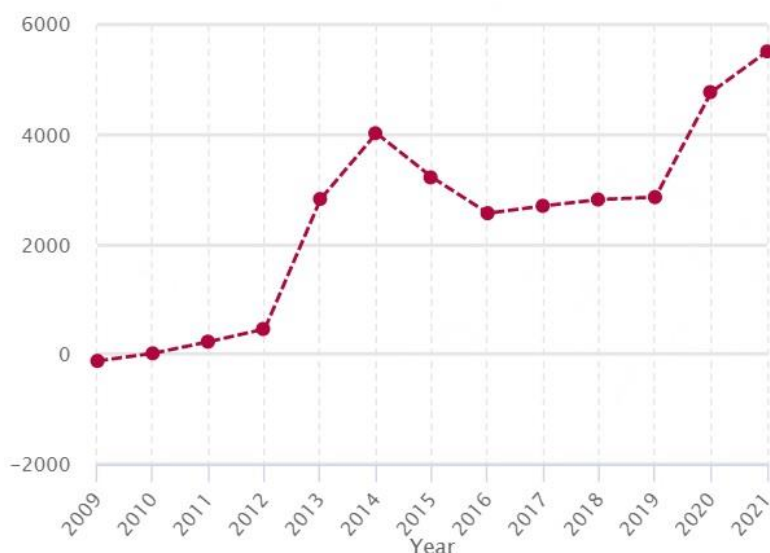
Samim datumom ulaska u Europsku uniju stare članice nisu obvezne u potpunosti otvoriti svoje tržište rada radnicima iz drugih zemalja već prvih sedam godina imaju pravo uvesti neke restrikcije. To pravo zadržale su Slovenija, Malta, Nizozemska, Velika Britanija i Austrija koja takva ograničenja nije primjenjivala na samozaposlene osobe iz Hrvatske što je migrantima ipak olakšavalo zapošljavanje (usp. Jurić 2017:339). Dana 1. srpnja 2020. godine, nakon što je prošao maksimalan period od sedam godina, Austrija je potpuno otvorila svoje tržište rada, ukinula radne dozvole i time olakšala proces iseljavanja hrvatskih državljana u tu gotovo susjednu zemlju. Restrikcije za protok radnika koje su bile na snazi u Austriji prvih sedam godina od ulaska Hrvatske u Europsku uniju vjerojatno su utjecaje na manji broj iseljenika u Austriju od onog koji bi bio da restrikcija nije ni bilo. Šef austrijskog saveznog *Servisa za zapošljavanje* Kopf u razgovoru za *Večernji list* iz 2020. godine navodi kako je stopa nezaposlenosti mladih u Hrvatskoj bila 16% dok je ona u Austriji bila upola manja te iznosila 8% što je i značajno manje od prosjeka Europske unije koji je 14%⁸. Govori i o potrebi tržišta

⁷ Usp. Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske: <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatsko-iseljenistvo-u-republici-austriji/752> (pristup 18. 8. 2022.).

⁸ Usp. Večernji list: <https://www.vecernji.hr/vijesti/austrija-nece-biti-obecana-zemlja-za-hrvate-u-godini-ce-ih-doci-do-10-000-1382503> (pristup 18. 8. 2022.).

za kvalificiranom radnom snagom koja vrlo dobro poznaje njemački jezik jer se engleski jezik koristi tek na ponekim radnim mjestima kao što je primjerice IT sektor⁹. Zanimalo me je li slično i u slučaju mojih kazivača, odnosno koriste li oni koji rade u IT sektoru na radnom mjestu, uz njemački, i engleski jezik te na kojem jeziku komuniciraju svi ostali kazivači na svojim radnim mjestima.

Austrijski zavod za statistiku, *Statistik Austria*, objavio je kako je do 1. siječnja 2022. godine u Austriji koja broji gotovo 9 milijuna stanovnika živjelo gotovo 1,6 milijuna stranaca, što čini 18% ukupnog stanovništva¹⁰. Hrvata u Austriji ima oko 89 000 i nalaze se na sedmom mjestu liste stanovništva stranog podrijetla (Klimont et. al. 2021:29). Njihov broj se u deset godina povećao za 30 000, a prosječna starost Hrvata u Austriji je 38 godina (ibid., 31).

Grafikon 1. Prikaz broja Hrvata u Republici Austriji po godinama. Izvor: Statistik Austria, 2022.¹¹

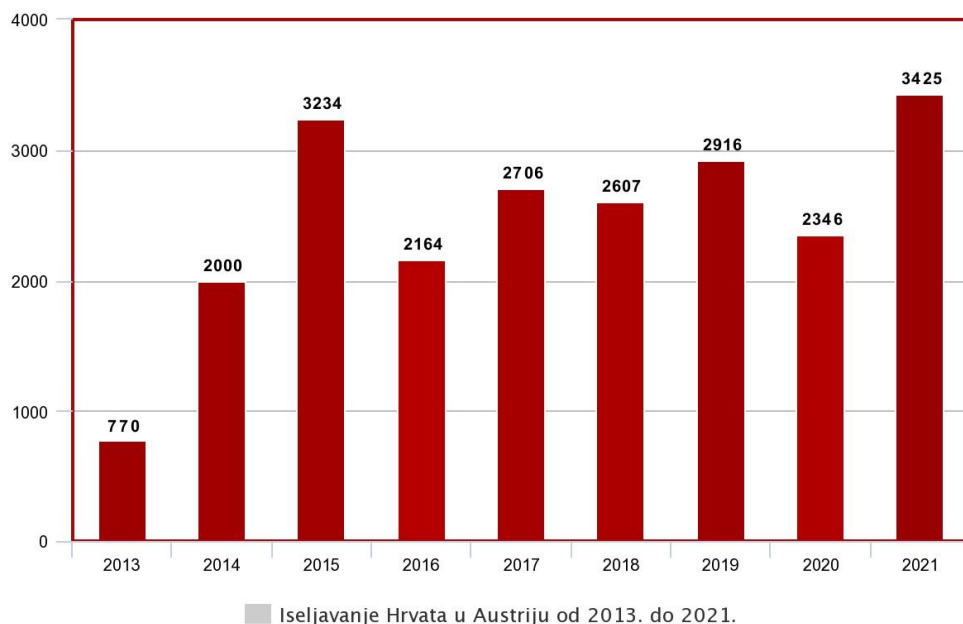
Prema podacima *Statistik Austria* za 2021. godinu, u Austriju je od ukupno 154 202 imigranta pristigla u tu zemlju 5 511 Hrvata te je iz grafikona 1. vidljivo kako se broj iseljenika

⁹ Ibid.

¹⁰ Usp. Statistik Austria: <https://www.statistik.at/en/statistics/population-and-society/population/population-stock/population-by-citizenship/country-of-birth> (pristup 18. 8. 2022.).

¹¹ Usp. Statistik Austria: https://www.statistik.at/atlas/?mapid=them_bevoelkerung_wanderungen_welt&layerid=layer1&sublayerid=sublayer0&languageid=1&bbox=-13528131,-4367306,16528131,10367306,3 (pristup 18. 8. 2022.).

iz Hrvatske u Austriju u protekle dvije godine povećava što bi se djelomično moglo objasniti ukidanjem restrikcija za protok radnika¹².

Grafikon 2. Iseljavanje Hrvata u Austriju od 2013. do 2021. Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.¹³

No, prema podacima *Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske* za 2021. godinu u Austriju je emigrirao 3 425 Hrvata što je znatno manje od podatka kojim raspolaže *Statistik Austria*. Prema *Državnom zavodu za statistiku Republike Hrvatske*, od ulaska Hrvatske u Europsku uniju zaključno s 2021. godinom u Austriju je emigriralo 22 168 Hrvata, dok prema podacima *Statistik Austria* taj broj je za gotovo trećinu veći i iznosi 31 291¹⁴. Iako su statistički podaci *Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske* vrijedni i ipak upućuju na neke zaključke, teško je pratiti koliki je stvarni broj iseljenih stanovnika budući da su podaci o iseljavanju neprecizni iz već spomenutog razloga što se ne odjavljuje prebivalište u Republici Hrvatskoj pa tako evidentno dolazi do nepodudarnih podataka kojima raspolaže *Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske* i zemlje primateljice.

¹² Ibid.

¹³ Usp. Državni zavod za statistiku: <https://web.dzs.hr/arhiva.htm> (pristup 18. 8. 2022.); <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/9939> (pristup: 18. 8. 2022.); <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> (pristup 18. 8. 2022.).

¹⁴ Ibid.

4.5. Migracije iz Međimurske županije u Republiku Austriju

Međimurska županija ili kako joj se još tepa - Cvjetnjak Hrvatske, nalazi se na krajnjem sjeverozapadu Hrvatske omeđena rijekama Murom i Dravom, a graniči sa Slovenijom i Mađarskom. Teritorijalno je najmanja županija u Republici Hrvatskoj, no po gustoći naseljenosti se ispred nje nalazi samo Grad Zagreb¹⁵. U pogledu demografske strukture, „demografska istraživanja pokazuju da i na razvitak stanovništva Međimurske županije znatno utječe prirodno i mehaničko kretanje stanovništva, kao posljedica vanjskih i unutarnjih migracija“ (Mesarić Žabčić 2005:231).

Postoji nekoliko istraživanja o Hrvatima u Austriji. Jedno od njih je „Nov(ije) generacije Hrvata u Austriji: razmišljanja i iskustva“ (2017) u kojem autorica Ščukanec daje opis života hrvatskih migranata u Austriji fokusirajući se na probleme koje su imali, uspješnost integracije te na odnos prema Hrvatskoj. Članak u kojem se istražuje integracija hrvatskih imigranata te se preispituje njihov odnos s Gradišćanskim Hrvatima u Austriji je članak Božića „Integracija i etnički odnosi hrvatskih migranata: Bečki slučaj“ (1997). Diplomski radovi napisani na temu iseljavanja Međimuraca u Austriju su radovi Senko „Integracijski procesi hrvatskog iseljništva u Beču“ (2020) u kojem autorica proučava dimenzije uspješnog integracijskog procesa te potisne i privlačne faktore koji su doveli do migracije, kao i rad Novak „Integracijske prakse Međimuraca u Republici Austriji“ (2021) u kojem se također obrađuje integracija hrvatskih iseljenika u Austriji. Za migrante iz spomenutih diplomskih radova se zaključuje kako su uspješno integrirani i zadovoljni životom u novoj sredini.

Ukoliko se sadašnji demografski trendovi nastave, u Međimurskoj županiji bi prema projekciji Akrapa (usp. 2015:862) do 2051. godine broj stanovnika pao za otprilike 20 000 što je 20% sadašnjeg broja stanovnika. Ističe i kako u projekcijama ukupnog broja stanovnika do 2051. godine samo Zagrebačka i Zadarska županija bilježe rast broja stanovnika i to isključivo zbog porasta broja osoba starijih od 65 godina (ibid., 864). Time bi se jaz između starog stanovništva, odnosno onog u dobi od 65 i više godina te mladog, radno aktivnog stanovništva još više produbljivao kako zbog iseljavanja potonjih tako i zbog pada fertiliteta što će uzrokovati probleme, između ostalog, i u mirovinskom i zdravstvenom sustavu. Međimurska županija u razdoblju od 1961. do 2011. prema popisima stanovništva bilježi otprilike podjednak broj stanovnika, oko 110 000, dok prema najnovijem popisu stanovništva iz 2021. godine ima

¹⁵ Usp. Hrvatski sabor: Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske za razdoblje 2013. – 2019. godine: https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2021-02-25/154403/IZVJ_STANJE_U_PROSTORU_RH_2013-2019.pdf (pristup 18. 8. 2022.).

105 863 žitelja što čini 2,72% ukupnog stanovništva Hrvatske (usp. Plesac et. al. 2022:13). No, prema podacima *Državnog zavoda za statistiku* iz 2022. godine¹⁶, unazad nekoliko godina prati je izrazito negativan migracijski saldo pa na godišnjoj razini ostane bez otprilike tisuću žitelja zbog odluke o potražnji po individualnim kriterijima boljeg života preko granice. Ipak, unazad nekoliko godina, u Međimurje se zbog brzog razvijanja industrije i liberalizacije uvoza radne snage doseljava sve više stranih državljana, do sada njih preko 2 000 najčešće iz Nepala, Ukrajine, Pakistana, Sirije i Filipina koji čine 7% radne snage u županiji i popunjavaju zanimanja u sektorima kao što su metalna industrija, prerađivačka industrija, građevinarstvo i promet za koje je domaća radna snaga slabo zainteresirana¹⁷.

Kako se Međimurska županija geografski nalazi relativno blizu Republici Austriji nije neobično za pretpostaviti da će barem dio stanovništva upravo tamo potražiti bolje zaposlenje i uvjete života kako zbog dobre infrastrukturne povezanosti tako i zbog geografske blizine svojem rodnom kraju, obitelji i prijateljima. Također, budući da se iz Međimurja u Austriju aktivno iseljava već više od pola stoljeća, stvorile su se migrantske mreže i zajednice Hrvata i Međimuraca koje onda „povuku“ svoju rodbinu i poznanike na rad u tu zemlju što sam nastojala istražiti i u ovom radu.

Tablica 2. Vanjska migracija stanovništva Republike Hrvatske za Međimursku županiju od 2013. do 2021.

Godina	Doseljeni iz Austrije u Hrvatsku	Odseljeni iz Hrvatske u Austriju
2013.	89	174
2014.	100	380
2015.	130	342
2016.	163	756
2017.	203	1 187
2018.	512	1 256
2019.	867	1 088
2020.	866	1 003
2021.	1 123	1 195

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2017.; 2021.¹⁸

¹⁶ Usp. Državni zavod za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> (pristup 18. 8. 2022.).

¹⁷ Usp. Međimurske novine: <https://www.mnovine.hr/medimurje/strani-radnici-u-medimurju-napunili-bi-dva-sela-poput-peklenice-i-krizovca/> (pristup 18. 8. 2022.) i Jutarnji list: <https://novac.jutarnji.hr/novac/aktualno/i-na-sjeveru-fali-radnika-u-medimurju-rade-ukrajinci-pakistanci-sirijci-nepalci-9074006> (pristup 18. 8. 2022.).

¹⁸ Usp. Državni zavod za statistiku: <https://web.dzs.hr/arhiva.htm>; <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> (pristup 18. 8. 2022.).

Tablica 2. prikazuje Vanjsku migraciju stanovništva Republike Hrvatske za Međimursku županiju od 2013. do 2021. godine prema podacima *Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske*. U protekloj, 2021. godini u Međimurju je više iseljenih stanovnika, odnosno 1 195, dok je 1 123 imigranata. Negativan migracijski saldo Međimursku županiju prati unazad nekoliko godina, iako je primjetno kako se broj između doseljenih i iseljenih kroz godine sve više smanjuje, najvjerojatnije zbog uvoza radne snage. No, ako se pogledaju podaci *Hrvatskog zavoda za zapošljavanje* za Međimursku županiju, unazad petnaestak godina primjećuje se opadanje broja registriranog nezaposlenog stanovništva koji prema posljednjim podacima iz kraja 2021. godine iznosi 2 151 osoba što je otprilike 2% stanovništva županije, dok je primjerice 2013. godine, kad je Hrvatska postala članica Europske unije, on iznosio 7 923 osoba¹⁹. Broj prijavljenih slobodnih radnih mjesta za 2021. godinu je bio 7 440, a za 2013. godinu 4 542²⁰. Primjetno je kako se situacija 2021. godine, u odnosu na primjerice 2013. godinu kada je bilo manje slobodnih radnih mjesta od broja nezaposlenog stanovništva, potpuno izokrenula pa je tako u 2021. godini puno više slobodnih radnih mjesta od prijavljenog nezaposlenog stanovništva. Drugim riječima, u 2013. godini nedostajalo je 3 381 slobodno radno mjesto, a u 2021. godini je 5 289 nepopunjenih radnih mjesta. Iz ovoga prirodno proizlazi pitanje zašto se domaće stanovništvo ne zapošljava na tim radnim mjestima te što ga motivira na iseljavanje u drugu državu ako to, očigledno, nije nepostojanje slobodnih radnih mjesta. Jesu li ta radna mjesta ispod ili iznad razine obrazovanja i kompetencija stanovništva? Jesu li nedovoljno dobro plaćena? Jesu li uvjeti rada manje privlačni? Na ova pitanja traže se odgovori u ovom istraživanju. Zanimalo me i jesu li iseljenici zadovoljni odlukom o preseljenju i mijenja li se ona s obzirom na godine boravka u Austriji.

4.6. Istraživanja migracija visokoobrazovanih migranata

S obzirom na smjer migracije razlikuju se neki praktični i široko primjenjivani pojmovi u literaturi i istraživanjima. Jedan od tih pojmova je *brain drain* koji se odnosi na vanjski smjer i označava odlazak visokoobrazovanih ljudi, dok je unutarnji migracijski smjer koji se očitava u napuštanju rada u području u kojem je osoba stručna i odlazak, odnosno napuštanje profesije poznat kao *brain waste* (usp. Troskot, Prskalo i Šimić Banović 2019:879). Suprotnost pojmu *brain drain* je *brain gain* – dolazak i zapošljavanje visokoobrazovanih u nekoj zemlji (usp.

¹⁹ Usp. Hrvatski zavod za zapošljavanje: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> (pristup 18. 8. 2022.).

²⁰ Usp. Hrvatski zavod za zapošljavanje: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=4> (pristup 18. 8. 2022.).

Gibson i McKenzie 2011:108). Odljev mozgova ili *brain drain* je termin kojeg je prvi put upotrijebilo *Kraljevsko društvo za unaprjeđenje prirodnih znanosti* za masovno iseljavanje znanstvenika, inženjera, liječnika i visokoobrazovanih osoba iz Ujedinjenog Kraljevstva u Ameriku i Kanadu 1950-ih i 1960-ih godina. Fenomen predstavlja ozbiljan gubitak za zemlju iseljavanja i donosi veliku prednost i zemlji useljavanja i iseljenicima (usp. Cervantes i Guellec 2002 prema Gibson i McKenzie 2011:108). Iako su migracije visokoobrazovanih ljudi sve zastupljenije, zanimljivo je kako je na svjetskoj razini između 1960. i 2010. godine međunarodna migracija stanovništva gotovo neznatno povećana u odnosu na trend rasta broja svjetskog stanovništva pa je tako udio međunarodnih iseljenika u svjetskom stanovništvu porastao s 2,7% na 2,8% (usp. UNDP 2009 prema Gibson i McKenzie 2011:112). Ovaj podatak doprinosi shvaćanju migracija kao prirodne svjetske pojave kojoj se svaka državna politika mora prilagoditi i izvući iz nje maksimalnu dobit, odnosno truditi se zadržati domicilno stanovništvo te privući migrante različitih stručnih sprema iz drugih zemalja koji bi popunjavali deficitarna radna mjesta, doprinosili ekonomiji i općem blagostanju države.

Odljev mozgova predstavlja „prema obujmu, a još više prema strukturalnim kvalitativnim značajkama, prevladavajuću mirnodopsku i gospodarsku emigraciju novijeg razdoblja“ (Lajić 2002:139). Mladi, obrazovni kadar stanovništva nezadovoljan je neaktualizacijom vlastitih intelektualnih potencijala u zaostalom i pomalo zamrlom gospodarskom okruženju stoga se odlučuje na odlazak iz zemlje o kojemu se Lajić (ibid.) propituje je li u većoj mjeri dobrovoljan ili prisilan te zaključuje kako je svakako gospodarski motiviran zbog nemogućnosti pronalaska posla stoga takve migracije naziva „vanjskim migracijama s velikom vjerojatnošću njihove konačnosti“ (ibid.). Visokoobrazovani migranti se najčešće odlučuju iseliti u države koje smatraju razvijenijima od države iseljavanja uz pretpostavku da useljavaju u sigurnu i stabilnu zemlju u kojoj će dobiti priliku za napredovanje u karijeri te će im plaća iznositi više nego u državi iseljavanja što sam nastojala potvrditi i u ovom diplomskom radu. No, Troškot, Prskalo i Šimić Banović (usp. 2019:879) ističu kako se ne može svaki odlazak visokoobrazovanog stanovništva izjednačiti s odljevom mozgova jer on mora biti uzrokovan privlačnim faktorima u zemlji odredišta i potisnim faktorima u zemlji porijekla, a sam odlazak „mora predstavljati gubitak za matičnu zemlju koji se ne može kompenzirati novčanim doznakama, prijenosom kapitala ili prijenosom novih znanja i tehnologija“ (Troškot, Prskalo i Šimić Banović 2019:879). U radu „Ključne odrednice iseljavanja visokokvalificiranog stanovništva: slučaj Hrvatske s komparativnim osvrtom na nove članice EU-a“ autorice spominju kako visokoobrazovane stručnjake više privlače zemlje s po njihovoj procjeni niskom stopom

korupcije od zemalja koje su na glasu kao zemlje s visokom koruptivnom stopom koje se ujedno suočavaju s odlaskom vlastitog stanovništva (usp. Potočnik prema Troskot, Prskalo i Šimić Banović 2019:886). Visokoobrazovani će radije živjeti u zemlji u kojoj se poslovi za koje su i oni kvalificirani dobivaju po zaslugama, a ne rodbinskim i prijateljskim vezama te u kojoj će njihov rad, stručnost i trud biti nagrađeni.

Hrvatska udruga poslodavaca je kroz dva mjeseca u prvoj polovici 2018. godine provela istraživanje o dobnoj, spolnoj i obrazovnoj strukturi iseljenika koji su iselili iz Hrvatske u periodu od ulaska u Europsku uniju do kraja veljače 2018. godine (usp. Jerić 2019:23). Utvrđeno je da muškarci i žene podjednako iseljavaju iz zemlje što znači da spol osoba nije značajan faktor kod iseljavanja, a najviše iseljenika je u dobi od 20 do 44 godine što značajno utječe i na natalitet države (ibid.). Polovica ispitanika ima visoku stručnu spremu, odnosno završen fakultet, magisterij ili doktorat, dok je nešto manje od polovice ispitanih završilo srednju školu (ibid.). Razlozi iseljavanja koji su identificirani u spomenutom istraživanju su, pri samom vrhu, nezadovoljstvo upravljanjem državom, političarima i strankama, gubitak nade u napredak i konkurentnost zemlje te društveni moral, nepotizam, korupcija te prečesto vraćanje u hrvatsku političku prošlost (ibid., 26). Iz identificiranih razloga vidljivo je kako oni u pravilu nisu ekonomski i gospodarski već društveni i politički.

Iseljavanje visokoobrazovanog i kvalificiranog stanovništva ima negativne posljedice jer je paralelno s tom pojavom hrvatsko tržište rada za visokoobrazovane imigrante slabo fleksibilno, unatoč podizanjima kvota za zapošljavanje stranaca, pa tako država gubi radnu snagu pri čemu se domaća radna mjesta teže popunjavaju ili ostaju prazna (usp. Tišma, Samardžija i Jurlin 2012:35). Emigracija visokoobrazovanih ne mora nužno biti negativna ukoliko se može kompenzirati povećanjem udjela visokoobrazovanih imigranata, a ukoliko je stopa potonjih veća od stope iseljenih govori se o tzv. *positive balance of brains* što Hrvatska još uvijek ne postiže (usp. Kostanjevečki 2002 prema Troskot, Prskalo i Šimić Banović 2019:890). Iseljavanje je za zemlju odlaska i financijski problem jer iseljava stanovništvo koje se najčešće školovalo o trošku države da bi nakon školovanja emigriralo u drugu državu što za Hrvatsku predstavlja gubitak jer njih više nema, trošak školovanja nije se pokrio, a javio se i dodatni trošak - nadomještanje gubitka visokoobrazovane osobe drugom osobom te ukoliko ona dolazi iz druge zemlje i trošak njezine integracije.

5. METODOLOGIJA

Ovaj rad temelji se na primjeni kvalitativnog pristupa istraživanju, odnosno metodi polustrukturiranih intervjua koji usmjeravaju razgovor prema unaprijed definiranim tematskim cjelinama o kojima se razgovara dajući ispitanicima slobodu prilikom odgovaranja (usp. Bell 2002 prema Potkonjak 2014:72). Intervjui su provedeni online putem koristeći platformu *Facebook*, preciznije aplikaciju *Facebook Messenger* na kojoj su uspostavljeni audio i videopozivi. S nekoliko kazivača intervju je proveden i preko aplikacije *Google Meet*. Mjesto, odnosno teren istraživanja je stoga virtualan zbog prostorne udaljenosti s kazivačima i nemogućnosti susreta licem u lice. Taj kibernetički virtualan prostor istraživač etnograf smatra prostorom kojeg „zauzimaju“ stvarne, fizičke osobe koje, unatoč odvojenosti od geografskog terena, ne mogu pobjeći od svojih fizičkih, socijalnih, kulturnih i drugih obilježja iz stvarnoga svijeta (usp. Sobchack 2001 prema Pleše 2005:148-149). Ipak, s jednim kazivačem koji se u trenutku provođenja istraživanja nalazio u Međimurju dogovorio se susret uživo, a intervju je proveden u zatvorenoj prostoriji pazeći da nitko ne ometa njegov tijek.

U tom kontekstu rad je utemeljen na etnografiji pojedinačnog (Abu-Lughod 1991) u kojoj je pojedinac jedinica analize; na pričama, iskustvima, proživljenim situacijama i razmišljanjima hrvatskih migranata koji žive u Austriji, na mnoštvu malih svjetova za sebe, pojedinačnih životnih situacija koje se ne stapaju u homogeniziranu reprezentativnu tvorevinu već se svaka osvjetljava i pripisuje joj se značenje. Kroz etnografiju iskustva tako se dobiva uvid u značenja koja migranti pripisuju svojoj migraciji, u načine kroz koje konstruiraju i mijenjaju svoj identitet te kako interpretiraju društvena, ekonomska i politička zbivanja (usp. Antonijević 2013:22).

„Brettell i Hollifield ističu da, iako životne priče nisu uvijek zgodne za postavljanje širih teorijskih razmatranja, nude bogatu teksturu življenog iskustva i kulturnog konteksta. Osobna svjedočenja daju uvid u to kako migranti grade, smišljaju, povezuju i sklapaju identitete iz različitih izvora, često ih bojeći dubokim ambivalencijama. Poznavanje specifičnosti individualnog iskustva pomaže boljem razumijevanju i mogućim generalizacijama na nivou grupnih iskustava...“ (ibid., 26).

Sam protokol polustrukturiranog intervjua sastojao se od tematskih skupina pitanja otvorenoga tipa koja su usmjeravala tok intervjua, a ispitanicima je omogućena sloboda kod širine odgovaranja na pitanja i detaljnije objašnjavanje situacija o kojima se razgovara. Oni su kroz prepričavanje vlastitog iskustva interpretirali svoje doživljaje, unositi emocije u njih,

davati im značenja i stavljati ih u širi društveni, politički i kulturni kontekst (usp. Brettell 2003:24). U protokolu polustrukturiranog intervjua pitanja su bila grupirana u tri cjeline: uvodna pitanja, središnja pitanja i završna pitanja (usp. Charmaz 2011:30 prema Potkonjak 2014:73) koja su formirana na temelju iščitane znanstvene relevantne literature, posebice prethodnih istraživanja suvremenog iseljavanja visokoobrazovanih imigranata, i teorija migracija. Pitanja na koja je kazivač već dao odgovor preskočila su se, odnosno prebacila u tijek intervjua u kojem je kazivač pričao o toj temi zbog neponavljanja već rečenog.

Uz relevantnu literaturu, analizirali su se i službeni statistički podaci iz godišnjih izvješća *Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske*, odnosno njihova priopćenja „Migracija stanovništva Republike Hrvatske“ od 2013. do 2021. godine. Kao izvor podataka uz službene statistike koje vode Hrvatska i Austrija proučili su se i tematski relevantni članci na domaćim čitanim internetskim portalima koje sam pronašla tako što sam u internetsku tražilicu *Google* upisivala kombinacije ključnih riječi ovog diplomskog rada, primjerice „iseljavanje iz Međimurja u Austriju“, „Hrvati u Austriji“ i slično te objave sortirala prema datumu objavljivanja i relevantnosti.

5.1. Uzorak

U fazi prije početka provedbe istraživanja najprije je bilo potrebno pronaći kazivače koji odgovaraju definiranim kriterijima. Kazivači su morali biti hrvatski građani koji su dio života proveli na području Međimurske županije, a iselili su u Republiku Austriju nakon 2013. godine te se samo povremeno vraćaju u Međimursku županiju gdje provode manje vremena nego u Republici Austriji. Morali su zadovoljiti i kriterij boravka u Republici Austriji u trajanju od najmanje jedne godine te imati stečeno visoko obrazovanje.

U istraživanju je sudjelovalo jedanaest kazivača pri čemu sam najprije u inicijalnom razgovoru putem telefonskog poziva ili poruka preko aplikacije *Messenger* provjerila zadovoljavaju li sudionici postavljenim kriterijima. Do dva kazivača sam došla putem osobnog poznanstva, dok sam za ostalih devet kazivača primijenila metodu snježne grude budući da sam ih kontaktirala zahvaljujući poznanstvima s ljudima koji su me usmjerili na njih i razgovorima s kazivačima u kojima su mi preporučili osobe koje zadovoljavaju spomenute kriterije. Uzorak ispitanika je namjerni i nije reprezentativan.

Istraživanje je odobrilo *Povjerenstvo Odsjeka za sociologiju za prosudbu etičnosti istraživanja* (23. lipnja 2022. godine; 22-2021/2022). Nakon formalne prijave istraživanja i donesenog mišljenja *Povjerenstva* krenula sam u kontaktiranje kazivača i dogovaranje termina intervjua pri čemu sam im poslala informirani pristanak u kojem ih se obavještava o temi i cilju istraživanja, informacijama o trajanju intervjua, audio snimanju intervjua, dobrovoljnosti sudjelovanja i zaštiti anonimnosti, mogućnosti neodgovaranja na pitanja na koja ne žele dati odgovor i odustajanju od istraživanja u bilo kojem trenutku. Kazivači su mi potvrdu o pribavljenom pristanku izrekli usmenim putem. Iako su se neki od njih složili da se u transkriptima i radu koristi njihovo puno ime i prezime te mi prepustili odluku o tome kako će ih se nazivati, ipak sam odabrala oslovljavanje na način da se svakom kazivaču uz oznaku kazivač (K) pripisao odgovarajući broj zbog barem djelomične zaštite njihove anonimnosti. Imena i podatke koji bi mogli imalo narušiti ili otkriti identitet sugovornika ili bi iz raznih razloga mogli biti osjetljive naravi izostavila sam iz transkripata i rada. Audiozapisi su, nakon transkribiranja intervjua, obrisani s mobilnog uređaja na kojem su bili pohranjeni. Intervjui su u prosjeku trajali sat vremena.

U ovom dijelu ukratko će se predstaviti jedanaest kazivača koji su sudjelovali u istraživanju i to po sljedećim karakteristikama: dob, akademski stupanj obrazovanja, zaposlenje, mjesto u kojem živi i broj godina provedenih živjeti u Austriji. Svi kazivači odrasli su i živjeli kroz duže razdoblje svojeg života u Međimurju gdje su i završili osnovnu i srednju školu.

Kazivač 1 ima 25 godina. Diplomirao je na Tehničkom sveučilištu u Austriji i zaposlen je u struci kao programer. Samac je, nema djecu i živi u Grazu. U Austriji je sedam godina.

Kazivačica 2 ima 26 godina. U Hrvatskoj je završila preddiplomski sveučilišni studij geografije i filozofije nakon čega je otišla živjeti u Austriju i tamo upisala diplomski studij geografske informacijske znanosti. U vrijeme provođenja istraživanja je na rodiljnom dopustu. Živi u izvanbračnoj zajednici u gradu Saalfelden am Steinernen Meer i majka je jednog djeteta. U Austriji je tri godine.

Kazivačica 3 ima 26 godina. Završila je preddiplomski stručni studij održivog razvoja. Radi u firmi koja proizvodi gumene dijelove. Živi s partnerom u Sigleßu i nema djecu. U Austriji je godinu dana.

Kazivačica 4 ima 31 godinu. Završila je preddiplomski sveučilišni studij ekonomije i preddiplomski sveučilišni studij informatike te je zaposlena u struci kao programerka. Nema djecu i živi u Beču sa suprugom. U Austriji je četiri godine.

Kazivačica 5 ima 34 godine. Završila je diplomski sveučilišni studij hrvatskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu. Radi kao menadžerica restorana, voditeljica recepcije te trenerica u fitness centru. Nema partnera ni djecu i živi u Bludenzu. U Austriji je četiri godine.

Kazivač 6 ima 31 godinu. Završio je stručni preddiplomski studij održivog razvoja. Zaposlen je na niskogradnji. Živi s partnericom u Grazu i nema djecu. U Austriji je pet godina.

Kazivačica 7 ima 29 godina. Završila je preddiplomski sveučilišni studij na Ekonomskom fakultetu. Zaposlena je kao knjigovođa u knjigovodstvenom uredu. Živi s partnerom u Grazu i nema djecu. U Austriji je šest godina.

Kazivačica 8 ima 28 godina. Završila je diplomski sveučilišni studij politologije, a radi u sektoru ljudskih resursa. Živi s partnerom u Beču i nema djecu. U Austriji je dvije godine.

Kazivač 9 ima 34 godine. Završio je diplomski sveučilišni studij informatike i zaposlen je kao programer. Živi s partnericom u Beču i nema djecu. U Austriji je devet godina.

Kazivač 10 ima 54 godine. Završio je diplomski sveučilišni studij medicinsko laboratorijske dijagnostike. Zaposlen je u struci i radi u medicinsko biokemijskom laboratoriju. Ima dvoje djece i živi sa suprugom u Grazu. U Austriji je tri godine.

Kazivačica 11 ima 26 godina. Završila je preddiplomski stručni studij sestrinstva i radi kao medicinska sestra. Nema djecu i živi u Grazu sa suprugom. U Austriji je tri godine.

6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

6.1. Život u Hrvatskoj

Intervju s kazivačima započeo je pitanjem koje se odnosi na njihov život u Međimurju i Hrvatskoj. Zanimalo me kako im je izgledala svakodnevnica, jesu li i gdje bili zaposleni te kada i zašto su se odlučili preseliti u Austriju.

Jedan kazivač odlučio se na odlazak u Austriju odmah nakon završetka srednje škole zbog upisa na studij u Grazu, dok je druga kazivačica otišla u manje od godinu dana nakon završetka fakulteta u jedno manje turističko mjesto:

„Živela sam v Zadru s cimericama četiri-pet godina. I nikaj, nakon toga sam se samo preselila. Odma direktno, nisam niti delala v Hrvatskoj. Doslovno drugi dan nakon kaj sam obranila (je otišla, op.a.). (...) Prvenstveno nije bilo v planu se odma preseliti, planirala sam završiti diplomski tu v Zadru, ali sam onda, kao, išla sam onda samo jednu sezonu delat, reko trebaju mi neki novci kaj si zaradim općenito, kaj si kupim tak te neke stvari kaj mi trebaju i onda sam ostala i nisam se vrnula.“ (K2, 26 godina)

Od jedanaest kazivača, njih čak šestero je otišlo nakon završetka studija. Svi su radili tijekom studiranja preko *Student servisa* stoga gotovo pa i nemaju radni staž u Hrvatskoj, a kako su živjeli vidljivo je na nekim od sljedećih primjera:

„Ja sam živel u Međimurju, jedno vrijeme sam i radil nekaj tak privremeno, s roditeljima sam živel, sad dok sam došel u Austriju prvo sam tri godine živel s tatom i dvije godine već živimo zajedno (djevojka i kazivač, op.a.). (...) Radil sam (u Hrvatskoj, op.a.) u tvornici jednoj na ljepljenju modela i privremeno montažu roleta. I ovak neke projekte i legalizacije crtal, ali to je bilo tak, honorarno. I tu je već bilo problema plaćanja. Uvijek su odugovlačili, kasnili i to je stvarno bilo neka točka prekretnica svega toga, odlaska iz Hrvatske.“ (K6, 31 godina)

„Ja sam živjela u podstanarstvu u Rijeci jer sam studirala. I odma nakon fakulteta sam otišla u Austriju u podstanarstvo. U Hrvatskoj nisam radila ništa osim studentskih poslova tak da nemam doticaj s hrvatskim poslodavcima *for real* nego samo kroz studentske ugovore i to je uvijek bilo dobro plaćeno jer je bilo prek *Student servisa*.“ (K7, 29 godina)

„Živela sam s mamom i tatom, vozila sam se s vlakom na posel jer smo meli samo jednoga auta, a nisam si mogla priuštiti kaj si sama kupim auta. Tak da je trajalo moje putovanje vuru i pol (sat i pol, op.a.) na posel. (...) Delala sam v privatni ordinaciji tak da sam delala za minimalac, ono, od četiri i nekaj ili pet (tisuća kuna, op.a.) maksimalno. Doma mi je bilo oke zato kaj su moji plaćali režije i kuhinju tak da je sve meni ostalo, tak da sam si mogla onda platiti vozački, ali ustvari opće ne vidim bilo kak da bi preživjela sama s tom plaćom kaj sam zarađivala tam da sam ne bila s mamom i tatom. (...) I nakon toga sam dišla u Austriju.“ (K11, 26 godina)

Samo dvoje kazivača bilo je zaposleno u Hrvatskoj, no ipak su odlučili spakirati kofere i otići zbog potrebe za većim prihodima jer „za naše hrvatske prilike preživljavat s jednom plaćom i plaćat stan i to sve - jednostavno možeš zaboravit“ (K5, 34 godine). Jedna kazivačica je u Hrvatskoj bila nezaposlena jer nije mogla pronaći posao na što je djelomično utjecala i pandemija COVID-19:

„Živela sam s mamom, tatom, sestrom i baka je pored. (...) Završila sam faksa i nesam bila zaposlena, taman je započela korona i to sve onda. I onda sam si završila tečaj njemačkoga tu v Hrvatski i odselila sam se v Austriju, tam sam si našla posla i ve tam delam.“ (K3, 26 godina)

6.2. Potisni faktori iseljenja

Kako bi se migracije što bolje shvatile, potrebno ih je analizirati kao interakciju nekoliko razina, polazeći od makrorazine koja kao jedinicu analize uzima velike strukture poput politika i država te njihov utjecaj na ekonomske i društvene promjene prema mikrorazini koja ispituje na koji način veće sile oblikuju odluke, akcije i uvjerenja pojedinaca i obitelji (usp. Brettell i Hollifield 2015:11). Potisni, odnosno *push* faktori iseljavanja, razlozi zbog kojih migranti napuštaju zemlju mogu biti primjerice ekonomski, politički, pravni, edukacijski, društveni, ljubavni (usp. Mesić 2002:295). Troskot, Prskalo i Šimić Banović (usp. 2019:880) čimbenike koji utječu na odluku o preseljenu visokoobrazovanih osoba svrstavaju u četiri skupine, a to su ekonomski poput zadovoljstvo dohotkom, politički čimbenici kao što su stopa korupcije i nestabilnost državne vlasti, edukacijski kao što su veća mogućnost napretka i bolji uvjeti rada u znanstvenoj zajednici te pravni čimbenici poput pravne nesigurnosti, neučinkovitosti administracije i pravosuđa. S obzirom da je odluka o dobrovoljnoj migraciji uvijek nečim motivirana, kazivači su bili upitani kada i zašto su počeli razmišljati o iseljavanju iz Međimurja, odnosno Hrvatske te zašto su baš Austriju odabrali kao zemlju odredišta iseljavanja.

Za petero kazivača potisni čimbenik migracije u Austriju je kombinacija ljubavnih i ekonomskih faktora, kao što je vidljivo iz primjera kazivanja:

„Nije mi baš bilo v planu (iseliti, op.a.), struka mi je dosta usko vezana uz Hrvatsku i nisam baš si razmišljala, eventualno nekakve europske institucije, ali tu je isto dosta teško upasti. Ustvari me ljubav dovela u Austriju i kad sam završavala faks odlučili smo da bi ipak bilo bolje da se ja doselim u Beč nego da se on vraća u Hrvatsku pošto je on već devet godina tu.“ (K8, 28 godina)

„Pa šest godina sam s dečkom, a on je iz Austrije. On je tam rođeni i sve. I onda smo se spominjali ako mislimo to zadržavati, ako misli nekaj ozbiljno biti, on je rekel da v Hrvatsku ne bu došel, znači bila je jedino mogućnost ka se ja odselim v Austriju. (...) A i sve kaj sam slala molbe tu (u Hrvatskoj, op.a.) za posel nikaj sam ne dobila odgovora i tak to. Bilo je dosta teško najti si posla tu.“ (K3, 26 godina)

Kazivači koji su iselili zbog ekonomskih i ljubavnih čimbenika prije samog odlaska nisu bili zaposleni u Hrvatskoj, a oni koji su imali kratkotrajno radno iskustvo nisu bili zadovoljni visinom plaće i radnim uvjetima. Istovremeno su im partneri bili u Austriji pa su se odlučili na zajednički život u drugoj zemlji u kojoj su i potražili posao.

Kazivačica zaposlena u IT sektoru oduvijek je maštala o životu u Beču, gradu po njezinoj mjeri, voljela je i poznavala njemački jezik. Na njezinu sreću, partner joj je živio baš u tom gradu stoga joj je odluka o preseljenju bila ispunjenje dugogodišnje želje:

„(Otišla sam, op.a.) prvenstveno radi supruga, odnosno dečka, ali ja sam navek htjela u Beč i navek me to privlačilo, ja sam navek htela to isprobati tak da nije samo ljubav u pitanju bila. (...) Mali-veliki grad je. Ima sve kaj veliki grad ima, sve kaj treba. Mislim da je standard dobar. Ima jako dobru povijest. (...) Tata je navek govoril: 'Idi v Njemačku, v Austriju. Probaj to sve.' Sve do onog trenutka dok sam ne rekla idem. Onda je bilo: 'Pa dobro, pa ne moraš, pa imaj tu posla.' Ali realno, to kakve uvjete tu (u Austriji, op.a.) imam, ne bi ih već našla v Austriji, a kamoli doma.“ (K4, 31 godina)

Četvero ispitanika emigriralo je isključivo iz ekonomskih razloga, zbog nemogućnosti pokrivanja životnih troškova u Hrvatskoj, nemogućnosti pronalaska posla, nezadovoljstva uvjetima rada i odnosom poslodavca i radnika. Svoje razloge objasnili su riječima:

„Bila sam u Puli, na štandu pet minuta od mora i ti doslovno nemaš vremena otići na plažu jer ti radiš da preživiš. I zmislím se (sjećam se, op.a.) da sam bila na zebri i nazvala sam mamu i rekla sam: 'Mama, ja idem u Austriju.' Kao di, ja sam rekla: 'Ne znam.' Ali znači živiš na moru, živiš u gradu di ljudi ljetuju, a ti si ne možeš to priuštiti jer ti radiš. (...) I to je bio trenutak di sam odlučila ja idem. (...) Nisam imala plan ostat dugo, znači ja sam htjela malo proći regiju, vidjet kako to funkcionira pa se vratiti u Hrvatsku.“ (K5, 34 godine)

„Meni je bilo presudno isto već na završetku studija, kak se studij bližil kraju videl sam da bez neke dobre veze u Hrvatskoj nemreš dobiti baš neki dobar posao, dobru poziciju, mada sam se ko student iskazal na faksu i sve, ali to nije bilo dovoljno bez nekih poznanstava. I

onda je bil neki presudni trenutak dok je tata došiel iz Austrije i pital: 'Dal ideš u Austriju?', reko: 'V Hrvatskoj nemam kaj više.' Ne znam, baš je bila ta neka jesen i znam da sam nosil tjedno baš po dvadeset, tridest molbi za posao. I onda je tak ispalo da se trefila (dogodila, op.a.) Austrija. (...) Moj tata je bil tu pa je tak pala odluka na Graz.“ (K6, 31 godina)

„...bil sam zadovoljan kaj se tiče prilika kakve su vladale i koje vladaju danas u Republici Hrvatskoj, međutim, s obzirom da se familija širila i da je kćer krenula na studij koji joj moramo financirati, pokazala se potreba za većom zaradom koja nije bila ostvariva u Hrvatskoj.“ (K10, 54 godine)

U slučaju kazivačice 7 pri odabiru Austrije do izražaja dolazi i utjecaj prijašnjih obiteljskih migracija u Austriju, kao i nezadovoljstvo radnim uvjetima, percepcijom radnika kojemu se oduzima dostojanstvo i visinom primanja u Hrvatskoj:

„Ja sam počela razmišljati (o odlasku, op.a.) odmah nakon fakulteta. Mislim, radila sam cijelo vrijeme u Hrvatskoj ko student i nisam planirala otići zauvijek nego samo privremeno da zaradim tokom praznika. I onda sam radila prvo u *McDonald'su* tu (u Austriji, op.a.) i prijavila sam se u Hrvatskoj za posao jer sam dobila diplomu pa reko: 'Ajde vratim se u Hrvatsku.' I onda mi je na razgovoru za posao čovjek u Čakovcu rekel: 'Mala, bolje da čistiš wc u *McDonald'su* u Austriji nego da pre meni delaš v kancelariji.' I to je bil trenutak dok sam ja odlučila da Hrvatska ne dolazi u obzir za mene. (...) A Austrija jer je najbliže. (...) Ja sam se odlučila na Graz jer su moji živjeli prije dvadeset godina tu, radili su isto ko *gastarbaiteri*.“ (K7, 29 godina)

Navest ću i primjer kazivačice koja je krenula ne razmišljajući uopće o tome što je čeka, motivirana premalim plaćama u Hrvatskoj i odnosom poslodavca prema radniku, dok je druga kazivačica bila obuzeta strahom razmišljajući o tome kako će joj izgledati život u stranoj državi:

„Znači, ja sam totalno bez plana. Ja sam ono odlučila da idem i ja idem. To ti je bilo to.“ (K5, 34 godine)

„Pa ja sam mela očekivanja da budem uvijek drugi stalež, da se budem tak osjećala. To mi je bilo prvo i išla sam s velikim strahom jer baš nisam znala jezik. Imala sam straha, ali sam štela to. Jednostavno je taj hoćeš pobijedilo toga straha.“ (K7, 29 godina)

Jedan ispitanik odabrao je Graz zbog boljih obrazovnih mogućnosti, ali i obiteljskih razloga. Otac mu je živio i radio u tom gradu što znači da su mu smještaj i prijevoz osigurani te mu se

ponuda koju je nudio fakultet i njegova kvaliteta činila boljom od fakulteta u Hrvatskoj. Rezultati ovoga rada slični su rezultatima istraživanja Troskot, Prskalo i Šimić Banović (2019) – gotovo sve migracije kazivača su ekonomski motivirane pri čemu mnogi od kazivača nisu bili zaposleni prije emigriranja jer su otišli iz Hrvatske gotovo netom nakon završetka fakulteta. Također, svi su istaknuli značaj i zadovoljstvo boljim životnim standardom i mogućnostima za napredovanje koje u tolikoj mjeri ne vide u Hrvatskoj. Kazivačima su razlozi za iseljavanje prvenstveno ekonomski motivirani, a dodatan, gotovo jednako zastupljen motiv im je bilo pridruživanje partnerima koji su živjeli u Austriji. Kod identifikacije motiva pojavljuje se i nezadovoljstvo radnim prilikama kao i nedovoljno plaćenim poslovima te negativna radna klima koja vlada u Hrvatskoj. Osim u slučaju u kojem se kazivač odlučio na iseljavanje zbog potrebe za većom zaradom zbog školovanja djeteta i novonastale obiteljske situacije, kod svih ostalih kazivača vidljiv je utjecaj socijalnih migrantskih mreža zbog kojih, da nisu postojale, najvjerojatnije polovica kazivača ne bi ni otišla baš u Austriju. Od jedanaest kazivača, njih čak deset je već imalo člana obitelji, partnera ili prijatelja u Austriji koji im je pomogao u pripremanju za iseljenje, davanju potrebnih informacija i traženju ili dijeljenju smještaja. Njima su zbog već postojećeg seta prijatelja i rođaka smanjeni troškovi migracije, a neki od njih su baš zbog toga i potaknuti na migriranje što onda dodatno umnožava veze s ljudima u inozemstvu, dok se proces samoodrživog rasta mreže nastavlja perpetuirati (usp. Massey et. al. 1993:449).

6.3. Privlačni faktori iseljenja

Uz potisne faktore, vrlo su važni i privlačni ili *pull* faktori iseljenja budući da kazivači imaju razloge zašto su odabrali baš Austriju kao zemlju emigracije. Iako je dio odgovora na ovo pitanje vidljiv u prethodnom odlomku kod potisnih faktora, pokušat ću analitički izdvojiti i one koji su ih privukli u zemlji odredišta. Na makrorazini, otvorene granice Europske unije uvelike su utjecale na odluke migranata i olakšale proces preseljenja. Velike ekonomske i društvene strukture i institucije oblikuju odluke pojedinca (usp. Brettell i Hollifield 2015:11) zbog čega mi je cilj bio istražiti što ih je privuklo prema toj zemlji te kakva su očekivanja imali shodno privlačnim faktorima. Gotovo svi kazivači krenuli su u Austriju zbog potrage za bolje plaćenim radnim mjestima i ostvarivanjem minimalnih životnih uvjeta za koje smatraju da su im potrebni, a koji su prethodno uvjetovani na državnoj razini. Većina je s pozitivnim očekivanjima krenula u Austriju, kao što je vidljivo iz primjera kazivanja:

„Već v startu sam znao da budem počeo delati, da budem delao sigurno, minimalno godinu dana i s tim budem stekao to potrebno iskustvo.“ (K9, 34 godine)

„Meni je bilo glavno da dobim normalno plaćeno za to kaj sam se vučila i znala sam da moreš napredovati i da se moreš dalje školovati ako ti hoćeš i da je ne tak zabito kak v našem malom Međimurju. (...) Stvarno ti nude nekakva dodatna školovanja, stalno ti nude neka novost i puno toga kaj vidiš, više nego doma. A možda smo i doma samo ne meli baš dobre prakse pa smo ne imali priliku sve vidjeti.“ (K11, 26 godina)

„Mislim da bude mi v Austriji v Grazu bolje nego tu. Kak da rečem. Nije me nikaj preveć držalo za Hrvatsku. Nije da sam preveć društvena osoba da sam ovisan o prijateljima ili o bilo čemu tak da sam išel tam de su bolji životni uvjeti, bolje plaće i tak.“ (K1, 25 godina)

Kazivače je u Austriji privukla sigurnost zaposlenja, mogućnosti konstantnoga doškovanja i napredovanja, ali i plaće s kojima su zadovoljniji nego u Hrvatskoj zbog kojih si mogu priuštiti i viši standard života. No, s obzirom na tradiciju iseljavanja u Austriju, za odabir te države kao države preseljenja ključnu ulogu je imala i već postojeća, razgranata migrantska mreža. Primjerice, jednom kazivaču nije bilo teško preseliti „v Graz de su mi mama i tata“ (K1, 25. godina) budući da su mu roditelji tamo. Još jednom kazivaču otac živi i radi u Grazu stoga se i on odlučio na život u tom gradu, dok je idućoj kazivačici „tata mi je tu bil, al on je u Beču, a ja sam u Grazu. Al je povezano s tim kaj sam dobila radnu dozvolu na temelju njega, al nisam živela s njim“ (K7, 29 godina).

Čak šestero kazivača u Austriji su imali curu/dečka stoga je i to bio jedan od privlačnih faktora za odlazak iz Hrvatske, primjerice:

„Nekak je to kakti dečko bil tu, onda poslije ja dolazim tam.“ (K4, 31 godina)

„Moj muž je u Austriji pa sam zato otišla. Ovak možda bi si neka drugo iskala v Čakovcu ili negdi drugdi, ali ovak ne znam dal bi sama baš išla, iskreno.“ (K11, 26 godina)

Prema podacima prikupljenima iz više izvora, u Austriji živi oko 90 000 Hrvata (usp. Grbić-Jakopović 2014:112), stoga analiza utjecaja migrantskih mreža na mikrorazini nakon saznavanja osobnih odluka i težnja kazivača ne iznenađuje. Neki kazivači su nakon svojeg dolaska u Austriju potaknuli i svoje prijatelje na odlazak na rad u tu državu povećavajući na taj način opseg i razgranatost migrantske mreže.

Kazivač koji je u Austriju otišao zbog nezadovoljstva uvjetima rada u Hrvatskoj, nemogućnosti pronalaska posla u struci i negativnim odnosom poslodavca i radnika navodi:

„Očekival sam možda neke bolje uvjete života nego u Hrvatskoj, iskreno. I mislim da se to čak i ostvarilo. S obzirom na našu regiju, Međimurje, mi živimo samostalno. Mislim da si baš teško neki mladi ljudi u Međimurju kroz neke normalne poslove mogu priuštiti samostalan život bez roditelja. Recimo dok je to tu lakše i to tu se već i nekak podrazumijeva dok razmišljaš malo o tome.“ (K6, 31 godina)

Dakle, kao prednost Austrije navodi se i veća samostalnost i nezavisnost života od roditelja. Prema podacima *Eurostata* iz 2022. godine za 2021. godinu Hrvatska se od svih zemalja Europske unije nalazi na drugom mjestu, odmah iza Portugala, po prosječnoj dobi u kojoj mladi započinju samostalan život odvojen od roditelja²¹. U Hrvatskoj prosječna dob u kojoj mladi više ne žive s roditeljima iznosi 33,3 godine, dok u Austriji mladi napuštaju kuću roditelja puno ranije, u prosjeku s 25,3 godine²² što svakako utječe na osjećaj postignuća i zadovoljstva u životu. Nadalje, neki kazivači su Austriju, između ostalog, odabrali i zbog prostorne blizine što potkrepljuju primjeri kazivača koji su otišli živjeti u Graz:

„Austrija nam je najbliža i pruža daleko najpovoljnije uvjete za rad i obiteljski nastavak života.“ (K10, 54 godine)

„Blizina Međimurja Grazu mi dosta znači. Ak' je autocesta čista onda mi treba sat i 45 min do tam.“ (K1, 25 godina)

Usporedbe radi, glavni grad Međimurja Čakovec udaljen je od Graza, prvog većeg grada Austrije, svega 150 kilometara, dok udaljenost do glavnog grada Hrvatske Zagreba iznosi 100 kilometara. Može se zaključiti kako je udaljenost gotovo zanemariva uzevši u obzir spomenute prednosti rada u Austriji kao što su potencijalno veća plaća, bolji radni uvjeti, financijska sigurnost te u budućnosti veće mirovine jer je, prema nekim kazivačima, u Hrvatskoj živjeti s hrvatskom mirovinom „baš tužno, celi život delaš, a delaš kaj buš kopal po kontejnerima“ (K11, 26 godina).

Privlačni faktori koje su kazivači naveli kao razloge za iseljavanje baš u Austriju su uvjerenje kako će vrlo brzo pronaći posao koji će ispunjavati njihove zahtjeve i biti u skladu s

²¹ Usp. Eurostat: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/yth_demo_030/default/bar?lang=en (pristup 27. 8. 2022.).

²² Ibid.

njihovim kompetencijama. Također, smatrali su kako će lakše napredovati na poslu i imati više mogućnosti za doškolovanje. Prevladavajući privlačni faktor je tako onaj ekonomski, ali i društveni, odnosno koji se odnosi na općenito bolje životne uvjete. Budući da je gotovo polovica kazivača s određenim strahom izazvanim neizvjesnošću zbog pronalaska posla i novog društva kao i zbog nepoznavanja jezika krenula u Austriju, može se zaključiti kako su potisni ekonomski, ljubavni i obiteljski faktori iseljavanja imali presudniju ulogu pri donošenju odluke o preseljenju od privlačnih faktora koji su ponajviše ekonomski, ali i motivirani odlaskom za značajnom osobom u životu.

6.4. Administrativna procedura prilikom dolaska u Republiku Austriju

Ulazak u Europsku uniju pokazao se ključnim trenutkom koji je stvorio nove perspektive, ukinuo barijeru mobilnosti i potaknuo odlazak hrvatskog stanovništva (usp. Jurić 2017:339). Sudbine migranata u velikoj mjeri ovise o imigracijskim politikama zemalja imigracije pri čemu neke potiču dolazak stranaca u svrhu gospodarskog razvoja, dok druge prihvaćaju samo migrante određenih karakteristika koje se odnose na njihovo obrazovanje, dob, spol (Grbić-Jakopović 2014:23). Nakon donesene odluke o iseljavanju, a prije samog preseljenja u drugu državu, željela sam saznati dolaze li dobrovoljni migranti najprije do informacija o tome što je sve nužno za preseljenje te koje dokumente je potrebno pribaviti.

Iskustva kazivača koji su se preselili u Graz i u gradić na zapadu Austrije prije 2020. godine kada je Austrija još provodila restrikcije prema hrvatskim građanima upućuju na zaključak kako su procedure bile nekomplikirane i brze, primjerice:

„Bilo je jako jednostavno. Zapravo, šefovi su samo trebali moje osobne podatke, oni su me prijavili. (...) Mislim da sam čekala sve papire kaj se rešiju tjedan dana. (...) Dok su oni dobili potvrdu da mene smiju zaposliti ja sam se drugi dan sjela na vlak i došla sam.“ (K2, 26 godina)

„Službe u Austriji, ko *Burza rada* u Hrvatskoj, oni te upute u sve potrebno kaj trebaš pribaviti.“ (K6, 31 godina)

Jedna kazivačica koja se iselila 2018. godine u Beč istaknula je i potrebnu radnu dozvolu koja od srpnja 2020. godine više nije potrebna, no koja joj nije dodatno otežala administrativni postupak tijekom preseljenja. Ona je pomoć kod dobivanja informacija dobivala od strane

supruga koji je neko vrijeme prije nje već živio i radio u Beču te joj bio oslonac i ruka podrške tijekom cijeloga procesa:

„Dok sam ja dolazila je još trebala radna dozvola za Hrvate. Bez radne dozvole si ti ne mogel opće ništ. (...) Al neje bilo nikaj da bi si mislila da je bilo, ono, kaotično. Moram reći da mi je muž pomogel. On me usmjeril kam moram iti i to sve. Dobro je dok imaš nekoga tu. Sama bi mi bilo kompliciranije. Ali piše sve na stranicama (austrijskim, op.a).“
(K4, 31 godina)

Njezino kazivanje upućuje na zaključak kako zbog strukturalnih ograničenja na makrorazini, odnosno zbog restrikcija koje je Austrija provodila prema hrvatskim državljanima, nije bilo većih poteškoća prilikom preseljenja, barem u slučaju kazivača u ovom istraživanju. Većina ima pozitivna iskustva s preseljenjem u administrativnom smislu te hvale brzinu i jednostavnost rješavanja papirologije za rad u Austriji neovisno jesu li preselili prije 2020. godine ili nakon te godine.

Kod nekolicine kazivača javlja se i nezadovoljstvo funkcioniranjem administrativnih državnih službi u Hrvatskoj u usporedbi s onima u Austriji:

„Pa tu dobiješ od službi kaj ti treba jer prvo kaj napravi svatko ko dojde tu se prijavi, jer moraš imati neko prebivalište i ak' si već uzmeš nekaj u najam, onda tam dobivaš osnovne informacije o prijavi, a o odjavi smo onda dobivali tek kasnije, kaj sve trebamo v Hrvatskoj odjaviti jer u Hrvatskoj službe nisu tolko ažurne kolko tu. Htjeli smo se odjaviti u *Poreznoj upravi*. Ova jedna službenica kaže ne treba, ova kaže treba, mislim... (...) Sad dovodimo mi naše prijatelje i rodbinu pa vidimo po njima kak je to dosta brzo, zapravo. (...) Jednostavno dobiješ info letak od tih za prijavu boravišta i oni te dalje vode da moraš iti na policiju. I sve je već prevedeno na bosanski, srpski, turski, na koji god hoćeš jezik, tak da su oni dosta olakšali taj početak. I onda dobiješ i taj poklon neki dobrodošlice s tim svim brošurama, mjesta u Grazu koja ti trebaju i tak.“ (K7, 29 godina)

Ipak, nekim kazivačima proces pribavljanja potrebnih dokumenata nije prošao jednostavno ili glatko, a kazivačica 5 se 2018. godine, kako kaže sama za sebe, „ludo“ i „totalno bez plana“ uputila u Austriju i rješavanje administrativnih preduvjeta. I ona je uočila efikasnije, brže i organiziranije funkcioniranje austrijske od hrvatske administracije i državnih službi:

„Znam da je brutalan problem bio opće dobit informacije šta moraš napraviti. Znači, neke stvari sam odjavljivala napamet. Neke nisam odjavila, neke sam odjavila tek godinu dana kasnije. Znači jednu informaciju dobiješ na jednom šalteru, drugu na drugom šalteru. Onda dođeš nešto odjaviti, onda te pitaju zašto, čemu to. Pa zato što mi je ta i ta osoba rekla. Znači, živi kaos. (...) Mislím, puno lakše je bilo ovdje (u Austriji, op.a.) me prijaviti nego tamo (u Hrvatskoj, op.a.) me odjaviti, iskreno.“ (K5, 34 godine)

Globalne promjene uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19 od 2020. godine u ekonomskoj, političkoj, društvenoj ili pak administrativnoj dimenziji odražavaju se u iskazu kazivačice koja je ukazala na privremeno popuštanje strogosti kod postupka za useljenje i dobivanje posla u Austriji:

„Pošto je onda (2020. godine, op.a.) bila korona, sve je to bilo labavo tak da nisam puno toga onda morala. (...) Ustvari mi je bilo bitno jedino da se tu prijavim. (...) Jesam (imala pomoć, op.a.), moj dragi dečko. Pošto, ovaj, probala sam na internetu, ali, ne. Jako, jako je loše napisano, napravljeno. (...) Ja bi voljela da postoji (u Hrvatskoj, op.a.) nekakav spisak, čuj, ovaj dokument, ovaj, onaj. A ne onda dojdeš: 'A di vam je ovo?' Tak da... Kad sam došla tam (u Austriju, op.a.) isto mi je naravno falio jedan dokument, ali jako su bili ljubazni, rekli su kaj mi treba tak da ono stvarno, došla sam tu i odmah sam u sekundi dobila papire.“ (K8, 28 godina)

Kazivačica ističe značajnu ulogu partnera koji joj je bio od velike pomoći pri dobivanju informacija te spominje i nedovoljno informacija koje se mogu dobiti preko interneta na hrvatskim stranicama. U pandemijskim godinama, 2020. i 2021. godini, je primijećen i porast iseljavanja Hrvata u Austriju²³ za što se ne može sa sigurnošću utvrditi je li potaknut ukidanjem restrikcija prema hrvatskim radnicima ili zbog nekih drugih razloga što bi svakako iziskivalo dodatno i šire znanstveno istraživanje koje izlazi iz okvira istraživanja ovog diplomskog rada.

Još jedan kazivač koji je otišao živjeti u Graz 2017. godine pokušao se informirati o životu u Austriji i procedurama za preseljenje preko interneta, odnosno društvenih mreža, no i on naglašava kako se može naići na različite i vrlo često neistinite podatke:

²³ Usp. Statistik Austria:

https://www.statistik.at/atlas/?mapid=them_bevoelkerung_wanderungen_welt&layerid=layer1&sublayerid=sublayer0&languageid=1&bbox=-13528131,-4367306,16528131,10367306,3 (pristup. 30. 8. 2022.).

„Najviše kaj sam se informiral o Austriji i o životu u Austriji - sve je bilo prek *Fejsa* (*Facebooka*, op.a.), preko grupa koje postoje. Onda tu čitaš pa onda već imaš neka očekivanja i informacije, ono, otprilike znaš kaj te čeka. Mada problem je kaj ljudi pišu svašta po internetu pa onda su to čak nerijetko i krive informacije.“ (K6, 31 godina)

Kazivač koji je u Austriju u Graz otišao na studij 2015. godine morao je tijekom upisa na studij priložiti potvrdu o poznavanju njemačkoga jezika. Istaknuo je kako je u njegovom slučaju dobivanje zdravstvenog osiguranja najduže trajalo:

„Znači, tam sam moral prijaviti prebivalište, normalno. (...) Za studij mi je trebalo samo položena matura i C1 DSD diploma (njemačka jezična diploma, op.a.). (...) Zdravstvo, to je bila najveća zezancija jer sam moral više puta iti i sim i tam dok su mi ne kak treba objasnili. Trebal sam tu (u Hrvatskoj, op.a.) odjaviti zdravstveno kaj sam tam opće mogel dobiti, al' onda sam tam dobil prek tatija. Ali to je bil jedan od najvećih procesa.“ (K1, 25 godina)

Dvoje kazivača koji rade u zdravstvenom sustavu u Grazu i koji su u Austriji od 2019. godine jedini su od svih kazivača prije zaposlenja morali priložiti potvrdu o poznavanju njemačkog jezika B2 razine, kao i nostrificirati svoje diplome, primjerice:

„Kad sam prikupil sve te dokumente dobil sam rješenje. Ja čak niti nisam mogel primiti rješenje u Hrvatskoj, tolko oni drže do nostrifikacije svoje diplome. Nego je trebalo dati nekome punomoć ili suglasnost tko je trajno nastanjen u Austriji da on primi moju poštu, a putem njega da se ta pošta meni uruči. (...) To je recimo drugačije zapošljavanje ljudi, nas, ne znam za ostale struke, ali u zdravstvenoj struki je to tak.“ (K10, 54 godine)

Kazivačica 11, zaposlena u struci u Grazu kao viša medicinska sestra, jedina je od svih kazivača tijekom preseljenja imala pomoć nekog posrednika, točnije platforme *Zebra*²⁴ koja joj je olakšala i pomogla s administrativnim obavezama. Svoju situaciju navodi riječima:

„Pošto sam ja bila prva godina na faksu koja je bila po EU programu tak da sam ustvari morala samo nositi priznavanje diplome koju sam slala prek nekve udruge, udruga *Zebra* se zvala, i oni su mi ustvari pomogli kaj si priprelim papire. (...) To ustvari je za nas koji dolazimo tak v Graz. Mislim, ja sam mela muža, ali moreš puno toga na internetu najti, ali

²⁴ Vidi više na: Zebra: <https://zebra.or.at/> (pristup 18. 8. 2022.).

sikak je drugačije dok ti netko pomogne. Tak da sam bila v toj udruzi *Zebra*, to je nekva kaj ne moraš nikaj platiti. (...) Dobrovoljna, tak nekaj. I tak, pomažu nam. Imaš na našem jeziku, ima na više jezika. Mislim da je ona govorila BHS (bosanski-hrvatski-srpski, op.a.) tak da mi je ona sa svima papirima pomogla. Ona mi je i slala to v Beč i ona mi je pomogla ispunjavati papire, rekla mi je kam moram iti, koje dokumente trebam.“ (K11, 26 godina)

Udruga *Zebra* primjer je mehanizma mezostrukture kod migracijskih kretanja. Mezostrukture, koje posreduju između mikro i makrostrukture, se sastoje od mehanizama poput uloga i rada agencija i agenata, raznih posrednika, prijevoznika, odvjetnika i drugih koji su uključeni u migracijski proces (usp. Grbić-Jakopović 2014:28). To je srednja razina shvaćena kao područje konteksta koje se sastoji od obitelji i šireg socijalnog okruženja (ibid., 48).

Kazivači, neovisno o tome u koje mjesto su otišli živjeti i jesu li emigrirali prije ili nakon 2020. godine, uglavnom nisu imali većih administrativnih problema, posebice od strane austrijske administracije koja im je uvelike pomogla pri rješavanju papirologije, dok je više žalbe bilo upućeno na hrvatsku administraciju zbog nedovoljnog znanja zaposlenika koji rade u državnim službama o tome što je sve potrebno za uspješno preseljenje, ali i zbog kompliciranosti administracije. Ovakav zaključak razlikuje se od zaključka Jurića (2018) koji u istraživanju iseljavanja Hrvata u Njemačku naglašava nagli porast iseljavanja u Njemačku od 2015. godine kada su ukinute restrikcije za hrvatske radnike u toj državi. Uz to, moji rezultati, suprotno Balijinoj predikciji u radu „Razmjeri recentnog egzodusa iz Hrvatske – analiza podataka službenih statistika RH i zemalja useljavanja hrvatskog stanovništva“ (2020) pokazuju kako nijedan visokoobrazovani kazivač koji se iselio prije 2020. godine nije imao dodatnih procedura ili kompliciranijih postupaka vezanih za zapošljavanje i preseljenje. I kod dobivanja informacija o administrativnim procedurama vidljivi su glavni elementi koji se proučavaju na srednjoj, mezorazini analize, a to su migrantske mreže na koje se kazivači oslanjaju, odnosno pomoć Hrvata koji se već nalaze u Austriji kao i posredništvo agencije koja posluje u Austriji kojoj se jedna kazivačica obratila za pomoć pri rješavanju potrebnih dokumenata za preseljenje i zapošljavanje. Protok informacija i obogaćivanje kulturnog kapitala migranata olakšan je i posredstvom suvremenih komunikacijskih tehnologija, no kazivači koji su na internetu tražili podatke o potrebnim dokumentima i životu u Austriji nisu bili zadovoljni zbog različitih informacija na koje su nailazili. Više su se oslanjali i imali povjerenja u informacije dobivene od strane rodbine, partnera i prijatelja koji su prošli proces preseljenja, nego na podatke na koje su nailazili na internetu.

6.5. Društveno-ekonomska integracija

S obzirom da se društveno-ekonomska integracija odnosi na razinu jednakosti s domicilnim stanovništvom po pitanju pronalaska smještaja, zaposlenja, kao i općenito prihvaćanju i pristupu bez diskriminacije od strane društva primitka (usp. Garcés-Mascareñas i Penninx 2016:14), zanimalo me je li integracija kazivača po navedenim kategorijama bila uspješna. Župarić-Iljić (usp. 2016:3) ističe kako je potrebno provesti istraživanja koja će, izuzev društvenih, političkih i ekonomskih faktora, uključivati i faktore osobnog nezadovoljstva s rješavanjem važnih životnih segmenata kao što su stambeno pitanje, zaposlenje, ali i političke faktore poput percepcije upravljanja državom na svim razinama - od lokalnih do državnih vlasti, korupcije, razine tolerancije, liberalizacije i polarizacije društva stoga sam u provedbu ovog istraživanja uključila i pitanja koja propitkuju zadovoljstvo s rješavanjem stambenog i radnog zbrinjavanja kao i zadovoljstvo životom u austrijskom društvu, odnosno razlozima nezadovoljstva životom u Hrvatskoj.

6.5.1. Pronalazak smještaja

Zanimalo me jesu li moji kazivači imali probleme s pronalaskom smještaja, jesu li bili zadovoljni s onim što su pronašli, jesu li se i zbog kojih razloga selili te žive li u vlastitoj nekretnini ili u najmu.

Kazivač koji je iselio u Graz kao student nije imao problem sa smještajem jer je najprije živio sa studentima u smještaju namijenjenom njima, a danas živi s roditeljima u iznajmljenom stanu i nema velike troškove života zbog suživota s njima. Kazivač 6, inače prvostupnik inženjer održivog razvoja koji radi u građevinskom sektoru kao radnik u izgradnji, kad je stigao u Austriju živio je s ocem. Danas, pet godina nakon preseljenja, ima vlastitu kuću u mjestu nedaleko od Graza te je iznimno zadovoljan procesom i brzinom gradnje što je i usporedio sa stanjem u Hrvatskoj:

„Išlo je to, za godinu i par mjeseci kuća se izgradila, zapravo mi smo kupili gotov projekt, firma je napravila, doslovno ključ u ruke. Sve je bilo po planu, još je bilo prije gotovo, tri meseca prije (ranije, op.a.)! Kaj je nemoguće jer recimo u građevinskom svijetu u Hrvatskoj ja znam da skoro svi projekti koji se grade prijeđu vremenski rok koji je planiran dok u Austriji, evo, nama su poslali pismo da kuća bude gotova tri mjeseca prije. Kaj je fantastično. Ne moraš plaćati najamninu, zadovoljni smo.“ (K6, 31 godina)

Kazivač 10 koji živi u najmu u Grazu jedini je od svih kazivača koji je prvi smještaj u Beču pred tri godine pronašao bez ičije pomoći, koristeći web stranice. On govori o normalnosti življenja u stanovima u Austriji:

„Pa gledajte, to je u Austriji, ja moram reći da se na to drugač gleda. Tu je 80% stanovništva u unajmljenim stanovima. Kod nas (u Hrvatskoj, op.a.) je obrnuta situacija, makar se i kod nas pokušava to, ali nismo mi sazrijeli tome. Stan sam si isto našel sam. Prvo sam u Beču našel stan (preko interneta, op.a.), bil sam zadovoljan, a ovdje sam si ve u Grazu isto našel stan, lijepi stan, novogradnja s garažom. Sve to košta, naravno, ali, nekak se uspijeva.“ (K10, 54 godine)

Kazivač 10 je zbog preseljenja u drugi grad mijenjao posao i stanove, no ta promjena mu nije teško pala jer „se preselil iz razloga toga jer je Graz puno bliže od Beča“ (K10, 54 godine). Inače, prema podacima *Eurostata* za 2021. godinu, u Hrvatskoj čak 90,5% stanovništva živi u nekretnini koja je u njihovom vlasništvu što ju smještava na treće mjesto zemalja Europske unije po udjelu stanovništva koje živi u vlastitoj nekretnini, odmah nakon Rumunjske i Mađarske²⁵. Austrija se, za razliku od Hrvatske, nalazi pri samom dnu zemalja Europske unije pa tako nešto više od polovice stanovništva, odnosno 54,2% od ukupnog udjela, živi u stanu ili kući u njihovom vlasništvu²⁶. Mnogi kazivači primijetili su tu razliku u razini samostalnosti između Hrvata i Austrijanaca, primjerice:

„Brzo didu od obitelji, brzo su na svojemu, a po drugi strani mi je i jasno kad im starci valjda imaju i više para i sve i moru si to priuštiti kaj didu prije. Možda bi i mi bili takvi. (...) Ali jako su skupi najmovi (u Hrvatskoj, op.a.). Mislím, i tu su skupi najmovi, ali imamo vekše plaće pa ti onda više tu ostane penezi nego doma.“ (K11, 26 godina)

Zbog toga je razumljivo da gotovo svi kazivači žive u najmu, posebice jer su u Austriji tek nekoliko godina pa im je od kupovine nekretnina bilo bitnije prilagoditi se novom načinu života i ponajprije uštedjeti novce. Kazivačica 2, prvostupnica filozofije i geografije, kad je pred tri godine dolazila u Austriju, nije morala brinuti o pronalasku smještaja jer je zajedno s partnerom živjela u hotelu gdje je i bila zaposlena kao pomagačica u kuhinji. Ona je jedini primjer kazivačice kojoj je poslodavac osigurao smještaj. Nakon perioda života i rada u hotelu, preselila

²⁵ Usp. Eurostat:

[https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_LVHO02__custom_1513577/bookmark/bar?lang=en&book](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_LVHO02__custom_1513577/bookmark/bar?lang=en&bookmarkId=776c7a00-1a0a-4818-aeae-8c08024912a9)
markId=776c7a00-1a0a-4818-aeae-8c08024912a9 (pristup 27. 8. 2022.).

²⁶ Ibid.

se u stan u regiji Tirol iz kojeg se potom preselila u regiju Salzburg u kojoj su cijene nekretnina puno niže što je i bio glavni faktor za preseljenje, a gdje živi i danas u iznajmljenom stanu s partnerom i kćerkom:

„Onda smo živeli v hotelu, imali smo plaćeni smještaj i hranu i sve. Praktički meni je cela plaća ostala. (...) Prije smo živeli v Tirolu. On je najskuplja regija v kojoj moreš živeti i tam smo plaćali stan od 40 kvadrata 700 eura, a sad smo se preselili v regiju Salzburg i tu plaćamo 70 kvadrata isto 700 eura.“ (K2, 26 godina)

Iznimno visoke cijene nekretnina su, uz neke najbogatije regije, i u većim gradovima što potvrđuje kazivačica koja je pred četiri godine došla živjeti u Beč k dečku zbog čega nije imala problem kod pronalaska smještaja:

„Ja sam bila s dečkom, ali kaj se tiče ovak smještaja teško je najti stana dobroga. Cijene su betežne (bolesne, op.a.).“ (K4, 31 godina)

Kazivačica koja dvije godine živi u Grazu također ističe cijene nekretnina, posebice nakon pandemije COVID-19:

„Živimo v najmu (partner i ja, op.a.). (...) Stanovi su užasno skupi i ve kak je vrijeme ovo (pandemije koronavirusa, op.a.) počelo su još skuplji. Znači doslovno ti je stan 80 kvadrata 300 000 eura kaj je užasno skupo.“ (K11, 26 godina)

Svim kazivačima kojima je kao glavni razlog iseljavanja bio onaj ljubavni pomiješan s ekonomskim nije bio problem pronaći smještaj budući da su se uselili k svojim partnerima. Na pitanje što im je bilo najbitnije kod stana, kazivačica koja živi u Beču odgovorila mi je zašto živi baš u tom gradu, a ne negdje drugdje gdje su cijene stanova niže:

„(Ja, op.a.) sam došla živjeti kod dečka. (...) U najmu smo. Nama je lokacija najbitnija. Jasno da možeš dobiti jeftiniji stan negdje izvan Beča, ali to nam nije opcija jer onda svaki dan s autom po centru ili negdje, znaš. (...) Možda danas-sutra bumo razmišljali o kupnji stana.“ (K8, 28 godina)

Takve visoke cijene nekretnina, posebice u nekim regijama i velikim gradovima, na neki način prisiljavaju kazivače da žive u najmu jer je vrlo teško uz sve troškove života u nekoliko godina, primjerice moji kazivači u Austriji žive u prosjeku tek četiri godine, uštedjeti dovoljno novaca za kupnju vlastite nekretnine jer „prvo moraš imati jako veliku ušteđevinu i polog,

dokazati banki da si sposoban“ (K8, 28 godina). Iako, svim kazivačima je san jednoga dana kupiti vlastitu nekretninu.

Kazivač 9, magistar informatike, nekoliko je puta mijenjao mjesto stanovanja. S obzirom da je u Austriji devet godina kroz koje su mu se dogodile razne promjene u životu poput izmjene nekoliko poslova i pronalaska nove djevojke, promjena stanova u kojima je živio nametnula se kao posljedica promijenjenih životnih okolnosti. Kazivač govori o vrlo skromnim počecima života u Beču gdje je živio u jednoj sobi s tadašnjom djevojkom, dok danas živi u većem iznajmljenom stanu s kojim je jako zadovoljan:

„Ovo mi je ve četvrti stan. Znači na početku sam živio s curom. (...) Mi smo imali jednu sobu na početku. To su bile prve dvije godine. I onda sam... Imaš raznorazne mogućnosti, te web stranice de možeš tražiti stanove. Cijene i smještaj variraju od okruga, četvrti. Je, ono, varira, ali više manje prek web stranica (sam pronašao smještaj, op.a.), tipa *Willhaben*.“ (K9, 34 godine)

Kao u primjeru pronalaska posla kod kazivačice 11 posredstvom agencije *Zebra*, tako i kazivač 9, uz kazivača 10 koji si je također preko interneta pronašao stan, ističe pomoć koju pri pronalasku smještaja pružaju web platforme za pronalazak smještaja, odnosno i u slučaju pronalaska stanova vidljiv je doprinos raznih posrednika koji djeluju u mezokontekstu migracija. Uz agencije, uočljiva je i uloga migrantskih mreža, pa su tako kazivači koji su se iselili iz ekonomskih razloga već imali nekoga tko im je ponudio smještaj, primjerice:

„Nisam imala problem. V Grazu ima jako puno stanova, samo moraš imati početni kapital. Ja sam prvi našla prek poznanika, drugi smo (kazivačica i partner, op.a.) dalje prek agencije.“ (K7, 29 godina)

U Austriji se nudi i mogućnost stanovanja u stanova namijenjenima za strance, no kazivačica koja četiri godine živi u najzapadnijoj austrijskoj saveznoj državi ipak ne koristi tu mogućnost, nego živi u iznajmljenom stanu i u bliskoj budućnosti planira kupiti stan:

„S druge strane možeš dobit i stan direkt od općine, to ovisi nekako o tvojoj situaciji, novčano, prihod. Okej, za strance, nas. (...) Ja sam mogla dobit jedan takav stan, ali meni se ta ogromna zgrada od 50 stanova unutra, jednostavno nisam se ja osjećala (za to, op.a.). (...) Mislim da ću vrlo vjerojatno kupiti stan za nekih četiri-pet godina. Znači plaćaš najam koliko plaćaš mjesečnu ratu kredita, a kad uzimaš kredit u ne znam kojem iznosu di trebaš

imat jedno 40, 50 tisuća eura kapitala sa strane kad kupuješ stan - to je puno para.“ (K5, 34 godine)

Nijedan kazivač, neovisno o zanimanju i mjestu u koje se preselio, nije imao probleme s pronalaskom smještaja, uglavnom jer je većina već imala nekoga na koga se mogla osloniti što opet dokazuje važnost migrantskih mreža. Iz kazivanja se može zaključiti kako pronalazak smještaja, posebice s današnjim mogućnostima interneta i brzine dobivanja informacija, ali i zbog partnera i prijatelja koji žive u Austriji, migrantima ne predstavlja veći problem prilikom iseljenja. Iako svi kazivači ističu kako su cijene nekretnina i najmova stanova jako skupe, ipak treba uzeti u obzir da su i plaće i životni standard u Austriji viši pa su kazivači generalno zadovoljni koliko im novaca ostane za ostale troškove života kad otplate stanarinu.

6.5.2. Pronalazak posla

Kako bi integracija stranaca u društvo primitka bila uspješna potrebno je omogućiti im i olakšati proces zaposlenja. „Premda kroz povijest nalazimo primjere zemalja koje su priznavale strancima pravo na nastanjenje i rad bez ograničenja, danas takav slobodan režim postoji samo među povezanim država, kao što su npr. zemlje članice EU-a“ (Vukorepa 2018:86). Budući da je kod svih migranata u potpunosti ili djelomično zastupljen motiv ekonomskih migracija, pitanje koje se nameće samo od sebe je jesu li i na koji način migranti uspjeli naći posao, jesu li se zaposlili u struci te je li mjesto življenja utjecalo na pronalazak posla.

Prema kazivanjima, svi su zadovoljni poslovima koje trenutno obavljaju, iako su neki od njih kao prvi posao morali raditi u primjerice *McDonald'su*, hotelu ili na nekom drugom pomoćnom poslu bez obzira što imaju stečenu visoku stručnu spremu zbog čega sam željela saznati je li kazivačima bilo bitno zaposliti se u struci. Analiza kazivanja o iskustvima pronalaska posla polazi od šestero kazivača koji imaju zadovoljstvo raditi u struci od kojih dvoje radi u zdravstvenom sustavu te su zadovoljni uvjetima i opremom za rad. Kazivač 10, zdravstveno-laboratorijski tehničar, je nekoliko mjeseci pregovarao oko radne pozicije, a posao van struke nije ni dolazio u obzir:

„Posao sam si našel sam. (...) ...bio na nekoliko razgovora u Grazu, Beču, Sankt Poltenu u Austriji i onda je došla jedna ponuda oko koje smo mi oko tri mjeseca pregovarali jer su najprije nudili uvjete koji se meni nisu sviđali i tak smo se na kraju dogovorili, ja potpisal ugovor i napustil sam, moram priznati, dobro pozicionirano radno mjesto u Hrvatskoj i

otišiel u Austriju. (...) Posao sam si organiziral tak da radim 38 sati tjedno, četiri dana u tjednu. To znači da po danu radim devet i pol sati, da četiri dana radim (u tjednu, op.a.).“ (K10, 54 godine)

Kazivačica 11, po struci viša medicinska sestra, kad je pred tri godine došla u Austriju zaposlila se kao čistačica. Iako je zanimanje medicinske sestre deficitarno, kazivačica nije mogla pronaći drugi posao budući da nije govorila njemački jezik, no čim je položila ispit njemačkog jezika nakon nešto manje od godine dana boravka u Austriji zaposlila se u struci. Na odjelu na kojemu danas radi ima najviše postignuto formalno obrazovanje u odnosu na ostale zaposlenike zbog čega je glavna sestra, a svoj dolazak na tu radnu poziciju je ispričala ovako:

„Mislim, čistila jesam na početku, to dok sam hodala na njemački kurs. (...) Pa, čistiti baš nije lepo. (...) Znam da mi je jednom jedna curica rekla: 'Ah, ja nigdar ne bi štela iti za čistačicu i čistiti.' Onda sam si mislila: 'Ja isto ne bi', jer sam čistila v jednoj školi osnovni. (...) E, onda sam 2019. završila njemački i počela sam v jedanaestom ili dvanaestom mjesecu delati v staračkom domu i tam sam bila mislim da deset mjeseci negdi. Isprobala sam mobilnu njegu, to je kak naša patronažna, ali neje to bilo za mene jer je ne tak lepo kak v Hrvatski. I ve sam leto (godinu, op.a.) i pol već v privatni kliniki.“ (K11, 26 godina)

I kazivač 1, iako je završio studij informatike u Grazu, naglašava koliko je važno poznavanje njemačkog jezika prilikom zapošljavanja u deficitarnom sektoru zanimanja. No, iako je on izvrsno govorio njemački, nije mogao odmah po završetku fakulteta pred dvije godine pronaći posao u tom gradu:

„Sam sam ga (posao, op.a.) iskal negdi pol godine. (...) Mislim da je dost faktora bilo (prilikom traženja posla pola godine, op.a.). To kaj sam ne baš mel iskustva v struki jer nisam prije bil zaposleni u tome. To je trajalo. Mislim onda to kaj sam stranac, ali mislim da je to ne imalo preveč faktora jer ako znaš njemački te ne tretiraju tolko kak stranca. To uglavnom čim manje govoriš tim si bolje strani, ja bi rekel. Čim ti se bolje čuje, tim si bolje strani.“ (K1, 25 godina)

On smatra kako je iskustvo prethodnog rada poslodavcima bitno kod zapošljavanja novih radnika u IT sektoru, što potvrđuje i mukotrpan pothvat traženja posla kazivačice, također

informatičarke, koja se pred četiri godine doselila u Beč. I ona je, kao i kazivač koji je po struci zdravstveno-laboratorijski tehničar, odabrala model četverodnevnog radnog tjedna:

„Mislim da čak skoro godinu dana sam si posla iskala. Bila sam deprimirana jer sam mislila da svi samo mene čekaju tu (smijeh, op.a.). (...) Jako je puno dobrih kandidata i dobrih ljudi i konkurencija je velika, iako ve recimo v mojem području jako puno ljudi iščeju (traže, op.a.) posla. Mislim, i mi iščemo ljude, ali stvar je takva da ja poslije faksa, kaj, ništ nisam znala (raditi, op.a.). (...) Sve u svemu, ne osjećam se izrabljeno ili iscrpljeno. Mi moremo birati dal očeš četiri ili pet dana raditi tak da trenutno sam na četiri. Bila sam prvo na pet, ve sam promenila na četiri i super mi je. Imam produženi vikend, idem v *shopping* v petek, nega gužve.“ (K4, 31 godina)

I kazivač 1 i kazivačica 4 posao su pronašli samostalno, dok je trećem kazivaču zaposlenom u IT sektoru također u Beču posao u struci, nakon nekoliko poslova koje je radio u struci i izvan nje kroz devet godina provedenih u Beču, pomogao pronaći prijatelj:

„Ja sam ti programer i trenutno sam na poziciji *front end team lead* u jednoj digitalnoj agenturi. (...) Zadovoljan sam. Moram reči da takve stvari ovise o čovjeku. Moj napredak je očiti. Ja imam ve svojega tima od tri ljude kaj je ono, pred devet let dok sam se selil, nesam si mislil nigdor da budem došel tak dalko. (...) Pa ja sam se prvo kak *freelancer* prijavil tu i u početku sam delal kak *freelancer* bar godinu, godinu i pol. (...) Znači to (sadašnja firma, op.a.) mi je ve treća firma ako se ovo *freelancing* uzme kak za firmu delati, to bi mi bil treći posao. (...) Ja sam inzistiriral na tomu kaj bum delal v struki i to mi je bilo bitno. Doduše, bil sam spreman raditi nekve sitne poslove u međuvremenu, tipa pomagat sam prijatelju snega čistiti ili za faks, isto su imali nekše evente pa sam im pomagat, ne znam, nekše promidžbene materijale slagati, i tak.“ (K9, 34 godine)

Iako IT sektor, uz zdravstveni sustav, i u Hrvatskoj i u Austriji obiluje traženim zanimanjima, kazivačima počeci života u Austriji nisu bili jednostavni što se može sumirati riječima kazivačice: „Nisam mislila da bude tolko teško, moram ti priznati, a pogotovo, znaš ono, uvijek slušaš, joj pa visokoobrazovani, vi budete prije dobili (posao, op.a.) - ne. Dosta sam se mučila“ (K8, 28 godina). No, danas su kazivači zaposleni u IT sektoru u Beču i Grazu izrazito zadovoljni poslom kojeg rade, ostvarenim napretkom, uvjetima rada i međuljudskim odnosima.

Iduća kazivačica koja zarađuje za život poslom u svojoj struci je kazivačica 2 koja danas radi *freelancing* posao od kuće koji je vezan uz geografski smjer studija kojeg je završila. U

Austriji je upisala diplomski studij geografije, paralelno radi *freelancing* posao te je i majka na porodiljnom dopustu. No, kad je tek došla u Austriju pred tri godine zaposlila se u hotelu u jednom manjem gradu u saveznoj državi Tirol gdje je radio i njezin partner:

„Bila sam u hotelu i delala sam doručak u hotelu i plaća mi je bila bolja nego studentska plaća, bilo koja, troduplo, četveroduplo bolja nego u Hrvatskoj. To sam delala četiri sezone recimo, znači otprilike dve godine. (...) Delala sam duple smjene s pauzama i jednostavno ve imam obitelj i ne bi jednostavno delala duple smjene. (...) Voljela bi delati u struci i praktički tu i tam i obavljam to nekaj. Ima jedna stranica prek interneta, *Feverr, freelancing* je pa onda prek toga morem delati svoj posel.“ (K2, 26 godina)

Iduća kazivačica zaposlena u struci radi u Grazu kao knjigovođa s završenim preddiplomskim studijem ekonomije te je nakon doškolovanja u Austriji dobila posao knjigovođe s kojim je jako zadovoljna. Pri dobivanju tog posla i doškolovanju uvelike joj je pripomogla podrška i odlično funkcioniranje *Austrijskog zavoda za zapošljavanje*. Njezino zanimljivo šestogodišnje radno iskustvo objasnila je riječima:

„Ja sam išla s životopisom okolo. Zela sam si životopisa i išla sam od firme do firme. (...) Znači ja sam radila u *McDonald'su* pet mjeseci. Onda sam se planirala vratiti u Hrvatsku na diplomski, ali baš sam bila ogorčena na Hrvatsku i onda sam tu (u Austriji, op.a.) išla na *Zavod za zapošljavanje*, reko imate kaj za mene. Ono, kaj budem, imam diplomu. I rekli su mi da mi treba tečaj njemačkog jezika. I onda sam išla na tečaj, uz to sam još dobivala dnevnicu od njih kaj je super. Onak, dobivaš 700 eura i još ti plate tečaj. Fenomenalno. U Hrvatskoj to nema šanse i nezaposleni si. I onda nakon toga, dok sam položila, su me pitali kaj ja sad hoćem dalje pošto imam diplomu, u kojem smjeru. Imala sam dobrog *Beratera* (savjetnika, op.a.) na *Zavodu za zapošljavanje*, to isto moram reći, da je osoba baš bila kompetentna i brinula se o meni. I rekla sam da oćem iti na tečaj neki za knjigovođu i oni su mi i to platili. (...) I kad je praksa bila gotova su me pitali dal hoćem ostati tam i naravno da sam prihvatila. I bila sam tam četiri godine, napredovala i sad prije dve godine sam dala otkaz jer sam dobila posao u državnoj firmi kak knjigovođa.“ (K7, 29 godina)

Ipak, neki kazivači, unatoč visokoj stručnoj spremi, nisu zaposleni u struci. Kazivačica 5, koja se iz Republike Hrvatske iselila kao magistrica hrvatskog jezika i književnosti, najprije se zaposlila u restoranu u jednom manjem gradu, kroz godine je napredovala do mjesta voditeljice restorana, a zbog aktivnog bavljenja sportom u Austriji je završila edukaciju za licenciranu trenericu kickboksa. I ona je, kao i kazivačica 7, preko *Austrijskog zavoda za zapošljavanje*

upisala doškolovanje za voditelja poslovnice. Nikad nije ni namjerava biti zaposlena u struci kao kroatistica ili profesorica, a kroz četiri godine koliko je u Austriji je promijenila nekoliko radnih mjesta:

„Radila sam zapravo u restoranu. (...) Malo manje od godinu dana sam dala otkaz u tom hotelu na tom brdu i preselila se u grad i tamo sam se zaposlila u jednom malom, to ti je ko mali restoran u *shopping* centru i tamo sam ti radila dvije godine dok nisam slomila koljeno. (...) Nakon tri mjeseca bolovanja i operacije i svega nečega sam ja odlučila dati otkaz jer sam dobila posao u teretani ko fitnes trener, voditelj ubiti te teretane. (...) Tu sam ti počela školu za voditelja poslovnice, tako nešto. Uglavnom, to (školovanje, op.a.) ti traje u principu godinu dana. Kad sam to završila sam dobila ponudu da budem *store manager* u jednom restoranu. To ti je jedan lanac restorana iz Beča i oni su ti došli za Bludenz. I kad sam ja radila još prije u tom restoranu sam ti ja njih jednom posluživala, ja sam ti njima bila baš *cool* i oni su meni odlučili dati ponudu za posao.“ (K5, 34 godine)

Od četvero kazivača koji nisu zaposleni u struci samo je kazivačici 3 žao što nije zaposlena kao prvostupnica održivog razvoja, iako je zadovoljna poslom radnice u proizvodnom procesu proizvodnje gumenih dijelova koji joj nije fizički zahtjevan. Ipak, na postavljeno pitanje bi li taj posao radila i u Hrvatskoj, odgovorila je da ne bi jer „se na takšim poslima tu (u Hrvatskoj, op.a.) tretiraju ženske na drugačiji način jer to je ono, za mašinom se radi pa je tu malo drugačije. To je ipak muški posel tu v Hrvatski“ (K3, 26 godina). Njoj je posao pomogao pronaći susjed u Austriji te je jako zadovoljna radnom atmosferom, odnosom šefova prema njoj i smatra kako je „s tim da nije moja struka, da sam jako dobro pogodila posla“ (K3, 26 godina).

Ostalim kazivačima koji nisu zaposleni u struci nije pretjerano bitno što rade nešto za što se nisu školovali. Primjerice, kazivač 6, također prvostupnik održivog razvoja, u Graz je otišao, nakon brojnih poslanih i neodgovorenih molbi za posao u Hrvatskoj, pred pet godina na poziv oca koji mu je i pronašao posao u građevinskoj firmi:

„Ja sam posao našel prek tate, u istoj firmi sam (od početka, op.a.), a radim sve kaj treba (smijeh, op.a.). Samo radi (na baušteli, op.a.).“ (K6, 31 godina)

Kazivačica 8, po zanimanju magistra politologije, najprije je gotovo pola godine čekala dogovoreni posao u Beču kojeg su joj otkazali par dana prije planiranog početka rada da bi nakon toga neplaćeno stažirala četiri mjeseca radeći u jednoj firmi u kojoj su je na kraju odlučili zadržati i u kojoj danas, već godinu dana, ima posao iz snova te ne može „biti sretnija. Iskreno,

znači posao mi je mrak. Ekipa je zakon, organizacija je sve u kaj ja vjerujem“ (K8, 28 godina). Ona naglašava važnost platforme *LinkedIn* preko koje se i zaposlila na savjet vlasnice stana u kojem živi:

„Ne znaš da vani bez *LinkedIna* nema šanse, ne postojiš. (...) Nemaš nikakva poznanstva i dosta je teško. Tak da, baš dok sam tražila posao bila je havarija. (...) Ali eto, radila sam, uf, između dvanaest i četrnaest sati dnevno. Je, morala sam, znaš ono, moram se dokazati tu. I eto, ostavile su me. Na *LinkedInu* sam pronašla posao. I ustvari sam taj savjet za *LinkedIn* dobila, jer velim, ja nisam ga koristila prije. Nisam znala ljude koji ga koriste, nije ni u Hrvatskoj to tak popularno. Možda sad već je malo više, ali uglavnom od žene koja je ustvari gazdarica našeg stana. I onda mi je ona davala savjete čuj, probaj ovo, probaj ono, obavezno *LinkedIn*.“ (K8, 28 godina)

LinkedIn kao društvena mreža koja za cilj ima povezivanje poslodavaca i korisnika koji traže posao u ovom se primjeru pokazuje kao još jedan posrednik koji djeluje na mezorazini proučavanja migracijskih procesa i koji je uvelike doprinio ekonomskoj integraciji kazivačice.

Postavila sam si pitanje bi li moji kazivači, ukoliko se u vrijeme pisanja ovoga rada odluče vratiti u Hrvatsku, mogli pronaći posao. Potaknuta time, proučavala sam podatke na portalu Burza rada *Hrvatskog zavoda za zapošljavanje* za mjesec kolovoz 2022. godine i Međimursku županiju²⁷. Primijetila sam kako se sveukupno za rad u bolnici i u domu za starije i nemoćne osobe traži gotovo 20 medicinskih sestara/tehničara. Također, traži se nekoliko viših medicinskih sestra i prvostupnika sestrinstva na koje natječaje bi se kazivačica zaposlena kao medicinska sestra u Grazu mogla prijaviti. I kazivačica koja ima završeni ekonomski fakultet i koja se doškolovala za knjigovođu trenutno bi u Međimurju mogla birati između nekoliko ponuda za posao knjigovođe ili uredskih poslova. Nadalje, kazivači zaposleni u IT sektoru u ovom vremenskom okviru, ograničavajući se samo na ponudu na Burzi rada, ne bi se mogli javiti za potencijalni posao jer na području informatike i tehničkih znanosti ne postoji potražnja za radnom snagom. No, smatram kako Burza rada nije jedino mjesto na kojem se mogu pronaći poslovi i na kojem se prijavljuju slobodna radna mjesta, već postoje i drugi načini oglašavanja poput društvenih mreža, službenih stranica tvrtki, raznih oglasnika i slično. Iz tog razloga ostavila bih prostora pretpostavci da informatičari u Međimurju, a svakako u Hrvatskoj, ne bi mogli pronaći dobro plaćeno radno mjesto s obzirom da je to jedno od deficitarnih radnih

²⁷ Usp. Burza rada Hrvatskog zavoda za zapošljavanje: https://burzarada.hzz.hr/Posloprimac_RadnaMjesta.aspx (pristup 27. 8. 2022.).

zanimanja. Za znanjima kazivačica koje su završile Filozofski fakultet, odnosno geografiju i filozofiju te hrvatski jezik, trenutno nema potražnje, kao ni za kazivačicu koja je završila Politički fakultet i za dvoje kazivača koji su završili smjer održivog razvoja. Na temelju ove analize zaključujem kako za strukom većine mojih kazivača u ovom uzetom kratkom vremenskom periodu nema ponude poslova u Međimurskoj županiji. Čak ni za informatičke stručnjake, kojih nedostaje u mnogim zemljama Europske unije, trenutno nema ponude poslova, a jedini kazivači koji bi se mogli javiti za posao su osobe koje rade u medicini i kazivačica koja s završenim ekonomskim fakultetom radi kao knjigovođa. Ipak, treba uzeti u obzir da se ne prijavljuju sva slobodna radna mjesta samo preko Burze rada stoga sam u ovom analitičkom dijelu htjela samo okvirno prikazati bi li se moji kazivači u vrijeme pisanja ovoga rada mogli zaposliti u Međimurju ukoliko se odluče vratiti.

6.5.3. Usporedba poslova u Republici Hrvatskoj i Republici Austriji

S obzirom da su migracije kazivača u potpunosti ili djelomično ekonomski motivirane, ali i lančane jer je većina potaknuta željom za pridruživanjem partneru ili članu obitelji (usp. MacDonald i MacDonald 1964 prema Mesić 2002:248-249), zanimljivo je čuti što oni misle o poslovima u Austriji u usporedbi s poslovima u Hrvatskoj budući da su im oni, ili nedostatak istih u Hrvatskoj, jedan od glavnih motiva za preseljenje. Željela sam saznati jesu li u Austriji bolji radni uvjeti, kvaliteta međuljudskih odnosa, više plaće, sigurnost zaposlenja i mogućnosti napredovanja. Kazivačica 11 smatra da je u zdravstvu bolje biti zaposlen u Hrvatskoj zbog boljeg radnog vremena iako je zadovoljna radnim uvjetima i plaćom kakvu ne bi imala u Hrvatskoj zbog čega osjeća veću financijsku sigurnost u Austriji. Svi ostali kazivači bez promišljanja ističu kako su u Austriji zadovoljniji uvjetima rada nego bi bili u Hrvatskoj. Primjerice, kazivač 9 i kazivačica 4 zaposleni u IT sektoru ističu značaj osjećaja ravnopravnosti sa šefovima kao i mogućnost napredovanja po kriteriju zasluga:

„Čak bi mogel reći da se šefi boje zaposleniki. Često se skupa složimo i imamo nekšje zahtjeve koje nam često ispuniju tak da ne znam, ono, vjerujem da bi to teško prolazilo v Hrvatski zbog toga jer bi možda i šefi bili drugačešega stava prema tomu semu i tak. (...) Još uvijek nekak imam taj osjećaj, da u Hrvatskoj se malo manje gleda na radnika nego tu. Tak da, s vremenom se onda to mijenjalo prema tome de mi je umjesto novca počeo puno bitniji biti odnos (šefa i radnika, op.a.).“ (K9, 34 godine)

„Imamo ovo tu ravnu hijerarhiju de mi kao imamo šefa, ali svi donosimo odluke. Ali imaš recimo *senior consultant* i *junior* i ti naravno dok skupiš iskustvo, dok oni vide kak ti delaš s klijentima i to sve, onda dobiš tu *senior* poziciju tak da to je oke. Nema tu ve kaj bi se čekalo kaj netko dide v penziju ili ne znam kakva podmetanja. Sve ovisi o znanju. Ak znaš ideš gore, ako ne... Zapravo, nemreš ne jer svaki put se moraš učiti i svaku godinu ti napreduješ i svaki put ti ideš gore.“ (K4, 31 godina)

Kazivačica 5 koja radi u restoranu i kazivačica 3 zaposlena u firmi koja proizvodi gumene dijelove također kao najpozitivniju stavku u radnom odnosu navode prijateljski, štoviše obiteljski odnos između zaposlenika firme:

„Pa ja mogu reći da su moja iskustva u Austriji puno pozitivnija nego u Hrvatskoj, recimo baš di su se šefovi, ovi privatnici, prema radnicima baš oholo ponašali, ono, držali su se puno veći. No u Austriji, u firmi u kojoj sam, opće nemaš taj osjećaj. Sa šefom si na ti, ko prijatelji smo.“ (K6, 31 godina)

„More se doslovno napredovati. (...) Odnos šefova prema radnikima je jako obiteljski inače. Znači filozofija firme je ustvari da su svi ko obitelj tam. Znači sad ako ja imam neki problem ja mogu doći k šefu bez straha. (...) I nije sad da bude se on odnosil prema tebi visoka nego bude ko da ti je tata ili brat.“ (K3, 26 godina)

Kazivačica 2 koja je radila u hotelu uz dobar odnos sa šefovima kao prednost rada u Austriji ističe mogućnost konstantnog doškoloavanja kao i veću sigurnost zadržavanja posla u slučaju trudnoće:

„Mislim, moraš se truditi kak i svugde drugde, ali ako vide da se trudiš stvarno budu ti lakše dali i moreš napredovati i znaju te slati na razne tečajeve dodatne i sve to, tak da definitivno je lakše. (...) A i tipa sad porodiljni je bolje plaćeni, imam višu sigurnost da budem se mogla vratiti na onaj posel na kojem sam radila, da ne budem dobila otkaz kak zna biti v Hrvatskoj.“ (K2, 26 godina)

Kazivačica 2 je ujedno jedina kazivačica koja je osnovala obitelj u Austriji što je, uz vitalne događaje poput sklapanja i rastave brakova, ali i smrt, dugoročni vremenski učinak seljenja stanovništva (usp. Akrap, Strmota i Ivanda 2017:545).

Kazivačica 8, zaposlena u sektoru ljudskih resursa, kao još jednu prednost rada u Austriji spominje mogućnosti za napredovanje:

„Mislim da puno više je tu (u Austriji, op.a.) mogućnosti za napredovanje. (...) Mislim da puno više razumiju da im je puno skuplje otpustiti nekog i tražiti nekog novog nego dati osobi koja već zna sve o tome nekakvu višu poziciju ili nekaj. Tak da mislim da su puno svjesniji kaj se dešava na tržištu rada nego možda Hrvatska.“ (K8, 28 godina)

Kazivačica 5, voditeljica restorana i sportska trenerica, naglašava poštenije radne uvjete u Austriji, bolju plaću od one u Hrvatskoj, korektniji odnos poslodavca prema radniku, ali i bolju funkcionalnost *Austrijskog zavoda za zapošljavanje* rekavši da je bila „četiri dana prijavljena na *Zavodu za zapošljavanje*. Ja sam od *Zavoda* dobila jedno osamnaest ponuda za posao. Znači, oni su meni konkretno našli, dok u Hrvatskoj odeš na *Zavod* i Bože pomozite“ (K5, 34 godine). Ona je, uz još neke kazivače, istaknula korisnost trinaeste i četrnaeste plaće koje u Hrvatskoj ne postoje, primjerice:

„Imamo tu četrnaest plaća zakonom određenih kaj ti dodatno pomaže. Znači ti imaš v šestom mjesecu duplu plaću i v dvanaestom mjesecu duplu plaću tak da ti to ak planeraš nekvi godišnji puno pomaže.“ (K4, 31 godina).

„Nama je tu super kaj imamo te duple plaće i tak nekaj pa naravno da si onda moremo svi lepe *Urlaube*, godišnje, priuštiti.“ (K11, 26 godina)

Zanimljiv je iskaz kazivača 10, magistra medicinsko laboratorijske dijagnostike zaposlenog u struci, koji spominje vrijednost znanja i truda na radnom mjestu što se izrazito cijeni, a iznosi i vlastito mišljenje o ravnopravnim mogućnostima napredovanja stranaca:

„Gledajte, razlike su ogromne. Što se tiče napredovanja, moramo si sami sebi priznati, makar je to nepisano pravilo, da bude *gastarbajter* uvijek teže napredoval kak (nego, op.a.) domicilno stanovništvo. To nigdi ne piše, ali tome tak je, to je tak istina. (...) Moram Vam priznati da su međuljudski odnosi kudikamo bolji od firme di je bilo i ljudi iz našeg okruženja, odnosno bivšeg jugoslavenskog. Stranci te puno više uvažavaju, finansijski te počnu cijeliti kad se ti počneš dokazati svojim radom, znanjem, zalaganjem, informiranjem i tak to.“ (K10, 54 godine)

Iz kazivanja u kojima su kazivači uspoređivali radnu dimenziju života u Hrvatskoj i Austriji zaključujem da u Hrvatskoj nije problem samo u visini plaće, iako mnogi poslovnu praksu isplaćivanja trinaeste i četrnaeste plaće u Austriji smatraju zadovoljavajućima, već se mora promijeniti i radna klima u hrvatskim firmama, uvjeti rada i međuljudski odnosi. Kazivačima

bi bilo poticajnije raditi ako bi se osjećali cijenjeno od strane poslodavca te ako bi im se nudile mogućnosti za doškolovanje i poslovni napredak.

6.5.4. Jezik

Iako se znanje njemačkog jezika pokazalo važnim i u prethodnim odlomcima ovoga rada, u ovom dijelu naglasak je stavljen na njegovu značajnu ulogu u kontekstu društvene integracije u novu sredinu. Jezik može djelovati kao uključujući i isključujući element čega su svjesni svi kazivači koji su jednoglasnog stava da se bez poznavanja jezika države prijema ne može samostalno živjeti u stranom društvu te su se nerijetko upravo zbog nepoznavanja jezika osjećali kao stranci i nisu mogli dobiti poslove u struci. Samo je kazivač 1 koji je došao na studij u Austriju odlično poznao njemački jezik kojeg je učio od najranijih nogu gledajući njemačke televizijske programe. Čak su i dvije kazivačice koje su prethodno poznavale jezik imale problem jer nisu znale austrijski dijalekt:

„Na početku mi je bilo jako teško jer oni imaju kak recimo da ve ti dojdeš i vučiš se hrvatski i onda te pošalju v Međimurje i znači ti si mislil da hrvatski znaš, ali ne znaš. (...) Ali znači ti moraš. Jednostavno moraš (znati jezik, op.a.) kaj je po meni oke. Ako ti dojdeš v tu državu moraš se prilagoditi i to je skroz legitimno.“ (K4, 31 godina)

„...tek kad živiš tu vidiš kolko je teško kad netko priča dijalekt, a meni školski njemački, onaj klasični *Hochdeutsch* može, ali bečki dijalekt je puno drugačiji. Austrijski općenito, tak da iako sam ga kao znala - nisam ga ustvari znala. (...) Prisiljen si ga koristiti. (...) Moraš znati jezik ako živiš u državi.“ (K8, 28 godina)

Samo jedan kazivač nije učio njemački jezik u osnovnoj ili srednjoj školi. Također, gotovo svi su prije odlaska ili stigavši u Austriju polazili tečaj jezika što je nekima bilo plaćeno od strane *Austrijskog zavoda za zapošljavanje* dok su ga drugi polazili na vlastitu inicijativu u Hrvatskoj. Tečaj ih je podsjetio na gramatiku i rječnik, no nije im puno pomogao pri savladavanju dijalekta i jezika komunikacije pri čemu su im najviše pridonijeli svakodnevni razgovori na poslu i u slobodno vrijeme, primjerice:

„Došla sam doslovno s nula znanja bez obzira kaj sam se učila u osnovnoj, nije mi ništa ostalo. (...) Treba ti jednostavno njemački i gotovo. U pravilu većina ljudi neće govoriti engleski tak da primoran si se naučiti.“ (K2, 26 godina)

„Ja sam došla s osnovnim znanjem njemačkoga s osnovne škole. Imala sam pet u osnovnoj, ali došla sam prvi dan na posel, trebam metlu, ali ne znam reći metla. (...) Ali sad već ja sam profi u njemačkom jer sam okružena kolegama koji su Nijemci i mislim da mi dobro ide.“ (K7, 29 godina)

„Ja sam mislil da puno znam (jezik, op.a.) prije nego sam došel u Austriju delat, međutim dok sam došel u Austriju delat onda sam tek videl kolko ja zapravo ne znam.“ (K10, 54 godine)

Savladavanje jezika uvelike je pridonijelo samostalnosti i samouvjerenosti svih kazivača u svakodnevnim životnim situacijama, primjerice:

„Prije je muž išel s menom k zubaru jer je moral kraj mene sedeti jer sam ja svoju zubarku ne razmela ili sam ne mogla reći, a ve morem naravno sama iti. (...) A na poslu delati ne bi mogla da ne znam jezika.“ (K11, 26 godina)

„Kad sam ja došla dole, kad sam ja počela više komunicirat s ljudima koji pričaju dijalekt i samo dijalekt, znači to je bila teška depresija za mene. (...) Na početku obično otići u trgovinu je bilo Bože mi pomози, znači, nemoj, ne tjeraj me, bit ću gladna, na kruhu. Sad apsolutno sve obavljam sama.“ (K5, 34 godine)

Kazivač 9 koji je zaposlen u IT sektoru kao informatičar je jedini kazivač koji je učio njemački jezik koristeći aplikaciju za učenje jezika *Duolingo*, čitajući knjige, gledajući serije i uključivši se u sportski klub zbog ljubavi prema nogometu, ali i želje da se što uspješnije integrira u novu zajednicu i stvori mrežu poznanika. Ujedno je i jedini kazivač koji nije poznao njemački jezik iako ga je imao kao predmet u osnovnoj školi te nije završio tečaj jer poslodavci to od njega nisu tražili, već im je bilo dovoljno čuti da govori jezik jer „dok su vidli da znam posla pa dok su vidli da znam jezika - to je bilo to“ (K9, 34 godine).

Svi kazivači su složni oko toga da se jezik mora naučiti, a neki su čak navodili primjere osoba koje ne žele naučiti jezik i njihove teškoće, odnosno nemogućnosti i ograničenosti kod integracije u društvo, bilo ekonomske bilo društvene. S obzirom da gotovo nijedan kazivač nije poznao austrijski dijalekt, a mnogima je znanje njemačkog jezika bilo na osnovnoj razini, zaključujem kako poznavanje jezika nije prepreka visokoobrazovanim iseljenicima koji su sudjelovali u ovom istraživanju za odabir Austrije kao svojeg novog životnog prostora. U početku su se mnogi pouzdali u komunikaciju na engleskom jeziku, posebice oni koji rade u IT sektoru u kojem se komunicira i na engleskom i na njemačkom jeziku, a u slobodno vrijeme je

većina imala nekoga tko im je mogao pomoći u svakodnevnim aktivnostima dok s vremenom nisu savladali, što kroz tečaj, što kroz komunikaciju na radnom mjestu i u slobodno vrijeme, austrijski dijalekt. Austrija za dobivanje državljanstva uvjetuje potvrdu o poznavanju jezika, no kod zapošljavanja kazivača to nije preduvjet osim u slučaju dvoje kazivača koji rade u zdravstvenom, odnosno državnom sustavu i koji nisu mogli dobiti radno mjesto bez predodjenja potvrde o poznavanju B2 razine njemačkog jezika.

6.6. Društveno-kulturna integracija

Integracija imigranata generalno označava njihovo uključivanje u postojeći društveni sustav (usp. Snel, Engbersen i Leerkes 2006:287). Društvena integracija odnosi se na društveni položaj građana bez obzira na njihovo državljanstvo (usp. Garcés-Mascareñas i Penninx 2016:15). Ona ne ovisi samo o integracijskim politikama, nego i o spremnosti i otvorenosti imigranata da sudjeluju u procesu prilagodbe kao i prihvaćanju domicilnog stanovništva i njihovim stavovima prema imigrantima. To je dvosmjernan proces u kojeg je podjednako uključena i imigrantska i domaća populacija (usp. Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes 2012:307). Stoga mi je cilj bio istražiti osjećaju li se kazivači kao stranci ili svoje hrvatsko porijeklo ni ne doživljavaju kao ikakvu prepreku ili problem u svakodnevnom životu. Tražila sam odgovore na pitanja kako su se kazivači osjećali u novoj životnoj sredini, osjećaju li se prihvaćeno i ravnopravno s drugim stanovnicima Austrije te kada i u kojim situacijama su se osjećali kao stranci. Većina kazivača kao prepreku za što uspješniju integraciju navodili su nepoznavanje jezika, primjerice:

„Da, znači kad sam počela radit u restoranu i kad nisam znala njemački, taj dijalekt. (...) I imali smo sastanak na terasi i prolazi jedan i moji ti njega počinju, a ja mislim da je taj tip bio ili iz Makedonije ili Albanije, nešto tamo, i ovi moji ti počinju njega ismijavati, a ja jedini stranac i sjedim tu s njima. Reko, tu sam, ej, nije baš smiješno. Na to sam se ja digla i rekla sam: 'Okej, stranci vas sad napuštaju, odlazim, vidimo se sutra na poslu.' (...) Tako nekako je bilo, znaš. Inače ne.“ (K5, 34 godine)

„Je, na početku je, stalno. Ono, govori ti netko nekaj - ne razmem ga. Kaj mi govoriš? (...) To su situacije, ali ovak nemrem pak reći da sam se nekak osjećala kak stranac. Samo to zbog jezika, ali ve jednom dok ga svladaš. (...) Prva sam osoba koja je opće zaposlena u toj firmi kaj ima drugu nacionalnost i nemrem po nijednom kriteriju reći da su me nekak hitili sa strane.“ (K7, 29 godina)

Dakle, većina kazivača se osjećala strancima, ali samo u prvim mjesecima života u Austriji i to isključivo zbog nepoznavanja austrijskog dijalekta. Izuzev toga, svi su zadovoljni odnosom prema njima i stupnjem prihvaćenosti u društvu.

Jedan kazivač je nekoliko puta spomenuo kako se ne osjeća strancem, no ipak osjeća jaču kulturološku povezanost s Hrvatima, odnosno s migrantima koji su se u Austriju doselili iz područja bivše Jugoslavije:

„U negativnomu smislu sam se u firmama ne osjećal kak stranac. Kaj se tiče ovak, znalo se mi desiti, pogotovo u početku dok mi još (jezik, op.a.) nije bio jača strana. (...) Sad se desilo baš da smo bili tri Balkanca pa smo se znali malo ono, pa se povučemo, imamo svoje. Recimo nama je zanimacija nogomet, njima nije tak, pa tu sam se samo više osjećao ne kak stranac, nego kak Balkanac, recimo. Ali to opet zavisi o tome u kakvom društvu se krećeš.“
(K9, 34 godine)

Kazivačica koja živi u Beču naglašava multikulturalnost toga grada što je kazivačima koji su otišli živjeti u taj grad dodatno olakšalo proces prilagodbe na novi način života te pomoć i pristojnost zajednice kod savladavanja jezičnih prepreka:

„Da. Iako moram napomenuti da je Beč grad koji stvarno prihvaća strance, nije tolko ko recimo u ostatku Austrije. Tam su puno više zatvoreni prema *auslanderima*. Beč je multikulti i stvarno ima ljudi iz svih krajeva svijeta, ali da, definitivno, pogotovo to kad se skupi veća ekipa di svi pričaju njemački, a tvoj je dosta zahrđali ili još nisi na tom nivou, puno je teže, iako se jako trude uklopiti te, svatko ono. Nisam se zato kaj sam se osjećala ko stranac osjećala i neugodno.“ (K8, 28 godina)

No, kazivačica 3 koja se preselila u manju sredinu također se nije osjećala kao strankinja pa se može reći da, barem iz rezultata koji proizlaze iz ovog istraživanja, nema razlike pri prihvaćanju stranaca s obzirom na veličinu mjesta u koju su kazivači emigrirali jer se emigranti mogu pronaći u mnogim mjestima pa ih je očito domicilno stanovništvo vrlo dobro prihvatilo u mnogim krajevima zemlje. Ona se jedina od svih kazivača ni u počecima života u Austriji nije osjećala kao strankinja, a u kraju u kojem živi je puno pridošlog stanovništva što doprinosi njezinu osjećaju prihvaćenosti.

Kazivačica 11 koja živi u Grazu pak, za razliku od ostalih kazivača, ne smatra da je austrijsko društvo u potpunosti otvoreno prema različitostima, no u vlastitom slučaju ne osjeća se nimalo diskriminirano:

„Mislim da, kak god oni oču biti da su ne nacionalisti – jesu, ali nikad se nisam osjećala da bi mi netko rekel idi doma ili tak nekaj, ali mislim da budu oni naveke takvi i mislim da budu takvi ostali, makar su već svi zmešani. Ali ovak, mislim kaj, dok tak puno poslušaj i sve jednostavno skužiš da si ne doma. Mislim, ne da je nama grdo. Ja se nikada ne bi vrnula doma, nikada, stvarno nikad! Ali onak, negda skužiš da si ne... (...) Imam dosta kolegici kaj su Austrijanke i nisam se nigdar osjećala kaj nej bila jednaka s njima.“ (K11, 26 godina)

Kazivačica koja se preselila u Beč govori o sličnosti između Hrvata i Austrijanaca koja olakšava integraciju, ali naglašava i po njoj najvidljiviju razliku između ta dva naroda, a to je poštivanje pravila:

„Mislim da ona pretpostavka da su Austrijanci hladni, da to z mojega iskustva ne drži vodu zato jer, kolko sam ja upoznala, su stvarno skoro pa isti mentalitet kak i mi. Otvoreni su, izlazimo, puno toga skupa delamo tak da neje to... A ona glavna razlika koja se meni vidi jako: oni se drže pravila. Znači ti ako nekaj veliš, on bu se toga držal i nema tu, ne znam, da bu se našel neko ko se ne bude.“ (K4, 31 godina)

Za razliku od svih drugih kazivača, samo kazivač 10 sebe percipira strancem gotovo konstantno, no s druge strane je i svjestan svojeg boravka u Austriji do ostvarivanja prvih uvjeta za mirovinu kao i isključivo ekonomskog razloga zbog kojeg je tamo. Izuzev toga, na radnom mjestu i u društvu se osjeća prihvaćeno te je zadovoljan međuljudskim odnosima:

„Pa gledajte, to se i ne morate osjećati zbog određenog razloga, to vam je u glavi. To vam je u glavi, vi ste tu stranac, vi ste tu na privremenom radu, iako svi smo mi građani Europske unije, ali mi smo ne Austrijanci, mi smo stranci. Makar, u Austriji je najmanje pravih Austrijanaca, a sve ostalo su radnici koji su došli iz cijeloga svijeta.“ (K10, 54 godine)

U kontekstu prihvaćanja hrvatskih iseljenika od strane domaće populacije nijedan kazivač se nije osjećao diskriminirano ili nepoželjno, već upravo suprotno – pružena im je pomoć i podrška od strane lokalnog stanovništva. Iz kazivanja se može zaključiti da je austrijsko društvo prilično otvoreno za imigrante, bez obzira što „paradigma nacionalne kulturne specifičnosti i nesvodljive različitosti spram drugih kultura u osnovi je konstruiranja migranata i njihovih kultura *qua* društvenoga problema u javnom diskursu i u znanosti...“ (Čapo 2019:271). Svi kazivači se na individualnoj, mikrorazini osjećaju prihvaćeno u društvu, a jednako se osjećaju i na višim makrorazinama, onim organizacijskim ili institucionalnim, budući da su, uz prihvaćanje od strane domicilnog stanovništva, pravnu i ekonomsku sigurnost dobili i od

poslodavaca, *Zavoda za zapošljavanje* te zdravstvenog i obrazovnog sustava. Austrija očigledno ima vrlo dobro razvijene integracijske mehanizme koji mogu biti privlačni faktori za brojne migrante. Uspješnost integracije je vidljiva i u društveno-kulturnim aspektima integracije koji se odnose na neformalne društvene kontakte imigranata s domaćim stanovništvom i na stupanj podržavanja prevladavajućih moralnih standarda i vrijednosti društva domaćina (usp. Vermeulen i Penninx 2000 prema Snel, Engbersen i Leerkes 2006:287). Stoga me zanimalo kako i s kim moji kazivači provode svoje slobodno vrijeme. Kazivači koji su se iselili u Beč, ali i oni koji su otišli u Graz, naglašavaju bogatu ponudu sadržaja tih gradova, primjerice:

„Tu je doslovno svaki dan nekaj, imaš kam iti, na tolko događanja, super kafíci, restorani i super jesti. Tak da to mi je puno bolje i zanimljivije nego doma. Ima puno tih kurseva koje ti moreš napraviti.“ (K4, 31 godina)

„Idemo u kino, na predstave. Ustvari, puno toga se tu more kaj recimo doma nemaš mogućnosti, tu bilo kam da odeš nekaj budeš našel za zabavu. Ne znam, tu su ulični svirači - malo s njima plešeš. Tu ti nekakvi umjetnici skulpture izrađuju - malo budeš se tu zabavljat. Ne moraš uvijek niti lovu potrošiti za nekakvu zabavu.“ (K8, 28 godina)

S obzirom da kazivači koji žive u manjim mjestima nemaju tako bogatu ponudu kulturnih događaja kao u većim gradovima, oni na nešto drugačiji način provode svoje slobodno vrijeme pa tako više vremena borave u prirodi ili idu „na izlete, idemo na planinarenja, putujemo i tak“ (K2, 26 godina). No, gotovo svi kazivači su pronašli nova društva s kojima preko vikenda vole provoditi svoje slobodno vrijeme. Većina kazivača u Austriji se druži i s Austrijancima koje su upoznali na poslu i s Hrvatima koji žive u njihovoj blizini, primjerice:

„Imam jednu kaj mi je baš jako dobra kolegica, ona je Hrvatica. Imam jednu koja je Slovenka i imam kolegice koje govore njemački. Tak da imam sve. Ali oni s kojima se najbolje družimo - ti su je Hrvati. Mislím da se onak skuži da smo mi je malo drugačiji mentalitet. Mi smo baš jako društveni, mi smo jako navčeni na te kavice.“ (K11, 26 godina)

„Imam društvo, pošto sam i igrao nogomet i bavio se sa svím i svačím i promijenio sad već treću firmu tako da imam jako puno ekipe tu.“ (K9, 34 godine)

Nekoliko kazivača, unatoč tome što imaju prilično mješovita društva, u mogućnosti su njegovati i prijateljstva stečena u vrijeme kada su živjeli u Hrvatskoj jer su se neki njihovi prijatelji također preselili u Austriju, recimo:

„Naše društvo je stvarno jako šaroliko. Znači ima Austrijanaca, Nijemaca, Rusa, Hrvata, baš imamo od svuda ekipu. Znaš ono, malo s posla. Imam i dobru ekipu koja je doslovno z mogjega sela, tak da ima nas od svuda.“ (K8, 28 godina)

„Naše društvo većinom čine naši prijatelji koji su isto došli u Austriju. Ja provodim vrijeme s kolegicama s posla, ali ono, ograničavam to jednom mjesečno. Iskreno, ne znam. Tak i sa susjedima. Jednostavno naše društvo nam je još uvijek... Ta prijateljstva koja smo stekli iz djetinjstva, oni su došli sim i dalje smo ih nastavili njegovati kaj vidimo da nije baš dobro, ali već ih ve tolko tu imamo kaj nam je svejedno. Na početku smo bili sami, ali ve su svi naši prijatelji tu tak da nam je ve super.“ (K7, 29 godina)

Primijetila sam kako se svi kazivači, uz nova društva koja su upoznali najčešće na poslu, druže i sa starim prijateljima iz Hrvatske koji su se također doselili u Austriju ili s Hrvatima koje su tamo upoznali zbog čega u slobodno vrijeme ne pričaju samo njemačkim jezikom, nego i hrvatskim. Mnogi kazivači spomenuli su drugačiji stil života u Austriji koji se manifestira kroz neodlaženja u kafiće na razgovore i druženja što im najviše fali, no to nadomještavaju tako što se druže u stanovima ili odlaze u restorane. Sve u svemu, kazivači su zadovoljni s novostečenim prijateljima i krugom ljudi s kojima provode slobodno vrijeme u Austriji i uz koje im je društveni život ispunjen.

6.6.1. Religijska integracija

Još jedna dimenzija kroz koju se može proučavati kulturna integracija emigranata je religijska koja se odnosi na prakse imigranata specifične za neku zajednicu putem kojih nastoje održati povezanost s domovinom (usp. Garcés-Mascareñas i Penninx 2016:14), stoga me zanimalo njeguju li kazivači religijske prakse te jesu li im one bitne. Samo dvoje kazivača koji su ujedno i par i koji žive u blizini Graza posjećivali su hrvatske mise:

„Ima hrvatska crkva i hrvatska misa. To znam jer smo bili par put u nedjelju. Ostanaju ljudi poslije (mise, op .a.), jako je puno ljudi, crkva je ogromna (...) i krcata je, nemaš mjesta, poslije se baš ljudi jako druže. Mi smo ne poznali nikoga tak da smo se ne družili, ali vjerujem da idemo malo češće da se bi jer se svi ono spominaju i baš je to neka ta zajednica

koja se dela tu za domovinu, po nacionalnoj osnovi. (...) Mislim, koliko smo vidli na misi su to ljudi kak naši roditelji koji djecu vuku (sa sobom, op.a.). Tak da mislim da je to s ratom povezano, kak su oni bili protjerani pa pate za domovinom. Jer ovi naši (Hrvati, op.a.) koji su blizu ili idu svaki vikend (doma, op.a.) jer si delaju neka u Hrvatskoj, kuću, ili presijeku svaku vezu i samo tu žive.“ (K7, 29 godina)

Kazivačica 7 zaključila je kako misna slavlja i okupljanja koja potom slijede vežu ljude za domovinu, posebice one koji su emigrirali zbog ratnih okolnosti 1990-ih godina prošloga stoljeća. Kazivač 1 čija majka odlazi na hrvatske mise naveo je da:

„dok su na njemačkom tam mise su obično poluprazne ili još manje. Dobro, bila je korona, ali i prije korone je to bilo, a naše su uvijek pune manje-više, kaj se traži još mjesta više. Jer mislim, dobro, to je meni ne, ali za naše ljude je to bitno. Veže ih uz domovinu na neki način. Tak da mislim da zato ideju tolko njih.“ (K1, 25 godina)

Svi ostali kazivači ne prakticiraju religiju, odnosno religijska integracija im nije posebno bitna, no unatoč tome bez većih problema su se uspješno kulturno i društveno integrirali u austrijsko društvo.

6.7. Transnacionalne prakse

Obilježje transnacionalizma je „da se život i iskustva migranata odvijaju u transnacionalnom socijalnom prostoru kojega stvaraju migranti i njihove obitelji kroz kontinuirano kretanje, aktivnosti i transakcije između dvaju ili više državno uokvirenih društvenih prostora“ (Čapo 2019:19). Kod migranata koji sudjeluju u transnacionalnim socijalnim prostorima razlikuju se načini bivanja što se odnosi na „društvene odnose i prakse u koje su pojedinci uključeni u svojem svakodnevnom životu“ (Lewitt i Glick Schiller 2004 prema Povrzanović Frykman 2010:41) i načini pripadanja – „prakse koje određuju ili ukazuju na identitet koji demonstrira svjesnu povezanost s određenom skupinom“ (ibid.). U tom teorijskom okviru željela sam istražiti koje su to prakse koje kazivači prakticiraju unutar transnacionalnih društvenih prostora preko kojih ostaju povezani s zajednicom iz koje su se iselili zbog čega sam se fokusirala na načine kroz koje ostaju u kontaktu s obitelji te koliki je intenzitet tih kontakata, prate li hrvatske vijesti, sudjeluju li u političkom životu Hrvatske te na koje načine se povezuju s određenom skupinom, primjerice preko hrane karakteristične za neko podneblje.

6.7.1. Kontakt s obitelji

S obzirom da je transnacionalizam kretanje ljudi, novaca ili pak kulturnih ideja preko nacionalnih država, u radu se fokus stavio na socio-kulturni transnacionalizam (usp. Portes et. al. 1999 prema Povrzanović Frykman 2001:14), odnosno održavanje kontakata i veza s domovinom kroz komunikaciju posredovanu suvremenom tehnologijom, kroz fizičko posjećivanje Međimurja i praćenje zbivanja u Hrvatskoj. S obzirom da je Međimurje geografski jako blizu Austriji gotovo svi kazivači rekli su kako je blizina Austrije domu bila izrazito bitni čimbenik kod donošenja odluke o preseljenju što se može sumirati riječima kazivačice:

„Nekak svi teže tomu domu, jedino oni koji baš prerežu tu pupčanu vrpcu, svaka čast. Ali većina nekak pokušava čim bliže biti domovini.“ (K7, 29 godina)

Kao što je Čapo zaključila u svojem istraživanju „Dva doma. Hrvatska radna migracija u Njemačku kao transnacionalni fenomen“ (2019), uz stvaranje takvog ispunjenog imaginarnog prostora i prostorna blizina dviju država ima značajnu ulogu za održavanje kontakata s domovinom jer ipak „... učestalo kretanje između nekoliko lokaliteta smješteno u dvije države središnja je tema života hrvatskih migranata; ona je njihov temeljni životni stil“ (Čapo Žmegač 2003 prema Čapo 2019:105). Stoga me zanimalo koliko često kazivači odlaze u posjetu svojim obiteljima. Samo jedna kazivačica Međimurje posjećuje jednom godišnje, no iz razloga što živi u sjevernijem dijelu Austrije, tisuću kilometara od kuće. Ona je zadovoljna svojim društvenim i poslovnim životom kojeg si je tamo stvorila zbog čega je ništa ne vuče da redovitije posjećuje Hrvatsku. Većina kazivača posjećuje svoje obitelji minimalno jednom mjesečno. Kazivač 1 svaki vikend dolazi u Međimurje zajedno sa svojim roditeljima, a za kazivača 10 se može reći da gotovo podjednako boravi u Austriji i Međimurju budući da si je organizirao tjedan tako da četiri dana radi u Austriji 9,5 sati na dan kako bi ostala tri dana u tjednu mogao biti u Međimurju. K njemu se u Austriju nedavno doselila i njegova supruga kako bi s njim dijelila takav način života. Inače, oba kazivača žive u Grazu od kojeg do Međimurja treba maksimalno dva sata vožnje automobilom. I ekonomski procesi dio su transmigracijskih procesa pri čemu su spomenuti kazivači jedini koji aktivnije troše i ulažu novac u Hrvatskoj s obzirom da u njoj provode više vremena od ostalih kazivača kojima je život centriraniji u Austriji:

„Ja sam u svojim godinama di si ne bi dozvolil da u nečemu oskudijevam. Da smo došli u Austriju se razbacivati - nismo se došli. Mi trošimo za život kolko nam je tu potrebno, al' uglavnom najviše trošimo doma - u Hrvatskoj. Mi zapravo najviše potrošimo u Hrvatskoj.“ (K10, 54 godine)

Također, svi kazivači se na dnevnoj razini čuju s obitelji i prijateljima u Hrvatskoj preko poruka i videopoziva koristeći suvremenu komunikacijsku tehnologiju te na taj način razmjenjuju informacije i održavaju jake odnose, primjerice: „Ja se sa svojimima stalno čujem, mislim, većinom je prek *Facebooka*“ (K11, 26 godina), a jedan kazivač se sa sestrom i mamom čuje preko aplikacije „*Messenger*, pišemo poruke ili videopozivi. Ostatak ekipe telefonski. Prijatelji naravno *WhatsApp* grupe, *Telegram* grupe“ (K9, 34 godine). U tom smislu tehnologija ima bitnu ulogu kod održavanja intenzivne komunikacije migranata s domovinom.

6.7.2. Praćenje vijesti

Još jedan od načina održavanja kontakta s domovinom je praćenje vijesti i aktualnih zbivanja. Nijedan kazivač ne prati aktivno vijesti u Austriji s iznimkom praćenja novosti vezanih za pandemiju COVID-19. Samo troje kazivača ne prati vijesti iz Hrvatske iz razloga što nemaju interes prema tome ili ih opterećuje njihova negativnost što je vidljivo iz sljedećih iskaza:

„Nemam osjećaj što se tiče vijesti da možeš dobit neku pozitivnu energiju iz njih i apsolutno sve što je negativno ja pokušavam maknuti iz svojeg života.“ (K5, 34 godine)

„Mislim, pratil sam donekle dok sam tu (u Hrvatskoj, op.a.) još bil, al ve me više stvarno ne interesira kaj se tu dešava. Otpisal sam praktički v tom aspektu tu državu.“ (K1, 25 godina)

Svi ostali kazivači prate zbivanja u Hrvatskoj jer ih „zanima kaj se događa doma“ (K3, 26 godina) i jer „naravno, pa ipak sam politolog. Da da, pratim. Iako, moram priznati da sve manje i manje u zadnje vrijeme jer me jako zamara“ (K8, 28 godina).

Vijesti iz Hrvatske se najviše prate preko hrvatskih portala na internetu, dok je dvoje kazivača istaknulo da ponekad pogledaju i televizijske vijesti što potvrđuju sljedeći navodi:

„Pa čitam, stalno mi je to na *Facebooku* tak da čitam *Index.hr*, pogledam kaj ima. Naviknuta sam na hrvatske vijesti. Puno rjeđe čitam austrijske vijesti ili austrijsku televiziju gledam. (...) Tu bi se štela malo promijeniti, kaj bi malo više austrijski poslušala. Ipak tu živim, ali dobim na poslu informacije, oni svi komentiraju pa si onda pročitam kaj se dešava.“ (K4, 31 godina)

„A čitam ja naše *Međimurje*, dok je moja mama tu gledamo čak i vijesti, ovak ne gledim. I imam *Dnevnik.hr*, al' ne gledim redovito. Gledim korona stanje i to, znam ko nam je predsjednik (smijeh, op.a.).“ (K11, 26 godina)

Zanimljivo je što kazivač 6 svakog jutra dan započinje slušajući *Hrvatski radio: prvi program* jer mu je to „za dobar početak dana da smirim živce prije posla“ (K6, 31 godina).

6.7.3. Hrana

Hrana donesena iz rodnog kraja u drugu državu aktivan je čimbenik transnacionalnih praksi (usp. Mihaljević 2010:96). Ona iseljenicima „donosi dom“ i na sentimentalnoj razini ih povezuje s obiteljima i Hrvatskom. „Poznata hrana u službi je pružanja osjećaja stabilnosti i kontinuiteta“ (Petridou 2001 prema Mihaljević 2010:96), stoga i ne čudi što je nekoliko ispitanika prisjećajući se što im nedostaje na prvo mjesto stavilo mirise i okuse doma poput mlinaca, mesa ili pak hrvatskih Kraš i Podravka proizvoda:

„Mama napravi mlince pa nam pošalje. Krumpir od doma z vrta, vugurki/krastavci.“ (K9, 34 godine); „Hrana najviše, recimo mlinci, žganci, te neke tradicionalne međimurske hrane, kaj znam još doma kaj baka zna kuhati. Žganci mi možda ono, najviše fale.“ (K3, 26 godina); „Kraševi keksi, napolitanke, Čokolino. Kupujem si one smoothije od 'z bregova.“ (K11, 26 godina); „Proizvodi tipa ajvar, meso s tiblice, cvirki.“ (K7, 29 godina); „Slatko vrhnje za kuhanje, vrhnje za šlag.“ (K6, 31 godina); „Zvijezdina majoneza i Kraš.“ (K8, 28 godina)

Kazivačica 5 ispričala je emotivnu priču koja vrlo dobro sumira emocionalni značaj i asocijacije koje pobuđuje hrana:

„To je bila moja prva zima ovdje i mene mama zvala, pekla je palačinke, oni jedu palačinke, a ja sam sama. (...) Uglavnom i on (prijatelj iz Hrvatske, op.a.) ti je bio tu već četiri-pet godina i nikad ti on nije slavio Božić. I taj naš prvi Božić... Ja sam ti dobila ovako mali bor, ali pravi, ovako mali bor s jednom kuglom gore. I ne znam šta je bilo, mi smo negdje bili i kao, ajmo Božić slaviti. Imamo bor, napraviti ćemo sarmu. Mi smo ti imali taj mali stančić, moj soba je bila doslovno mali krevet, ormar, mali stol i to ti je to, ništa više. Ja sam ti napravila sarmu, nas četiri-pet Balkanaca za taj Božić sjedi u mojoj sobi na podu jer nemamo di sjediti, jedemo tu sarmu. I. (prijatelj iz Hrvatske, op.a.) je reko: 'Ovo je prvi Božić da miriše ko Božić.'“ (K5, 34 godine)

Uz obitelj i prijatelje koji fale svim kazivačima, neki su istaknuli kako im nedostaje i sjedenje na kavama u kaficima čega u Austriji nema. Kazivačici 5 nedostaje pričanje međimurskim dijalektom, a kazivačica 8 je istaknula ljepotu, mir i blizinu netaknute prirode, iako u Austriji pronalazi više slobodnog vremena za sebe:

„Jezik. Hm, familija. (...) I bila je jedna situacija kad je on (prijatelj, op.a.) meni reko: 'Ti više ne znaš međimurski.' Znaš ono, ja sam savršeno znala međimurski i odjednom ja to više ne znam, ne ide. (...) Ne znam, te neke situacije kad imaš neke rupe u govoru, ko one pauze kad se pokušavaš sjetiti neke riječi i onda mi stvarno fali nekad da pričam naš.“ (K5, 34 godine)

„Činjenica da ti je Mura pet metri od tebe, moreš oditi u šetnju kad hoćeš, sve ti je lijepo u prirodi. Iako i tu, ajde, ima puno parkova i svega, ali nekak malo i taj mir nekad (fali, op.a.). S druge strane, imam osjećaj ko da puno više imam mira tu.“ (K8, 28 godina)

Svi kazivači uspješno su se i bez većih poteškoća integrirali u društvo primitka, no istovremeno održavaju redovite kontakte s obiteljima u Međimurju koje često i posjećuju, odnosno vrlo uspješno kombiniraju život u dva društva čemu uvelike doprinosi i prostorna blizina Međimurja budući da kazivači koji su bliže Hrvatskoj redovitije posjećuju svoju domovinu, u prosjeku jednom do dva puta mjesečno, za razliku od onih koji su u geografski udaljenijim dijelovima Austrije zbog čega u Hrvatsku dolaze par puta godišnje.

6.8. Razmišljanja o povratku u Republiku Hrvatsku

Naposljetku, s obzirom na povezanost s obitelji i prijateljima u Međimurju, relativnu prostornu blizinu Hrvatske i često posjećivanje Međimurja povodom važnih blagdana kao što su primjerice Uskrs ili Božić, obiteljskih rođendana, ali i vikend-posjećivanja bez posebnog povoda koja su omogućena zbog blizine Austrije i Hrvatske, htjela sam saznati planiraju li kazivači povratak u Hrvatsku, odnosno jesu li njihove migracije privremene ili trajne.

Samo kazivač 10, zdravstveno-laboratorijski tehničar u Grazu i ujedno najstariji kazivač koji svaki vikend odlazi u Međimurje gdje ima vlastitu kuću i koji je u Austriju otišao iz ekonomskih razloga, siguran je da će tamo živjeti do ostvarivanja prvih uvjeta za mirovinu kada će se vratiti u Međimurje gdje su mu djeca, unuci i prijatelji.

Kazivačica 5, menadžerica u restoranu i fitnes trenerica u jednom manjem mjestu, jedina je uvjerena kako se neće vratiti u Hrvatsku zbog osjećaja da u Međimurju nema slobodu kakvu ima u Austriji jer se mnogi ljudi međusobno poznaju i društvo je tradicionalnije.

Kazivačica 4, informatičarka, također je zadovoljnija u Austriji nego u Međimurju jer se u njemu „svaki bavi s tobom i tvojim životom“ (K4, 31 godina). Ujedno se i vrlo dobro snašla u novom okruženju, stvorila je nova prijateljstva, zadovoljna je poslom kojeg radi, ali i mogućnostima koje nudi Beč. Njezina kvalitetna društvena integracija i zadovoljstvo bogatom kulturnom ponudom grada utječe na njezinu odluku o preseljenju, odnosno o ostanku u tom gradu.

Ostali kazivači podvojenog su mišljenja oko povratka i ne osjećaju se posebno vezanima za Međimurje. Navode da ne mogu sa sigurnošću planirati daleku budućnost, ali sigurni su da u skorijoj budućnosti do povratka u Hrvatsku najvjerojatnije neće doći. Primjerice, kazivačica 8, zaposlena u sektoru ljudskih resursa u Beču, ističe kako je došla živjeti, a ne životariti:

„Nikad ne znaš. Ne mislim nijedna vrata zatvarati, ali eto, kad smo selili van, nekakva naša misao vodilja je bila - idemo živjeti. Znači, nema ono, sad budem tu u garsonijeri živjela, jela paštetu i doma gradila kuću. Mi tu hoćemo baš život si napraviti, znaš ono, izlaziti, družiti se, ne vidim nekakav povratak u budućnosti.“ (K8, 28 godina)

Ona živi u Austriji tek dvije godine, no odlučna je, zajedno sa svojim partnerom, u namjeri da im život u drugoj državi bude što ispunjeniji i sretniji. Za razliku od nje, kazivač 9, informatičar koji je u Austriji devet godina, s protokom vremena sve više mijenja svoj stav o povratku zbog proširenja obitelji i promjene kućne atmosfere u Međimurju:

„To se kod mene stalno mijenja. Evo iskreno pred pet godina sam bio 100% da se nikad ne bi vrnul. Ve trenutno, teško bi mi bilo, ali da ne bi bilo moguće (vratiti se, op.a.) - ne bi rekel. (...) U zadnjih pet godina dosta se situacija doma premenila, počelo je biti, kak bi se reklo, bolje familijarno, tak da...“ (K9, 34 godine)

Kazivač 6, koji je u Grazu pet godina i radi kao radnik u građevini, mogućnost povratka u Hrvatsku vidi samo u slučaju ako bi bio u mogućnosti otvoriti vlastiti obrt:

„Ja da se vratim za nekoga da radim u Hrvatskoj - mislim da je to ne baš opcija. Jedino ak bi se vrtil kaj bi bil samostalan neki poduzetnik ili nekaj samostalno, u tom nekom pravcu

bi išel. Ali opet, u Austriji osjećam neku financijsku sigurnost. Sad, budemo vidli kak se budu stvari odvijale.“ (K6, 31 godina)

Većini kazivača se Hrvatska nije u tolikoj mjeri zamjerila, već je presudnije što Austrija nudi bolje radne, obrazovne, financijske i zdravstvene mogućnosti, stoga kazivačica 7 koja je u Grazu šest godina navodi:

„Dojde mi tu i tam neki crvić, nije ta priča s Hrvatskom završena, bar za mene jer sam ja nikad ne radila u Hrvatskoj i ja nisam tak jako razočarana s njom, meni je Hrvatska super, zakaj ne, ja sam otvorena za sve.“ (K7, 29 godina)

Jurić u svojem istraživanju iz 2018. godine na uzorku od 1 200 ispitanika koji su sreću otišli potražiti u Njemačku dolazi do podatka kako su migranti u pravilu prvih tri do pet godina zadovoljni odlukom jer u tom periodu primjećuju napredak na poslu i u stvaranju novih poznanstava, no nakon tog vremena život im se pretvara u rutinu, napredak je usporen ili ga više i nema te počinju propitivati ispravnost odluke²⁸. Uzimajući okvir od tri do pet godina kao onaj unutar kojeg su kazivači zadovoljni odlukom o preseljenju, samo četiri kazivača u ovom istraživanju su se u Austriju preselila pred pet ili više godina od kojih je jedan siguran da se ne želi vratiti u Hrvatsku, no ostala tri tu mogućnost ne zatvaraju. Ipak, taj stav im je ostao nepromijenjen od samog preseljenja, odnosno s godinama se ta promjena u razmišljanju dogodila samo kazivaču 9 i to zbog novonastalih obiteljskih situacija u Međimurju. Ostalih sedam kazivača u Austriji su u prosjeku tri godine te su i oni za sada zadovoljni prilikama u Austriji i ne razmišljaju o povratku izuzev kazivača 10 koji je u Austriju otišao samo na nekoliko godina i do ostvarivanja prvih uvjeta za mirovinu. Budući da je većina mojih kazivača, i onih koji su u Austriji tek nekoliko godina i onih koji su tamo duže od pet godina, zadovoljna odlukom o preseljenju i ne propitkuju je, rezultati Jurićevog istraživanja ne mogu se potvrditi na mojem malom uzorku kazivača. Tome doprinosi i podatak kako su moji kazivači u Austriji maksimalno tek devet godina, odnosno od ulaska Hrvatske u Europsku uniju, zbog čega možda i nisu prošli kroz mnoga životna razdoblja i situacije kako bi s većom sigurnošću i iskustvom mogli prokomentirati tu odluku. U Hrvatskoj im je jedina prednost što im je tamo obitelj, dok su s druge strane najistaknutiji odgovori o razlozima neplaniranja povratka ti što u Austriji osjećaju veću financijsku sigurnost, više prostora za napredovanje koje se temelji na njihovom znanju, zalaganju i trudu, imaju bolje, fleksibilno radno vrijeme te opciju četverodnevno

²⁸ Vidi više na: Jutarnji list: <https://www.jutarnji.hr/globus/politika/zbogom-hrvatska-mi-se-ne-vracamo-cak-85-posto-mladih-iseljenika-zeli-trajno-zivjeti-u-inozemstvu-15095115> (pristup 18. 8. 2022.).

radnog tjedna. Uz nabrojeno, austrijsko društvo smatraju otvorenijim što doživljavaju kao veliku prednost. Neke kazivačice u polušali su spomenule povratak u Hrvatsku u mirovini pritom više misleći da se nikad ne zna što budućnost donosi nego na stvarno planiranje povratka. Migracije većine kazivača su stoga trajne, no mogućnost povratka gotovo nitko ne isključuje.

7. ZAKLJUČAK

Hrvatska kao emigracijska zemlja ima stoljetnu tradiciju iseljavanja. Unazad nekoliko desetljeća, sve veći problem za dugoročni opstanak države predstavlja starenje stanovništva, smanjeni fertilitet, negativna stopa prirodnog prirasta, a jedan od gorućih problema je i negativan migracijski saldo. Iz Hrvatske je unazad desetak godina, što se poklapa s periodom ulaska u Europsku uniju, iselilo više od 300 000 stanovnika²⁹, a egzodus stanovništva najvjerojatnije se neće zaustaviti s obzirom da Hrvatska ne nastoji zadržati svoje stanovništvo ili privući raseljene osobe po drugim državama kroz donošenje konkretnih migracijskih politika. Stanovništvo koje iseljava razlikuje se po dobi, spolu i obrazovanju, no ipak najviše odlazi mlada, radno sposobna i reproduktivna populacija pa čak i iz županija kojima nedostaje radne snage. Iz tog razloga cilj je ovog diplomskog rada bio istražiti suvremene migracije u Republiku Austriju iz Međimurske županije kao gotovo pograničnog područja nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju s naglaskom na iseljavanje visokoobrazovanih Međimuraca budući da je u njihovo obrazovanje država uložila mnogo resursa i novčanih izdataka, a njihovo znanje i sposobnosti sada predstavljaju gubitak za Hrvatsku dok oni svoje potencijale ostvaruju u drugoj zemlji. Stoga sam nastojala na namjernom i nereprezentativnom uzorku kroz življena iskustva migranata, koristeći etnografiju pojedinačnog, barem malo rasvijetliti njihov način života i doprinijeti shvaćanju uzroka i procesa migracije, objasniti društvenu, ekonomsku, kulturnu, religijsku i dio pravne integracije kazivača u Republici Austriji koja im postaje drugi dom te transnacionalne prakse koje njeguju. Kao glavni motiv iseljavanja jedanaest kazivača koji su sudjelovali u ovom istraživanju nameće se onaj ekonomske prirode. Osim kazivača koji je emigrirao zbog, po njegovoj procjeni, boljih obrazovnih mogućnosti u Austriji, svi ostali odlučili su napustiti Hrvatsku iz ekonomskih razloga, odnosno kako bi pronašli bolje plaćeni posao od onog kojeg su radili u Hrvatskoj koji će zadovoljavati njihove minimalne kriterije te na kojem će njihove vještine i znanja doći do

²⁹ Usp. Državni zavod za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> (pristup 19. 8. 2022.).

izražaja. Također, kod nekih je kazivača prisutan, uz ekonomski, i ljubavni motiv. Više od polovice mojih kazivača napustili su Hrvatsku, uz ekonomske razloge, i kako bi se pridružili partneru u Austriji što migracije čini radnima i lančanima zbog čega se zaključci mojeg rada podudaraju s istraživanjima npr. Rajković Iveta i Horvatin (2017), Lučan (2021), Kanižaj, Rajković Iveta i Bagić (2022) koja su pokazala snažan utjecaj migrantske mreže na iseljavanje migranata zbog primarno ekonomskih, ali i ljubavnih razloga. Jedan od najvećih socioloških doprinosa teorijama migracija je ukazivanje na značaj društvenog kapitala, odnosno sposobnosti pojedinaca da koriste društvenu mrežu kroz koju dijele informacije koje ih potiču ili olakšavaju proces migracije kako bi ostvarili ciljeve (usp. Fitzgerald 2015:121), stoga je upitno do koliko bi migracija mojih kazivača došlo da ne postoji tradicija iseljavanja Hrvata u Austriju i razgranata migrantska mreža hrvatskih iseljenika koji su s kazivačima podijelili potrebne informacije o preseljenju, pronalasku smještaja, poslu i načinu životu te im pružili pomoć i u vidu dijeljenja prostora za život. Kao još neki privlačni razlozi za iseljenje koje su kazivači navodili, a što se potvrdilo i u njihovim migrantskim iskustvima, bili su bolji uvjeti rada, međuljudski odnosi na poslu kao i odnos poslodavca i radnika. U Austriji vide veće mogućnosti napredovanja koje se ne dobivaju prema rodbinskim ili poznaničkim vezama već zaslugama, trudom i radom koji je cijenjen. Uz to, češće nego u Hrvatskoj im se nude prilike za doškolovanjem čime ostvaruju i osobni intelektualni rast što je generalno, uz rast na kulturnom, socijalnom, financijskom ili nekom drugom području jedna od pozitivnih posljedica iseljavanja. Moje istraživanje potvrđuje zaključke istraživanja Jurića o iseljavanju Hrvata u Njemačku (2018) jer su gotovo svi kazivači, bez obzira što su inicijalno iselili iz ekonomskih motiva, naglasili kako im je više od ekonomske sigurnosti postala bitnija pravednost na poslu, kvalitetni međuljudski odnosi, korektan odnos poslodavca i radnika, brzina rješavanja administrativnih zadataka i institucionalna pomoć pri zapošljavanju. Još neke prednosti koje Austrija ima u odnosu na Hrvatsku na makrorazini su trinaesta i četrnaesta plaća, multikulturalno društvo, uređenost i funkcionalnost državnih institucija kao što su zdravstveni sustav i *Zavod za zapošljavanje*, a na mikrorazini poštivanje pravila, ali i osobne privatnosti i stila života. Ipak, kao pozitivne strane života u Hrvatskoj navode mirniji, sigurniji i društveniji život u Međimurju, češća druženja, odlazak na kave u kafiće što se u Austriji ne prakticira te jeftinije nekretnine. Uz pozitivne, spominju i negativne aspekte života poput, kao u istraživanju Jurića (2018), Troskot, Prskalo i Šimić Banović (2019) i drugih, političke situacije u Hrvatskoj, medijske opsjednutosti politikom i negativnim vijestima, neuređenosti i sporosti sustava te malih i nesigurnih mirovina. Prilikom provedbe istraživanja nastojala sam istražiti kako su se kazivači integrirali u društvo primitka, što sami navode kao razlike u odnosu na domicilno

stanovništvo u državnim institucijama, međuljudskim odnosima i prilikom stjecanja društvenih i radnih položaja (usp. Bosswick i Heckmann 2006 prema Gregurović 2019:106). Kazivači su se uspješno integrirali u društveno-ekonomskoj dimenziji integracije koju sam istraživala preispitujući način na koji su pronašli smještaj, koliko im je trebalo da se zaposle i na kojim su sve radnim mjestima radili te je li im nepoznavanje jezika u početku predstavljalo prepreku. Svi kazivači s pronalaskom smještaja nisu imali problema budući da su već imali nekoga tko im je pomogao pri pronalasku smještaja ili im ustupio vlastiti smještaj, a što se tiče radne dimenzije integracije izrazito su zadovoljni, čak i kazivači koji nisu zaposleni u svojoj struci, poslovima koje rade, uvjetima rada, odnosom poslodavca i radnika u Austriji te institucionalnom pomoći koja im je pružena. Nepoznavanje austrijskog dijalekta u početku je sputavalo kazivače u svakodnevnim aktivnosti na poslu i u slobodno vrijeme, no nije im dugo trebalo da savladaju jezik i da se počinju osjećati kao punopravni članovi zajednice. I na području kulturno-društvene integracije kazivači su uspješno integrirani, odnosno zadovoljni su s prijateljstvima koje su stekli, pozitivnom reakcijom domicilnog stanovništva koje ih je prihvatilo i u manjim i u većim sredinama te načinom na koji provode slobodno vrijeme. S druge strane, gotovo svi kazivači ne sudjeluju u religijskim praksama, odnosno religijska integracija im nije bitna. Nadalje, prostorna blizina Međimurske županije Austriji uvelike je utjecala na odluku o migriranju u tu zemlju, kao i na transnacionalne socijalne prakse kazivača koji kombiniraju život u dvoje zajednice posjećujući Međimurje u prosjeku na mjesečnoj razini, a koristeći suvremenu tehnologiju svakodnevno održavaju kontakt s obitelji i prijateljima u Međimurju. Stoga bi oblikovanje državnih politika trebalo biti usmjereno ne samo na zadržavanje ili povratak iseljenog stanovništva, već i na održavanje njihovog kontakta s domovinom što je u današnje vrijeme odlične prometne povezanosti i informatičke umreženosti lakše ostvarivo (usp. Župarić-Iljić 2016:11). No, iako kazivači redovito posjećuju Međimurje, ipak se njihov život „preselio“ u drugu državu, kao i bitni dijelovi života poput sklapanja brakova koje bi se inače događalo u rodnom kraju što je dugoročno negativna posljedica migracije za zemlju slanja (usp. Wertheimer-Baletić 1999 prema Nejašmić 2014:417). Nekoliko kazivača je u braku s osobama koje su također iz Međimurja i s kojima žive u Austriji gdje su si već postavili čvrste temelje života kroz pronalazak sigurnog, dobro plaćenog posla i proširenje mreže prijatelja i poznanika. Dvoje kazivača izgradilo si je i kuću u Austriji, dok nekolicina razmišlja o kupovini iste. Istraživanje pokazuje kako samo jedan, ujedno i najstariji kazivač, koji je u Austriju otišao na nekoliko godina zbog ekonomskih razloga, planira povratak u Hrvatsku po stjecanju prvih uvjeta za mirovinu, dok je kod ostalih kazivača koji su uglavnom otišli nakon završetka studija u prosjeku pred četiri godine riječ najvjerojatnije o trajnom iseljenju. Nadam se da sam ovim

istraživanjem barem malo doprinijela shvaćaju suvremenih migracija visokoobrazovanih Međimuraca u Austriju čija su znanja i doprinosi za napredak cijele županije, ali i opstanak i funkcionalnost države dugoročno prijeko potrebni. Ključno je, od lokalnih do državne razine, nastojati smanjivati opseg iseljavanja kao i razvijati strategije koje bi za cilj imale barem dio iseljenika vratiti u svoju domovinu i dokazati im da u Hrvatskoj postoji želja i motivacija za stvaranje moralnijeg, gospodarski razvijenijeg te pravednijeg društva u kojem se cijeni društveni i ekonomski doprinos svakog pojedinca.

8. POPIS PRILOGA

Tablica 1. Vanjska migracija stanovništva Republike Hrvatske od 2013. do 2021.:

<https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> (pristup 18. 8. 2022.).

Tablica 2. Vanjska migracija stanovništva Republike Hrvatske za Međimursku županiju od 2013. do 2021.: <https://web.dzs.hr/arhiva.htm>; <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> (pristup 18. 8. 2022.).

Grafikon 1. Prikaz broja Hrvata u Republici Austriji po godinama:

https://www.statistik.at/atlas/?mapid=them_bevoelkerung_wanderungen_welt&layerid=layer1&sublayerid=sublayer0&languageid=1&bbox=-13528131,-4367306,16528131,10367306, (pristup 18. 8. 2022.).

Grafikon 2. Iseljavanje Hrvata u Austriju od 2013. do 2021.:

<https://web.dzs.hr/arhiva.htm> (pristup 18. 8. 2022.); <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/9939> (pristup: 18. 8. 2022.); <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> (pristup 18. 8. 2022.). (pristup 18. 8. 2022.).

9. POPIS LITERATURE

ABU-LUGHOD, Lila. 1991. „Writing Against Culture”. U *Recapturing Anthropology. Working in the Present*, ur. Richard G. Fox. New York: School of American Research Press, 137–163.

AKRAP, Anđelko. 2015. „Demografski slom Hrvatske: Hrvatska do 2051“. *Bogoslovna smotra* 85/3:855-881.

AKRAP, Anđelko, Marin STRMOTA i Krešimir IVANDA. 2017. „Iseljavanje iz Hrvatske od početka 21. stoljeća: uzroci i posljedice“. U *Hrvatska izvan domovine II*, ur. Marin Sopta et. al. Zagreb: Centar za istraživanje hrvatskog iseljeničtva, 543-551.

ANTONIJEVIĆ, Dragana. 2013. *Stranac ovde, stranac tamo. Antropološko istraživanje kulturnog identiteta gastarbajtera*. Beograd: Srpski genealoški centar.

BALIJA, Monika. 2020. „Razmjeri recentnog egzodusa iz Hrvatske - analiza podataka službenih statistika RH i zemalja useljavanja hrvatskog stanovništva“. *Podravina* 19/37:5-25.

BOŽIĆ, Saša. 1997. „Integracija i etnički odnosi hrvatskih migranata: Bečki slučaj“. *Revija za sociologiju* 28/1-2:63-82.

BRETTELL, Caroline. 2003. *Anthropology and Migration: Essays on Transnationalism, Ethnicity, and Identity*. Walnut Creek: Altamira Press.

BRETTELL, Caroline B. i James F. HOLLIFIELD, ur. 2015. *Migration Theory: Talking across Disciplines*. New York – London: Routledge.

ČAČIĆ-KUMPES, Jadranka, Snježana GREGUROVIĆ i Josip KUMPES. 2012. „Migracija, integracija i stavovi prema imigrantima u Hrvatskoj“. *Revija za sociologiju* 42/3:305-336.

CASTLES, Stephen, Hein DE HAAS i Mark J. MILLER. 2014. *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

ČAPO, Jasna. 2019. *Dva doma. Hrvatska radna migracija u Njemačku kao transnacionalni fenomen*. Zagreb: Durieux.

ČAPO ŽMEGAČ, Jasna. 2003. „Dva lokaliteta, dvije države, dva doma: transmigracija hrvatskih ekonomskih migranata u Münchenu“. *Narodna umjetnost* 40/2:117-130.

FITZGERALD, David Scott. 2015. „The Sociology of International Migration“. U *Migration Theory: Talking across Disciplines*, ur. Caroline B. Brettell i James F. Hollifield. New York – London: Routledge, 115-147.

GARCÉS-MASCAREÑAS, Blanca i Rinus PENNINX. 2016. „The Concept of Integration as an Analytical Tool and as a Policy Concept“. U *Integration Processes and Policies in Europe. Context, Level and Actors*, ur. Blanca Garcés-Mascareñas i Rinus Penninx. Cham: Springer Open, 11-29.

GIBSON, John i David MCKENZIE. 2011. „Eight Questions about Brain Drain“. *Journal of Economic Perspectives* 25/3:107-128.

GILJEVIĆ, Teo, Tatjana HOLJEVAC, Anamarija KOVAČ, Kristina PETROVEČKI i Lana TUČKORIĆ. 2020. *Integracija izbjeglica u hrvatsko društvo: Pravno uređenje i ostvarivanje u praksi*. Zagreb: Hrvatski pravni centar.

GRBIĆ-JAKOPOVIĆ, Jadranka. 2014. *Multipliciranje zavičaja i domovina. Hrvatska dijaspora: kronologija, destinacije i identitet*. Zagreb: FF press.

GREGUROVIĆ, Snježana. 2019. „The Impact of EU Citizenship on Migrant Integration. The Case of Highly Skilled Migrants from Southeast Europe in Brussels“. *Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva* 49/42:102-121.

DE HAAS, Hain, Stephen CASTLES i Mark J. MILLER. 2020. *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. London: Red Globe Press.

JERIĆ, Marijana. 2019. „Suvremeno iseljavanje Hrvata: kakva je budućnost Republike Hrvatske?“. *Oeconomica Jadertina* 9/2:21-31.

JURIĆ, Tado. 2017. „Suvremeno iseljavanje Hrvata u Njemačku: karakteristike i motivi“. *Migracijske i etničke teme* 33/3:337-371.

JURIĆ, Tado. 2018. *Iseljavanje Hrvata u Njemačku – Gubimo li Hrvatsku?*. Zagreb: Školska knjiga.

KANIŽAJ, Filip, Marijeta RAJKOVIĆ IVETA i Dragan BAGIĆ. 2022. „Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Švedsku - uloga migrantskih mreža“. *Hrvatski iseljenički zbornik*: 174-200.

KLIMONT Jeannette, Josef KYTIR, Veronika LANGER, Stephan MARIK-LEBECK, Pauline POHL, Julia SCHUSTER, Alexander WISBAUER i Gudrun BIF. 2021. *Migration und integration*. Beč: Statistik Austria.

KUREKOVA, Lucia. 2011. „Theories of migration: conceptual review and empirical testing in the context of the EU East–West flows“. *Paper prepared for the Interdisciplinary conference on Migration, Economic Change, Social Challenge, 6–9 April*. London: University College London.

KUTI, Simona i Saša BOŽIĆ. 2016. *Transnacionalni socijalni prostori. Migrantske veze preko granica Hrvatske*. Zagreb: Jesenski i Turk.

LAJIĆ, Ivan. 2002. „Hrvatske migracije početkom 21. stoljeća“. *Migracijske i etničke teme* 18/2-3:135-149.

LEWELLEN, Ted C. 2002. *The Anthropology of Globalization: Cultural Anthropology Enters the 21st Century*. London: Bergin and Garvey Westport, Connecticut.

LUČAN, Lucija. 2021. „Migracija kao odabir, izazov ili potreba – iskustva visokoobrazovanih žena iz Republike Hrvatske u europskim državama.“ Diplomski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

MASSEY, S. Douglas, Joaquin ARANGO, Graeme HUGO, Ali KOUAOUCI, Adela PELLEGRINO i J. Edward TAYLOR. 1993. „Theories of International Migration: A Review and Appraisal“. *Population and Development Review* 19/3:431-466.

MESARIĆ ŽABČIĆ, Rebeka. 2005. „Suvremene značajke demografskog razvoja u Međimurskoj županiji“. U *Stanovništvo Hrvatske – dosadašnji razvoj i perspektive*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

MESIĆ, Milan. 2002. *Međunarodne migracije: tokovi i teorije*. Zagreb: FF Press, Societas: Biblioteka Zavoda za sociologiju.

MIHALJEVIĆ, Lucija. 2010. „Transnacionalne prakse žena u diplomaciji“. *Studia ethnologica Croatica* 22/1:85-114.

NEJAŠMIĆ, Iva. 2014. „Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: demografske posljedice stoljetnog procesa“. *Migracijske i etničke teme* 30/3:405-435.

NOVAK, Iva. 2021. „Integracijske prakse Međimuraca u Republici Austriji.“ Diplomski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

PERAČKOVIĆ, Krešimir. 2006. „Sociološki pristup u istraživanju procesa povratnih migracija“. *Društvena istraživanja* 15/3(83):475-498.

- PLESAC, Damir, Ljubica PULIŠELIĆ ČARIĆ, Ivana ERCEGOVAC, Srđan GOŠEV i Željka JELINČIĆ. 2022. „Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinice, prvi rezultati popisa 2021. prema statističkim regijama druge razine i županijama“. U *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. Prvi rezultati po naseljima*, ur. Ljiljana Ostroški. Zagreb: Državni zavod za statistiku, 13.
- PLEŠE, Iva. 2005. „Have i been in the field? The ethnography of electronic correspondence“. *Narodna umjetnost* 42/1:143-160.
- POKOS, Nenad. 2017. „Osnovna demografska obilježja suvremenog iseljavanja iz Hrvatske“. *Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku* 8/31:16-23.
- POTKONJAK, Sanja. 2014. *Teren za etnologe početnike*. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, FF Press.
- POVRZANOVIĆ FRYKMAN, Maja. 2001. „Povezati mjesta, izdržati udaljenost: iskustva i implikacije transmigrantskih putovanja“. *Narodna umjetnost* 38/2:11-31.
- POVRZANOVIĆ FRYKMAN, Maja. 2010. „Materijalne prakse bivanja i pripadanja u transnacionalnim društvenim prostorima“. *Studia ethnologica Croatica* 22/1:39-60.
- RAJKOVIĆ IVETA, Marijeta i Tea HORVATIN. 2017. „Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Irsku s posebnim osvrtom na mlade iz Slavonije“. *Migracijske i etničke teme* 33/3:247-274.
- RODIN, Urelija, Ivan CEROVEČKI i Daria JEZDIĆ. 2021. *Prirodno kretanje u Hrvatskoj u 2020. godini*. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo.
- SENKO, Mia. 2020. „Integracijski procesi hrvatskog iseljništva u Beču.“ Diplomski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- SNEL, Erik, Godfried ENGBERSEN i Arjen LEERKES. 2006. „Transnational involvement and social integration“. *Global networks* 6/3:285-308.
- ŠČUKANEC, Aleksandra. 2017. „Nov(ije) generacije Hrvata u Austriji: razmišljanja i iskustva“. U *Hrvati izvan domovine II*, ur. Marin Sopta et. al. Zagreb: Centar za istraživanje hrvatskog iseljništva, 433-439.

TIŠMA, Sanja, Višnja SAMARDŽIJA i Krešimir JURLIN, ur. 2012. *Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi članstva*. Zagreb: Institut za međunarodne odnose – IMO.

TROSKOT, Zara, Marija Elena PRSKALO i Ružica ŠIMIĆ BANOVIĆ. 2019. „Ključne odrednice iseljavanja visokokvalificiranog stanovništva: slučaj Hrvatske s komparativnim osvrtom na nove članice EU-a“. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 56/4:877-904.

VUKOREPA, Ivana. 2018. „Migracije i pravo na rad u Europskoj uniji“. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 68/1:85-120.

ŽUPARIĆ-ILJIĆ, Drago. 2016. *Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju*. Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung.

10. INTERNETSKI IZVORI

„Priopćenje: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2017. godini“. *Državni zavod za statistiku*, 20. srpnja 2018. <https://web.dzs.hr/arhiva.htm> (pristup 18. 8. 2022.).

"Priopćenje: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019. godini“. *Državni zavod za statistiku*, 24. srpnja 2020. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-01_01_2020.htm (pristup 18. 8. 2022.).

"Priopćenje: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2020. godini“. *Državni zavod za statistiku*, 23. srpnja 2021. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/07-01-02_01_2021.htm (pristup 18. 8. 2022.).

„Priopćenje: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2020. godini“. *Državni zavod za statistiku*, 23. srpnja 2021. <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/9939> (pristup 18. 8. 2022.).

„Priopćenje: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2021. godini“. *Državni zavod za statistiku*, 22. srpnja 2022. <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> (pristup 18. 8. 2022.).

„Migracija stanovništva Republike Hrvatske Pr 7. 1. 2.“. *Državni zavod za statistiku*. <https://web.dzs.hr/arhiva.htm> (pristup 18. 8. 2022.).

"Population by citizenship/country of birth". *Statistics Austria*, 31. svibnja 2022.
<https://www.statistik.at/en/statistics/population-and-society/population/population-stock/population-by-citizenship/country-of-birth> (pristup 18. 8. 2022.).

„Statatlas“. *Statistics Austria*. 1. siječnja 2021.
https://www.statistik.at/atlas/?mapid=them_bevoelkerung_wanderungen_welt&layerid=layer1&sublayerid=sublayer0&languageid=1&bbox=-13528131,-4367306,16528131,10367306,3 (pristup 18. 8. 2022.).

„Estimated average age of young people leaving the parental household by sex“. *Eurostat*, 13. svibnja 2022.
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/yth_demo_030/default/bar?lang=en (pristup 27. 8. 2022.).

„Distribution of population by tenure status, type of household and income group - EU-SILC survey“. *Eurostat*, 22. kolovoza 2022.
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_LVHO02__custom_1513577/bookmark/bar?lang=en&bookmarkId=776c7a00-1a0a-4818-aeae-8c08024912a9 (pristup 27. 8. 2022.).

„Hrvatsko iseljeničtvo u Republici Austriji“. *Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske*. <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatsko-iseljenistvo-u-republici-austriji/752> (pristup 18. 8. 2022.).

„Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske za razdoblje 2013. – 2019. godine“. *Hrvatski sabor*, veljača 2021. https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2021-02-25/154403/IZVJ_STANJE_U_PROSTORU_RH_2013-2019.pdf (pristup 18. 8. 2022.).

„Registrirana nezaposlenost.“ *Hrvatski zavod za zapošljavanje*, 2022.
<https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> (pristup 18. 8. 2022.).

„Slobodna radna mjesta“. *Hrvatski zavod za zapošljavanje*, 2022.
<https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=4> (pristup 18. 8. 2022.).

OREŠIĆ, Boris. 2021. „Zbogom Hrvatska, mi se ne vraćamo: čak 85 posto mladih iseljenika

želi trajno živjeti u inozemstvu“. *Jutarnji list*, 15. kolovoza.

<https://www.jutarnji.hr/globus/politika/zbogom-hrvatska-mi-se-ne-vracamo-cak-85-posto-mladih-iseljenika-zeli-trajno-zivjeti-u-inozemstvu-15095115> (pristup 18. 8. 2022.).

„I na sjeveru fali radnika: u Međimurju rade Ukrajinci, Pakistanci, Sirijci, Nepalci...“. *Jutarnji list*, 3. srpnja 2019. <https://novac.jutarnji.hr/novac/aktualno/i-na-sjeveru-fali-radnika-u-medimurju-rade-ukrajinci-pakistanci-sirijci-nepalci-9074006> (pristup 18. 8. 2022.).

HERAK, Snježana. 2020. „Austrija neće biti 'obećana zemlja' za Hrvate, u godini će ih doći do 10.000“. *Večernji list*, 29. veljače. <https://www.vecernji.hr/vijesti/austrija-nece-bit-obecana-zemlja-za-hrvate-u-godini-ce-ih-doci-do-10-000-1382503> (pristup 18. 8. 2022.).

MALEKOCI-OLETIĆ, Božena. 2021. „Strani radnici u Međimurju napunili bi dva sela poput Peklenice i Križovca“. *Međimurske novine*, 13. listopada. <https://www.mnovine.hr/medimurje/strani-radnici-u-medimurju-napunili-bi-dva-sela-poput-peklenice-i-krizovca/> (pristup 18. 8. 2022.)

Zebra: <https://zebra.or.at/> (pristup 18. 8. 2022.)

11. SAŽETAK

Iseljavanje visokoobrazovanih Međimuraca u Republiku Austriju nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju

U radu se istražuju suvremene migracije visokoobrazovanih Međimuraca u Republiku Austriju nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine. Na temelju kvalitativnog terenskog istraživanja (polustrukturiranim intervjuima s jedanaest kazivača oba spola i različitih obrazovanja), relevantne literature i analize statističkih podataka iz Hrvatske i Austrije istraženi su uzroci i motivi iseljavanja iz Međimurske županije te integracijski i transnacionalni procesi. Pri odluci o preseljenju, samom činu preseljenja i početku života u drugoj zemlji uočava se velika važnost socijalne migrantske mreže. Istraživanje pokazuje da su uzroci migracija ekonomski, često u kombinaciji s ljubavnim motivima, a prisutno je i nezadovoljstvo poslovnim prilikama u Hrvatskoj, nepoštivanjem radnika i neuređenosti državnog sustava na svim razinama. Značajnom se pokazala i tradicija iseljavanja iz Međimurja u Austriju te prostorna blizina Hrvatske i Austrije koja olakšava ne samo iseljavanje već i transnacionalne procese. Migranti su se u austrijsko društvo vrlo dobro integrirali te većina u skorijoj budućnosti ne planira povratak u Hrvatsku.

Ključne riječi: suvremeno iseljavanje, visokoobrazovani Međimurci, uzroci iseljavanja, migrantske mreže, integracija

SUMMARY

The emigration of highly educated inhabitants of Međimurje county to the Republic of Austria after Croatian accession to the European Union

This paper deals with the contemporary migrations of highly educated people of Međimurje to the Republic of Austria after the accession of the Republic of Croatia to the European Union in 2013. Causes and motivation for immigration from Međimurje County, as well as integration and transnational processes, were studied based on the qualitative field research (using semi-structured interviews with 11 participants of both genders and different professions), relevant literature and analysis of statistical data from Croatia and Austria. The data have shown great significance of migrant social networks in decision to move, the moving process, as well as

starting a life abroad. Furthermore, the reasons for migration proved to be mostly economic, often combined with love motives, followed by dissatisfaction with employment opportunities, disrespectful behaviour in the workplace and poor organization in all levels of government. Of great influence are also both the tradition of migration from Međimurje to Austria, and spatial proximity of Croatia and Austria which simplifies not only the immigration, but also the transnational processes. Migrants claim to have successfully integrated into the Austrian society and most of them do not plan to return to Croatia in the near future.

Key words: contemporary immigration, highly educated inhabitants of Međimurje, immigration causes, migrant networks, integration